

Információbiztonsági kérdések a XXI. században

Információbiztonsági kérdések a XXI. században

Témavezető:

Dr. Senkei-Kis Zoltán
egyetemi adjunktus

Készítette:

Császár János
informatikus könyvtáros

2014. december 4.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető.....	5
1. Milyen társadalomban élünk, illetve fogunk élni?	7
1.1. A potenciális jövőkép.....	7
1.2. Az információs társadalom	8
1.3. A digitális kultúra.....	10
1.4. Az okosváros fogalma.....	12
1.5. Az okostelefonok	15
1.6. A közösségi hálózati oldalakról	17
1.7. Az online közösségi játékokról röviden	19
1.8. A kiterjesztett valóságról.....	19
2. A társadalomra gyakorolt hatások.....	22
2.1. Interaktív társadalom.....	22
2.2. A probléma körülírása.....	26
2.3. Sexting, cyberbullying és grooming.....	31
2.4. Kérdőíves felmérés.....	33
2.4.1 Nemek szerinti megoszlás.....	34
2.4.2 Végzettség szerinti megoszlás.....	34
2.4.3 Foglalkozás szerinti megoszlás	34
2.4.4 Lakóhely szerinti megoszlás	34
2.4.5 Felhasznált eszközök.....	34
2.4.6 Internetezési szokások.....	35
2.4.7 Közösségi szolgáltatások típusai szerinti megoszlás.....	35
2.4.8 A felhasználók adatkezelési szokásai.....	36
2.4.9 Adattárolási szokások.....	38
2.4.10 Ismerősök száma a közösségi oldalakon.....	38
2.4.11 Felhasználói észrevételek.....	39
2.5. Érdekességek.....	39
3. Személyes adatok vállalati környezetben.....	40
3.1. A személyes információk szerepe az üzleti életben	40
3.2. Az online marketingről röviden	43
3.3. Hátrányok és veszélyek.....	46
3.4. A Google és a Facebook adatvédelmi irányelvei	47
3.4.1 A Facebook adatvédelmi irányelvei.....	47
3.4.2 A Google adatvédelmi irányelvei.....	49
3.4.3 Hátrányok.....	51
4. Lehetséges megoldások.....	51
4.1. Biztonság és óvintézkedések.....	51
4.2. Jogi értelmezések	53
4.3. PET-technológiák.....	56
4.4. Hogyan tehetjük biztonságossá az otthoni számítógépünket?	59
Befejezés	62

Irodalomjegyzék.....	63
Mellékletek	69
A kérdőíves felmérés eredményei grafikonokon.....	70
Kérdőív	83

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra. Nemek szerinti megoszlás	70
2. ábra. Életkor szerinti megoszlás	70
3. ábra. Iskolai végzettség szerinti megoszlás	71
4. ábra. Foglalkozás szerinti megoszlás	71
5. ábra. Lakóhely szerinti megoszlás	72
6. ábra. Eszközhasználat szerinti megoszlás	72
7. ábra. Online elérhetőség	73
8. ábra. Közösségi szolgáltatások használata szerinti megoszlás	74
9. ábra. Töltöttek-e fel a válaszolóról engedély nélkül képfelvételeket, és mit szólt hozzá	75
10. ábra. Saját maga tesz-e közzé képfelvételeket az ismerőseiről	75
11. ábra. Szextingelés szerinti megoszlás	76
12. ábra. Közösségi portálok használatának oka	77
13. ábra. Közösségi oldalak mellőzésének oka	78
14. ábra. A személyes adatok vállalati marketingcélokra való felhasználásának elfogadottsága	78
15. ábra. Tart-e a felhasználó attól, hogy illetéktelen személyek hozzájutnak a személyes információihoz	79
16. ábra. Tart-e a felhasználó attól, hogy a közösségi oldalakra feltöltött adatai elvesznek	79
17. ábra. Hagyományos adathordozó vs. felhőszolgáltatás	80
18. ábra. Felhasználók az internetre feltöltött adatok feletti rendelkezésről	80
19. ábra. Ismerősök száma	81
20. ábra. Közeleli ismerősök száma	81
1. táblázat. Információmegosztás intenzitása a közösségi hálózatokon	82

Bevezető

Régóta az érdeklődési körömbé tartoznak korunk digitális technológiai újdonságai, ezért is választottam ezt a hozzám közel álló témát a tanulmányom megírásához. Szívesen fogtam hozzá az információs társadalom eszközrendszerével és annak társadalmi hatásával kapcsolatos kutató és elemző tevékenységhez. Ugyancsak ezért a legutolsó szakmai gyakorlatom helyszínéül olyan helyet választottam, ahol további segítséget kaphattam a dolgozat elkészítéséhez. Az információbiztonsági kérdéskörbe beletartoznak ugyan a számítógépes biztonsági rendszerek és azok behatolás- és vírusvédelmi eljárásai, de ahogy az alcímből kitűnik, konkrétan a magánszféra információinak kezelésével foglalkozom. A magánszemélyek adatkezelési módszereivel kapcsolatban végeztem elemzéseket. Általában mindenki tisztában van ezeknek a modern informatikai eszközöknek az előnyeivel és pozitív hatásaival, azzal már viszont kevesebben, hogy az éremnek van másik oldala is, így a kutatásomban az egyik legfontosabb célom az, hogy felhívjam a figyelmet az ezzel kapcsolatos veszélyekre és negatív hatásokra. Ez azonban nem befolyásolja azt az álláspontomat, hogy ezeknek az infokommunikációs rendszereknek kétségtelenül megvannak az előnyei is.

A téma lényegének kifejtése mellett foglalkozok majd olyan kérdésekkel, mint például, hogy mire és milyen módon használják a rólunk szóló információkat a jelen és a jövő információs társadalmában, milyen módon kerül veszélybe az emberek magánszférája, valamint szó lesz egy lehetséges jövőképről is. Az általam fellelt forrásokra és következetes elemzéseimre támaszkodva kifejtem, hogy a közeljövőben nagy valószínűség szerint milyen újfajta kommunikációs technológiákra lehet számítani.

A tanulmányomhoz igyekeztem minél több forrást felhasználni, amivel a téma autentikusságát kívántam fokozni. A téma által megkövetelt mennyiségre törekedtem, miközben próbáltam szem előtt tartani a leglényegesebb mondanivalókat.

Dolgozatomat úgy építettem fel, hogy az 1. fejezetben először beszélek az információs társadalmi háttérrel, kitérek annak jelenlegi állapotára, és előrevetítek egy lehetséges jövőképet. Ebben a fejezetben a fő probléma megértését szeretném megalapozni. Szó lesz az interaktív társadalomról és a kapcsolatok hálózatának megértéséről is. Mivel minden egyes téma kifejtése akár több kötetnyi terjedelmű is lehet, kutatásomban a legfontosabb tudnivalók bemutatására törekszem. A 2. fejezetben az előbbi jelenségek társadalmi hatásait fejtegetem, és bemutatom a felhasználók internetes viselkedésével kapcsolatban általam elvégzett kérdőíves felmérés alapján készített elemzést is. A 3. fejezetben a személyes adatok

nagyvállalati körben való marketing célú felhasználási lehetőségeinek ismertetése kapott helyet. Végül a legutolsó, 4. fejezetben felvázolom, hogy milyen lehetséges megoldások vannak mindezeknek a problémáknak a kiküszöbölésére.

Tanulmányom mottója: nem az infokommunikációs eszközök a fontosak, hanem az, hogy a felhasználók mihez férhetnek hozzá.

1. Milyen társadalomban élünk, illetve fogunk élni?

1.1. A potenciális jövőkép

Képzeld el, hogy valaki egy okostelefonnal a kezében egy okosvárosnak nevezett nagyváros utcáin sétál, közben pedig úgy gondolja, hogy sok mindent megtehet, természetesen a digitális technológia kihasználásának köszönhetően, ami azt jelenti, hogy hatalma van bizonyos infrastruktúrák felett. Az okostelefon segítségével megteheti, hogy a város megfigyelőkameráin keresztül figyeli az utca járókelőit, egy arcfelismerő szoftver segítségével beazonosítja az őt érdeklő személyeket. Ha tovább akar menni, akkor egy mobilalkalmazás felhasználásával feltörheti a közelében valakinek a mobiltelefonját, hogy értékes adatokat nyerjen ki belőle. Ha még ez sem elég, akkor egy számítógép vagy a Kinect webkamerája révén bepillanthat valamelyik lakásba. Akár a városi közlekedést is manipulálhatja egy kicsit. Végül, ha ennél is drasztikusabb módszerhez akar folyamodni, egyetlen egy gombnyomással pár másodpercre megszüntetheti az egész város áramellátását.¹

Ez egyelőre még csak fikció, de elképzelhető, hogy a valóságban is megtörténik. Erre a tényre akarja felhívni a figyelmünket a Watch Dogs, egy, az Ubisoft által készített, előreláthatólag 2014 tavaszán megjelenő videojáték is, amelyben egy virtuális világban egy hacker bőrébe bújhatunk, aki Chicago utcáit járva ezeket a fejlett informatikai eszközöket felhasználva önbíráskodó módon harcol a bűnözés különböző formái ellen. Az előző bekezdésben leírt módszerek még csak a jéghegy csúcsát jelentik. Az Ubisoft egy WeAreData² nevű térképes információs rendszert tartalmazó weboldalt is nyitott, hogy az általa felvázolt, közeljövőbeli képet alátámaszthassa. Ez a rendszer három város (London, Berlin és Párizs) metróhálózatáról, közlekedési lámpáiról, mobilhálózatának pozícióiról és sáv szélességeiről, a pénzautomaták és nyilvános WC-k elhelyezkedéséről és az aktuális kerékpárszámmal együtt a biciklikölcsönzők állásairól ad valós idejű tájékoztatást. Még a bűnelkövetési, munkanélküliségi és fizetési rátákat is szemlélteti régiók szerint, emellett a magánszemélyek által a Twitterhez, Instagramhoz és Flickrhez hasonló közösségi hálózatokon posztolt szöveges és képes üzeneteket is közzéteszi azok feltöltési ideje és térképes helyzete szerint.

Hadd vázoljak fel egy másik példát is! Negroponte egy olyan digitális komornyikról beszél, amely kényelmessé teszi a mindennapi életünket, mert az emberek nyilvánvaló módon

¹ TAKAHASHI, Dean: Ubisoft's Watch Dogs highlights the down side of smart cities (preview). = VentureBeat. 10 May 2013. [Elektronikus dokumentum.] <http://venturebeat.com/2013/05/10/ubisofts-watch-dogs-highlights-the-down-side-of-smart-cities-preview/> (a megtekintés dátuma: 2013. december 22.)

² WeAreData [Honlap.] <http://wearedata.watchdogs.com/> (a megtekintés dátuma: 2013. december 21.)

minél több feladatot akarnak a gépekre bízni. Képzeljük el, hogy a saját okostelefonunk a digitális komornyik, amely mindent tud rólunk, és lesi minden kívánságunkat! Tudja, hogy milyen az érdeklődési körünk, kik az ismerőseink és mik a napi teendőink. Reggel felébreszt bennünket, de a szokásosnál korábban, mert a hírekből értesült, hogy hamarosan közlekedési dugó lesz. Bemondja nekünk a napi időjárás-jelentést, átnyálazza az e-mailjeinket, közli a számunkra fontos híreket és szól, hogy mikor lesz a fontos üzleti találkozónk. Az otthonunkból kilépve még idejében jelzi, ha valamit otthon felejtettünk, amire még szükségünk lehet. Útközben hazafelé arról értesít, hogy elfogyott az üdítő vagy éppen nagybevásárlást kell csinálni, mert a hűtőnk tartalmát is ismeri. Feljegyezi, hogy napközben kik kerestek bennünket, de csak akkor zavar, ha oka is van rá. Mindig megfelelő időben szolgáltatja a számunkra fontos információkat, és megkímél bennünket attól, hogy átrágjuk magunkat a nagy információhalmazon.³

A fenti jelenségek rengeteg kérdésre és vitára adnak okot. Beszélhetünk arról, hogy mennyire veszélyes egyre nagyobb függőségünk a gépektől, amelyeket mások manipulálhatnak, vagy arról, hogy milyen következményekre számíthatunk, ha csak egyszerűen valamilyen programhiba keletkezik. Én az információs rendszerek sokoldalúságára szerettem volna rávilágítani, annak minden előnyével és hátrányával együtt, ami évek múltán egyre univerzálisabbá válik.

1.2. Az információs társadalom

Az információbiztonság kapcsán szólni kell egy alapvető fogalomról: információs társadalom. A kifejezést nem könnyű meghatározni; szokták még tudástársadalomnak vagy tudás alapú társadalomnak is hívni.

Z. Karvalics László igencsak fontos szereplő a hazai információs társadalom kutatásában. Az ő megállapítása szerint is rengeteg definíció létezik a kifejezés meghatározására a különböző tudományterületeken; különböző fejlődési pályákon át ível, és nehéz akár csak egyet is kiemelni közülük. Az információs társadalom fogalma rendkívül kiterjedtté vált, már nemcsak a társadalomtudományban, hanem a politikában, a politikai marketingben és az üzleti világban is. Álláspontja szerint a társadalmi informatika az információs társadalom komplementer párja, mint a mikro- és a mezoszint tudománya, és

³ NEGROPONTE, Nicholas: Digitális létezés. Budapest, Typotext, cop. 2002. 203 p. ISBN 963-9326-39-9

erősen interdiszciplináris tudományterület, amely a számítástechnika társadalmi vonatkozásaival foglalkozik.⁴

Manuel Castells az ilyen fajta társadalmat hálózati társadalomnak nevezi.⁵ Pintér Róbert szerint kockázattársadalom az információs társadalom, és a kettő lényegében ugyanaz.⁶ Rétfalvi Györgyi szerint „az emberi technológia fékevesztett fejlődése az individuumot a technológia játékszerévé teszi, a fejlődési folyamat önmagát gerjeszti” (Rétfalvi, 2012, 385).⁷

Az egészről azt lehet leszűrni, hogy a fogalom sok tudományterületen létezik és fejlődik, ezért is léteznek különféle definíciók. Még arról is folynak a viták, hogy mikor léptünk, illetve lépünk be az információs társadalom korszakába: már a múlt században elkezdődött, csak ebben a században indul a folyamat, vagy esetleg pár évtized múlva tartunk majd ott?⁸

Egyesek arról beszélnek, hogy az információs társadalom egy társadalmi állapotot, struktúrát vagy átalakulást fejez ki, mások szerint egy új iparágról van szó, amely háttérbe szorítja majd a régit. Szó lehet arról is, hogy az információ gazdasági erőforrásként felhasználható, a társadalom a tudás körül szerveződik, sőt az információ és tudás létrehozásán és forgalmazásán alapuló társadalomról is beszélhetünk. Ezt érthetjük úgy is, hogy az ilyen társadalomban az információs javak, nem pedig az anyagi javak termelése a fő hajtóerő.⁹

Az információs társadalom könnyebb kutatása érdekében különféle narratívák vannak arra vonatkozólag, hogy mennyire tágan értelmezzük azt. A legtágabb tartomány a „nagy narratíva”, avagy a civilizációelméleti kontextus, amely történeti és társadalmi megközelítésben vizsgálja a jelenséget. A következő a „kis narratíva”, vagyis a fejlődéselméleti kontextus, ami egy szűkebb tartomány és a társadalmi alrendszerek átalakulásának kérdéseivel, a már megszületett információs társadalmak dinamikájával,

⁴ Z. KARVALICS László: Információs társadalom - mi az? Egy kifejezés jelentése, története és fogalomkörnyezete. Budapest, Education and Culture, s.n. 2007. 26 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.itk.hu/netis/doc/ISCB_hun/02_ZKL_tortenet.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

⁵ CASTELLS, Manuel: Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása. Budapest, Gondolat – Infonia, 2005. 662 p. ISBN 963-9567-93-0

⁶ PINTÉR Róbert: Az információs társadalom mint kockázattársadalom. = Információs Társadalom, 2. köt. 4. sz. 2002. p. 102-117. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2002_4/2002_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

⁷ RÉTFALVI Györgyi: Új média. = Média, kultúra, kommunikáció. B. Bernát István et. al. Budapest, Libri könyvkiadó, 2012. p. 361-482. ISBN: 9789633101032

⁸ Z. KARVALICS László: Információs társadalom - mi az? Egy kifejezés jelentése, története és fogalomkörnyezete. Budapest, Education and Culture, s.n. 2007. 26 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.itk.hu/netis/doc/ISCB_hun/02_ZKL_tortenet.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

⁹ Z. KARVALICS László: Információs társadalom - mi az? Egy kifejezés jelentése, története és fogalomkörnyezete. Budapest, Education and Culture, s.n. 2007. 26 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.itk.hu/netis/doc/ISCB_hun/02_ZKL_tortenet.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

szerkezeti átalakulásával, modelljeivel, szakaszaival és típusaival foglalkozik. Végül a „mini-narratíva” mikroszintje, más néven a praxis és reflexió szintje pedig a valóság egy kisebb szeletét veszi górcső alá a választott diszciplína keretei között. Ez esetben lehet szó információs és kommunikációs eszközökről, amelyek különböző intézményi kontextusban, például könyvtárakban, pályaudvari információs pultok vagy internet-szolgáltatók környezetében vizsgálhatók.¹⁰

A narratívák nem válnak el egymástól élesen, hanem egymásba ágyazódnak. A „mini-narratíva” tapasztalatai segíthetnek megérteni akár a „nagy narratíva” elméleteit, és másik irányból is végezhetők elemző tevékenységek. A narratívák közötti átjárás folyamatos kihívásokkal teli vizsgálódást jelenthet.¹¹

Végezetül az információs társadalom sarkalatos kérdéseiként tekinthetők ezek a fogalmak, mint a globális információs társadalom¹², a fenntartható információs társadalom¹³, az információs társadalom biztonsága¹⁴, az úrorientált információs társadalom¹⁵, az elektronikus orwelli világ vagy a digitális Athén¹⁶, az intelligens város¹⁷, a Corpus Digitale¹⁸, a kreatív információs társadalom¹⁹ és a poszt-információs társadalom^{20, 21}.

1.3. A digitális kultúra

Napjainkban elképzelhetetlen mennyiségű, végtelennek mondható adat- és információhalmazzal szembesül egy átlagpolgár. Az információszolgáltatást elősegítő új technológiai megoldások hatalmas segítséget jelentenek. Rab Árpád szerint nem attól lesznek az emberek digitális írástudók, hogy képesek használni ezeket az eszközöket (legyen szó

¹⁰ Z. KARVALICS László: Információs társadalom - mi az? Egy kifejezés jelentése, története és fogalomkörnyezete. Budapest, Education and Culture, s.n. 2007. 26 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.ittk.hu/netis/doc/ISCB_hun/02_ZKL_tortenet.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

¹¹ Z. KARVALICS László: Információs társadalom - mi az? Egy kifejezés jelentése, története és fogalomkörnyezete. Budapest, Education and Culture, s.n. 2007. 26 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.ittk.hu/netis/doc/ISCB_hun/02_ZKL_tortenet.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

¹² A nemzetállamok feletti szabályozást vagy szervezést értjük ez a kifejezés alatt.

¹³ A környezettel, illetve a természeti erőforrásokkal kapcsolatos kölcsönhatások vagy problémák.

¹⁴ Ez alatt a kifejezés alatt sokféle problémát értjük: a technológiától való kiszolgáltatottságtól az emberi össz tudás megőrzésére való törekedésen át az emberi tevékenység által előidézett veszélyekig.

¹⁵ A kifejezés összefonódik az úrkutatással, hiszen az emberi tevékenység dinamikája egyre inkább áttérjed a Földön kívülre is.

¹⁶ Az a kérdés merül fel ezzel kapcsolatban, hogy milyen irányba mozdul el politikai szempontból: a létrejövő rendőrállam során veszélybe kerül-e az állampolgárok szabadsága és privátszférája, vagy újfajta e-demokrácia néven jön létre az új népképviselőten alapuló demokratikus rendszer?

¹⁷ A kifejezés a város kontextusába való helyezése.

¹⁸ Az egyetemes emberi tudás rögzíthetőségével, megőrizhetőségével és hozzáférhetőségével foglalkozik.

¹⁹ Az új és friss tudás létrehozására irányuló képességre utal, amely tömeges mértékben terjed.

²⁰ A jövő információs társadalma, amely még el se jött, és annak a kutatásával foglalkozik.

²¹ Z. KARVALICS László: Információs társadalom - mi az? Egy kifejezés jelentése, története és fogalomkörnyezete. Budapest, Education and Culture, s.n. 2007. 26 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.ittk.hu/netis/doc/ISCB_hun/02_ZKL_tortenet.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

mondjuk asztali számítógépről, tabletről vagy netán okostelefonról), hanem attól, hogy képesek eligazodni a tengernyi mennyiségű információbázisban és megtalálni a számukra releváns információt a megfelelő forrásból. A legtöbben azt mondják, hogy ez a számítógépismerettel és az interneten végzett információszerző tudással, vagy internet-írástudással van összefüggésben. Van, hogy hálózati-, internetes-, multimédia- és hipertext-írástudásról beszélünk. Egyes vélemények szerint nem technikai eszközhasználatot, hanem gondolkodásmódot és annak fejlesztését értjük a digitális kultúrán.²²

Essen szó egy definícióról, amely jól összefoglalja a lényeget: az információs írástudás azt a képességet jelenti, amikor egy személy eléri és felhasználja a számára releváns információt, az információs írástudó az a személy, aki tudja, hogy mikor van szüksége információra, ennek a készségnek pedig az van birtokában, aki elsajátította a tanulás módját.²³

Mostanában olyan elvárásaink vannak, amelyek a múltban még nem léteztek: „Ma már azonban, mivel az információ megléte vagy hiánya, értéke, valódisága és áramlásának a sebessége határozza meg világunkat, ezek a készségek mindenki számára fontossá váltak, nélkülük az egyén nem fogja tudni sem a jogait érvényesíteni, sem pedig a lehetőségeit kihasználni a mindennapokban sem” (Rab, 2007, 8).²⁴

A digitális kultúra világában Negroponte definíciójellegű érvelése így szól: „A változás, amelynek során az atomok helyét bitek veszik át, immár visszafordíthatatlan és megállíthatatlan” (Negroponte, 1995, 10).²⁵ Egy másik definíció szerint: „A valódi világ és a virtuális környezet számtalan ponton kapcsolódik egymáshoz, de a közvetítő közeg, a digitális platform maga anyagtalan.” (Rab, 2007, 15)²⁶

Nem lehet elmenni bizonyos jellemvonások mellett. Az interaktivitás azt jelenti, hogy a felhasználók sokféle objektumot képesek módosítani a világhálón, mint például szöveget, képet, zeneszámot, videót, vagyis az online környezetünk egyre inkább a testreszabhatóságra törekedik, a hírek pedig sokféle módon juthatnak el hozzánk több különféle platform

²² RAB Árpád: Digitális kultúra - a digitalizált és a digitális platformon létre jött kultúra. Budapest, Education and Culture, 2007. 25 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.ittk.hu/netis/doc/ISCB_hun/11_Rab_digikult.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

²³ RAB Árpád: Digitális kultúra - a digitalizált és a digitális platformon létre jött kultúra. Budapest, Education and Culture, 2007. 25 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.ittk.hu/netis/doc/ISCB_hun/11_Rab_digikult.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

²⁴ RAB Árpád: Digitális kultúra - a digitalizált és a digitális platformon létre jött kultúra. Budapest, Education and Culture, 2007. 25 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.ittk.hu/netis/doc/ISCB_hun/11_Rab_digikult.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

²⁵ NEGROPONTE, Nicholas: Digitális létezés. Budapest, Typotext, cop. 2002. 203 p. ISBN 963-9326-39-9

²⁶ RAB Árpád: Digitális kultúra - a digitalizált és a digitális platformon létre jött kultúra. Budapest, Education and Culture, 2007. 25 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.ittk.hu/netis/doc/ISCB_hun/11_Rab_digikult.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

segítségével. Az interkonnektivitás megteremti a folyamatos kapcsolattartás lehetőségét, és az intim szférától kezdve a munkakultúráig folyamatosan elérhetővé válnak a felhasználók. A komplexitás terén mindennapos eszközeink képesek egy mozdulatunkra bonyolult munkafolyamatokat elvégezni. A jelenség egyik hatása az írásbeliség és a szóbeliség összeolvadása. A sebesség fogalma azt jelenti, hogy az információt azonnal megkaphatjuk vagy elküldhetjük valaki másnak, vagy akár mi magunk is azon nyomban elérhetővé válhatunk mások számára, hiszen a technológiai megújulások a sebesség növelését is szolgálják, és ezzel együtt jár az információcsere gyorsasága. A megfoghatatlanság kontextusában az információk fizikai valójukban nem kézzelfoghatóak és súlytalanok is, aminek nyomán felvetődik az érték, a bizalom és a megbízhatóság kérdése, de mégis a valós világban léteznek, aminek hatásai és következményei vannak. A konvergenciának kétféle értelme van: az egyik esetben sokféle területen (politika, oktatás, kultúra, üzleti élet) való alkalmazhatóság, a másik esetben a több különféle eszköz (TV, telefon, számítógép) összeolvadása. A megjósolhatatlanság fogalmából kiindulva bizonytalanságban élünk, hiszen akár néhány éves távlatban is (ami az informatika számára hatalmas idő) szinte lehetetlen megállapítani, hogy milyen új technológia születik majd, és annak milyen hatása lesz a társadalomra. A multitasking szintén egy nagyon jellemző kifejezés, amikor lehetővé válik a felhasználó számára az egy időben való sok különböző tevékenység, legyen szó akár az online térben folyó párhuzamos kommunikációról is. És végül nagyon fontos tulajdonság az is, hogy az információk a fizikai térben nem foglalnak helyet és korlátlan mennyiségben sokszorozhatók, azonban könnyen módosíthatók és manipulálhatók.²⁷

Vannak olyan érvelések, melyek kimondják, hogy most már egyre kevésbé nevezzük felhasználónak, vagy „user”-nek azokat a tagokat, akik valamilyen módon részt vesznek (vagy nem vesznek részt) valamilyen közösségben, akik az új médiában (a digitális platformok összefoglaló elnevezése) kapnak szerepet. Ezeket a résztvevőket inkább ágenseknek hívjuk.²⁸

1.4. Az okosváros fogalma

A tanulmányom elején volt már szó az új keletű okosváros kifejezésről. Másként digitálisnak vagy intelligensnek is nevezhetjük az infokommunikációs összeköttetést

²⁷ RAB Árpád: Digitális kultúra - a digitalizált és a digitális platformon létre jött kultúra. Budapest, Education and Culture, 2007. 25 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.ittk.hu/netis/doc/ISCB_hun/11_Rab_digikult.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

²⁸ FEHÉR Katalin: Interaktív performance. Az új média platformjai, az ágens és a közösségek. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bánya Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 52-69. ISBN 978-963-05-8986-4

megkönnyítő technológiára épülő várost. A tudástársadalom és digitális város fogalmak kereszteződéséből vehető ki az intelligens város vagy okosváros kifejezés.²⁹

A szolgáltatásokhoz igazodó számítógépes infrastrukturális hálózatról beszélünk, amelyet igénybe vehetnek a kormányzati szervek munkatársai, az állampolgárok és az üzleti szféra dolgozói, bárhol legyenek a városban. Összegzőképpen, az egészségügy, a közbiztonság, az oktatás, az államigazgatás, a környezetvédelem, a közlekedés, a logisztika, a háztartás, a vagyonkezelés, az építőipar, a szórakoztatóipar, a kutatás és fejlesztés területén és még sok más területen alkalmazható. A digitális város lényege a digitális információcserében rejlik, és megteremti az alapot az interoperabilitáshoz (lásd 1.6 pont a 19. oldalon), avagy az informatikai rendszerek közötti együttműködéshez és az információk és tapasztalatok megosztásához. A virtuális város nem fogja helyettesíteni a fizikai értelemben vett várost, csupán hatékony és kényelmes digitális információszolgáltatásokkal egészíti ki. A digitális városok természetesen összeköttetésben vannak egymással az internetes kapcsolattartás segítségével, ami párhuzamba vonható azzal a jelenséggel, amikor a fizikai világban lévő városok számára a különböző közlekedési csatornák (autóút- és légi hálózat) biztosítják egymás elérhetőségét. Létezik még egy Digitális Globális Városi Hálózat (The Global Digital City Network, GDCN) nevezetű nemzetközi szervezet is, amely a „tudás alapú”, digitális infrastrukturális alapon működő városok információcseréjét és versenyképességét biztosítja.³⁰

Az általános terminológia ellenére azonban nem mindegy, hogy milyen fajta digitális városról van szó, mert sokféle lehet, és mindegyik más. A különböző társadalmi kontextus meghatározó tényező a digitális város fejlődésében. Más lehet a rendszer architektúrája, különbözők lehetnek a szolgáltatások, és különböző szervezési formák és üzleti modellek alakulhatnak ki bennük.³¹

Az okosváros egy felhasználó-központú szolgáltató-ellátó rendszer. A felhasználók, legyen szó mondjuk egy háztartásról, körül vannak véve a mindenütt jelen lévő számítógépes eszközökkel, amelyek kényelmi funkciókat szolgáltatnak a mindennapi tevékenységek elvégzéséhez. Ennek kapcsán beszélhetünk mobiltelefonról, laptopról, asztali számítógépről, internet-hozzáférésről és sok minden másról. Ez az infokommunikációs rendszer egy jókora

²⁹ YOVANOF, Gregory S. – HAZAPIS, George N.: An Architectural Framework and Enabling Wireless Technologies for Digital Cities & Intelligent Urban Environments. = Wireless Personal Communications, 49. köt. 3. sz. 2009. p. 445-463. [DOI 10.1007/s11277-009-9693-4]

³⁰ YOVANOF, Gregory S. – HAZAPIS, George N.: An Architectural Framework and Enabling Wireless Technologies for Digital Cities & Intelligent Urban Environments. = Wireless Personal Communications, 49. köt. 3. sz. 2009. p. 445-463. [DOI 10.1007/s11277-009-9693-4]

³¹ YOVANOF, Gregory S. – HAZAPIS, George N.: An Architectural Framework and Enabling Wireless Technologies for Digital Cities & Intelligent Urban Environments. = Wireless Personal Communications, 49. köt. 3. sz. 2009. p. 445-463. [DOI 10.1007/s11277-009-9693-4]

méretű városi hálózattá (okosváros) terjed ki, amely sok-sok kicsi háztartási (okosotthon), munkahelyi (okosiroda) és minden más hálózatból tevődik össze. A város élettelen épületeit interaktivitásra alkalmassá teszi a technológia, annak különböző funkciói, intézményei és szolgáltatásai egymással összeköttetésben vannak, így gördülékenyen és dinamikusan működnek. A mobiltelefon vagy valamilyen hordozható eszköz segítségével állandóan és valós időben igénybe vehetjük a szolgáltatásokat. A városban több különböző érzékelő, vagyis szenzor van elhelyezve, amelyek az adott funkciónak megfelelő tájékoztatást nyújtanak.³²

Ez egy nagyon hasznos rendszer, amit több példával is szeretnék alátámasztani. A közlekedés esetében szinte mindenhol telepíthetnek utcai térfigyelő kamerákat. A járművek érzékelik egymást, és egymással kommunikálni tudnak a balesetek elkerülése érdekében. Ha esetleg dugó alakulna ki, akkor a rendszer azt is érzékeli, és lépéseket tesz annak megelőzésére, vagy ha már késő, akkor az autókat átirányítja, hogy mielőbb megszűnjön a fennakadás. A tömegközlekedési eszközök helyzetéről is tájékoztatást ad az utasok számára. A közbiztonsággal kapcsolatban egyetlen egy gombnyomással értesíthetjük a tűzoltóságot, a rendőrséget vagy a mentőket. A városban sok helyen olyan szenzorokat helyezhetnek el, amelyek olyan rendellenességeket is érzékelnek, mint például halálos vegyszerek, földrengés, fölcsumzamlás, tűzvész. Ezeknek a jelét megkapja a katasztrófaelhárítás, amely azonnal közbelép, hogy minél kevesebb halálos áldozattal járjon az esemény. Az otthon számára zaj- és légszennyezettségi, klíma- és időjárás-jelentést ad a rendszer, és még a hulladékkezelésről és az energiatakarékosságról is tájékoztatást ad a háztartásban élők számára. Szórakoztatási lehetőségekről és vásárlási információkról is tájékoztatja a hétköznapi polgárokat. A vállalatok, különböző létesítmények és oktatási intézmények is kapnak megfelelő információkat. Még az e-Government részét képező kormányzattól beérkező közérdekű információk is letölthetők. Az okosváros a járókelők és turisták számára térképes navigációs lehetőséget is biztosít, sőt a rendszer olyan személyre szabott szolgáltatást is nyújt, amellyel a fogyatékkal élők, például a vakok biztonságosan tudnak közlekedni, hiszen állandóan kapnak útmutatást az akadályokról, a megfelelő irányokról, a zebrán való átkelésről és minden

³² YOYANOF, Gregory S. – HAZAPIS, George N.: An Architectural Framework and Enabling Wireless Technologies for Digital Cities & Intelligent Urban Environments. = Wireless Personal Communications, 49. köt. 3. sz. 2009. p. 445-463. [DOI 10.1007/s11277-009-9693-4]

másról. Végül, de nem utolsósorban, az olyan kommunális létesítmények, mint például a gáz-, a víz- és a villanyellátó rendszerek is részét képezik a hálózatnak.³³

Az infrastruktúrák és mobilis szolgáltatások kiépítése, és az innováció és modernizáció irányvonalának megalapozása kritikus elemét képezi egy digitális város megvalósításának. A digitális forradalom visszavonhatatlanul megváltoztatta a társadalom képét, melynek egyik nagy előnye a költséghatékony megoldás. Úgy néz ki, hogy ökológiai forradalomnak nézünk elébe.³⁴ Úgy tűnik, hogy élő és lélegző metropoliszok fognak megvalósulni, amelyeket számítógépes rendszerek működtetnek; ez a lehetőség pár évtizede elképzelhetetlennek tűnt. A város már nem lesz olyan, mint régen, és nehéz előre megjósolni, miképpen fognak felépülni a jövő okosvárosai.

1.5. Az okostelefonok³⁵

Mi teszi okossá az okostelefonokat? Mivel érdekelte ki az „okos” jelzőt? Talán azzal, hogy okosabb, mint a többi hagyományos mobiltelefon, mert a sok különféle mobilalkalmazás miatt majdnem annyit tud, mint a személyi számítógépek? Így akár a személyi számítógépeket is nevezhetnénk okosnak, sőt azok véleményem szerint ebből a szempontból sokkal okosabbak, azért is, mert sokkal nagyobb teljesítménnyel bírnak.

Megváltozott a mindennapi életünk, a számítógépes tevékenységeink pedig már nem helyhez és időhöz kötöttek, mert bárhol és bármikor kapcsolatba léphetünk bárkivel, mások kapcsolatba léphetnek velünk, igénybe vehetünk különféle internetes szolgáltatásokat vagy végezhetünk valamilyen irodai munkát. Az okostelefonunk vagy táblagépünk segítségével időtől és helytől függetlenül kideríthetjük, hogy mi van manapság a nagyvilágban. Ezeken az újfajta mobilis eszközökön sokféle tevékenységet végezhetünk, és ezerféle alkalmazást futtathatunk rajtuk.³⁶ Én személy szerint vitatom ennek a jelentőségét, ugyanis nincs minden alkalmazásnak annyi értelme, amennyit a legtöbben tulajdonítanak nekik. Vegyünk példának egy okostelefonra szabott könyvelőprogramot: ésszerű dolog-e azon a kis képernyőn elvégezni komolyabb irodai munkát, pláne a munkahelyről hazafelé tartva a metróban vagy a buszon utazva?

³³ YOVANOF, Gregory S. – HAZAPIS, George N.: An Architectural Framework and Enabling Wireless Technologies for Digital Cities & Intelligent Urban Environments. = Wireless Personal Communications, 49. köt. 3. sz. 2009. p. 445-463. [DOI 10.1007/s11277-009-9693-4]

³⁴ YOVANOF, Gregory S. – HAZAPIS, George N.: An Architectural Framework and Enabling Wireless Technologies for Digital Cities & Intelligent Urban Environments. = Wireless Personal Communications, 49. köt. 3. sz. 2009. p. 445-463. [DOI 10.1007/s11277-009-9693-4]

³⁵ A kifejezés angol megfelelője: smartphone.

³⁶ PINTÉR Róbert: Az okostelefonok terjedése Magyarországon. = Információs társadalom. 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 48-63. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

A sok különféle okostelefon-alkalmazás segítségével pár másodperc alatt kideríthetjük, hogy merre van észak, hol van a legközelebbi étterem, és mit lehet ott fogyasztani, a szomszédos moziban milyen filmeket sugároznak, mekkora a levegő páratartalma, és milyen időjárás lesz egy hét múlva.³⁷ Ebből kifolyólag az okostelefonon élvezhetjük a kiterjesztett valóság technológiája által nyújtott előnyöket is, ami nem mellesleg az okosváros kontextusába is belehelyezhető, mert azon a területen is rengetegféle módon lehet alkalmazni.

Az okostelefon-divathullám (amit okostelefóniának is nevezhetünk) 2007 óta az iPhone révén terjedt el, jelenleg pedig az Android platform térnyerése van folyamatban.³⁸ Az okostelefon- és az azokra szabott alkalmazást gyártó cégek durva ipari háborút vívnak egymással, hogy minél nagyobb piaci területet hódítsanak el, és minél több profitot termeljenek maguknak. Pintér Róbert szerző szerint mindebből a felhasználók profitálnak a legtöbbet, hiszen egyre okosabb és jobb készüléket szerezhetnek maguknak.³⁹ Én személy szerint ezzel az utóbbi állítással nem igen tudok egyetérteni, mert ez a mobilgyártó cég számára jelent nagyobb üzletet, akinek nagyobb haszna származik belőle.

A mobilszámítógépek egyre megfizethetőbbé válnak az átlagfelhasználók számára, ami szintén nagyban hozzájárul azok sosem látott mértékű terjedéséhez és népszerűségéhez.⁴⁰ Ez köszönhető a mobil szélessávú internet-hozzáférés széleskörű terjedésének is. Ezzel szemben a személyi számítógépek jóval drágábbak, helyhez kötöttek, mostanra pedig egy kicsit lemaradtak a manapság már-már a legmeghatározóbb kommunikációs platformként funkcionálódó okostelefonok mögött. Az ilyen eszközzel rendelkező felhasználók a közeljövőben Magyarországon is többségbe kerülhetnek majd a hagyományos mobiltelefon-tulajdonosokkal szemben. Az okostelefon hamarosan elsődleges interneteszközzé válik, a felhasználók nem tudnak majd meglenni nélküle, mindig kéznél van, ezért nem tudják majd otthon hagyni. A magánéletben és a munkahelyen prioritást élvez majd a mindennapok szervezésében, és kényelmesebbé fogja tenni az emberek életét.⁴¹ Ezzel együtt jár az a

³⁷ PINTÉR Róbert: Az okostelefonok terjedése Magyarországon. = Információs társadalom. 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 48-63. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

³⁸ Az első okostelefon-készülék 2002-ben jelent meg Nokia 3650 néven, és ma már nem tartjuk okostelefonnak.

³⁹ PINTÉR Róbert: Az okostelefonok terjedése Magyarországon. = Információs társadalom. 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 48-63. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

⁴⁰ DOBÓ Máttyás: A Web 2.0 alkalmazási területei és üzleti jövője. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 177-187. ISBN 978-963-05-8986-4

⁴¹ PINTÉR Róbert: Az okostelefonok terjedése Magyarországon. = Információs társadalom. 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 48-63. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

jelenség, hogy „kimennek” az utcára azok a szolgáltatások, amelyek eddig a négy fal között voltak elérhetők. A hordozhatóság, a hosszú akkumulátor-élettartam, a gyors és azonnali webes böngésző és mobil szélessávú internet-hozzáférés alkalmat nyújt a közlekedési dugóban ülő, munkahelyen dolgozó, étteremben vacsorázó vagy áruházakban sétáló emberek számára, hogy különböző online elérhető szolgáltatásokat vegyenek igénybe.⁴²

Miért van ekkora felhajtás körülötte? A fent említett szerző szerint az emberekben egyszerre jelentkeznek a (felfokozott) várakozások (vagy vágyakozások) és a félelmek. Szükségük van valamire, ami felkavarja az állóvizet, vagy valamilyen változásra, ami egyfajta „Messiás várás”-hoz hasonlítható. Ez az eszköz megoldást jelenthet akár a magánemberek, akár a vállalkozások számára, ami megmentheti az életüket vagy gazdaggá teheti őket.⁴³

1.6. A közösségi hálózati oldalakról

Ennek a XXI. századi információs technológiai forradalomnak az egyik kísérőjelensége, amely annyira megváltoztatta a világon élő emberek egymással való kapcsolattartási szokásait, hogy a mindennapjaink részévé vált, és természetes módon viszonyulunk hozzá. Az ilyen közösségi hálózati megoldások egyik legfontosabb ismérve az, hogy a felhasználók számára megkönnyíti a tartalom-előállítást, -megosztást és -szerkesztést, mintegy kollektíven. Ennek nagyon fontos előfeltétele a web második korszaka, amit Web 2.0-nak nevezünk.⁴⁴

A közösségi jelenség – melynek népszerűsége töretlenül nő – több nagy csoportot foglal magába, és itt nemcsak a klasszikus értelemben vett közösségi hálózati oldalakról beszélhetünk, amelyeken a felhasználók kifejezetten a személyes kapcsolati hálózatukat építik, és érintkezésbe kerülnek más ismerőseikkel, hanem blogokról és wikikről is.⁴⁵ A dolgozatomban mindenekelőtt az első csoportra koncentrálok, amely a többivel szemben nem a témák, hanem az emberek köré szerveződik.⁴⁶ Ám ezek a csoportok egymással összekapcsolhatók, illetve egymásba integrálhatók.⁴⁷

⁴² DOBÓ Mátyás: A Web 2.0 alkalmazási területei és üzleti jövője. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 177-187. ISBN 978-963-05-8986-4

⁴³ PINTÉR Róbert: Az okostelefonok terjedése Magyarországon. = Információs társadalom. 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 48-63. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

⁴⁴ PINTÉR Róbert: A tartalom-előállítás és -megosztás kollektív módszerei. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 661-682. ISBN 978-963-279-024-4

⁴⁵ PINTÉR Róbert: A tartalom-előállítás és -megosztás kollektív módszerei. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 661-682. ISBN 978-963-279-024-4

⁴⁶ CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5

⁴⁷ PINTÉR Róbert: A tartalom-előállítás és -megosztás kollektív módszerei. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 661-682. ISBN 978-963-279-024-4

Mindezeknek a hálózati megoldásoknak az alapjait képező Web 2.0 jegyében születő ún. participativitás adja meg nekünk azt a fajta lehetőséget, mellyel olyan dolgokat tehetünk, amelyek korábban nem voltak még adottak. Ezen a fogalmon a sokaság aktív részvételét kell érteni, ami a közösségi média elengedhetetlen kelléke. A participációnak sokféle determinációja létezik, de minket elsősorban a jelen téma kontextusába helyezett meghatározás érdekel, ami lényegében véve abból áll, hogy globális szinten az emberek akármilyen tartalmat azonnal és könnyedén feltölthetnek az internetre, amihez más emberek a kereshetőség funkció igénybevételével egyszerű módon, valós időben hozzáférhetnek több alternatív kommunikációs csatorna felhasználásával. A folyamatosan frissülő tartalomgenerálás szinte korlátlan, és az információkat hordozó felület bármekkorára növelhető.⁴⁸

Egy másik érvelés szerint a felhasználók már nem passzív szemlélődők, hanem egyre aktívabban kapcsolódnak be az internetes tevékenységekbe, és ezáltal a participáció, vagyis a webes aktivitás mértéke szerint a digitális szakadéknak új formája jelenik meg a felhasználók között.⁴⁹

Az ilyen fajta közösségi szolgáltatások az emberek offline interakcióit tükrözik, tehát aktuális információkat kaphatnak a barátaikról, új kapcsolatokat létesíthetnek, játszhatnak más emberekkel valamilyen online játékot, illetve megoszthatnak egymással különféle linkeket. Lehetővé teszik a felhasználók számára az olyan személyekkel való kapcsolattartást, akikhez gyengén kötődnek, mint például rég nem látott osztálytársak, szomszédok, korábbi szobatársak és olyan emberek, akikkel valamilyen társaságban futottak össze. Tehát ezeknek a közösségi oldalaknak nem az a legfőbb célja, hogy vadidegenekkel ismerkedjenek.⁵⁰ A közösségi szolgáltatások lehetővé teszik, hogy az emberek egyre személyesebb információkat osszanak meg magukról.⁵¹

Ahhoz, hogy igénybe vegyük a különféle közösségi szolgáltatásokat és online szerepjátékokat játszassunk, külön-külön, minden egyes helyre regisztrálnunk kell, illetve azonosítanunk kell magunkat, és meg kell őriznünk az összes profilunkat. Nemsokára lehetővé fog válni, illetve tapasztalataim szerint már lehetővé is vált az, hogy minden online

⁴⁸ B. BERNÁT István et. al.: Média, kultúra, kommunikáció. Budapest, Libri könyvkiadó, 2012. 508 p. ISBN: 978-963-31-0103-2

⁴⁹ PINTÉR Róbert: A tartalom-előállítás és -megosztás kollektív módszerei. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 661-682. ISBN 978-963-279-024-4

⁵⁰ CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5

⁵¹ DOBÓ Mátyás: A Web 2.0 alkalmazási területei és üzleti jövője. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 177-187. ISBN 978-963-05-8986-4

szolgáltatáshoz egyetlen profilunk és identitásunk legyen. Már manapság is ugyanazzal az e-mail címmel több különböző e-mailhálózathoz hozzá lehet férni, ilyen például a Google „egyablakos” bejelentkezési lehetősége. Ezt a jelenséget interoperabilitásnak hívjuk.⁵²

1.7. Az online közösségi játékokról röviden

Úgy érzem, hogy még ezt a témát is érintenem kell, hogy teljesebb képet kaphassunk a közösségi hálózatokról. Az online közösségi játékok egyik, ha nem is a legnépszerűbb csoportja az MMO, és azon belül a MMORPG (Massively Multiplayer Online Role-Playing Games, ami magyarra fordítva: masszívan többszereplős online közösségi játékok). Erre a legtipikusabb példák a Second Life és a World of Warcraft játékok. A felhasználók (jelen esetben játékosok) avatárjukkal beléphetnek egy virtuális közösségi térbe, ahol kapcsolatba léphetnek más felhasználók avatárjaival. Ebben a világban akár gazdaságok is létrejöhetnek, ahol a játékosok valódi pénzzel kereskedhetnek. Az ilyen virtuális világot metaverzumnak nevezzük, ahol meghatározó tényezővé válnak a társadalmi interakciók.⁵³

1.8. A kiterjesztett valóságról

Az Augmented Reality (rövidítve: AR) kifejezés az angol nyelvterületről érkezik, amelyet magyarul kiterjesztett valóságnak hívunk. Miközben mi valós fizikai térben mozgunk, és annak környezetét látjuk, a kiterjesztett valóság technológiája előrevetíti számunkra a más valós térben fellelhető, de számunkra nem látható, addig előlünk elszigetelt információkat. A valós élményünket a technológia nem helyettesíti, hanem kiegészíti a virtuális környezettel; mintegy kombinált nézőpontot ad meg számunkra.⁵⁴

A világban rengeteg fellelhető adattal és információval vagyunk körülvéve. A technológia abban segít nekünk, hogy közülük minél rövidebb idő alatt megtaláljuk a számunkra relevánsakat. Az alapkoncepció nem egyes speciális, hanem univerzális feladatok elvégzésére képes. Alkalmassá válik arra is, hogy az információkat kiszakítsa a hagyományos böngésző keretei közül a valós térbe.⁵⁵

⁵² CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5

⁵³ KÖMLÓDI Ferenc: Online közösségi játékok. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 692-725. ISBN 978-963-279-024-4

⁵⁴ BALKÁNYI Péter – ORBÁN Zsolt: Virtuális információk a fizikai térben. A kiterjesztett valóság jövőképe. = Információs társadalom, 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 64-80. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

⁵⁵ BALKÁNYI Péter – ORBÁN Zsolt: Virtuális információk a fizikai térben. A kiterjesztett valóság jövőképe. = Információs társadalom, 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 64-80. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

A módszer lényege a következő idézetben rejlik: „...saját megoldását azzal adja, hogy az információt helyhez köti és a valós térben jeleníti meg, ezáltal egyszerre biztosítva, hogy valóban csak az adott szituációban releváns tartalmak továbbíttassanak, és hogy az információ a szó szoros értelmében karnyújtásnyi távolságra kerüljön annak felhasználójától” (Balkányi-Orbán, 2011, 64).⁵⁶

A technológia gyakorlati alkalmazásának szempontjából képzeljük el, hogy az utcán megéhezünk. Keresni szeretnénk egy jó éttermet; olyat, amelyik minél közelebb van hozzánk. Ilyenkor elővesszük az okostelefonunkat, amely megkeresi azt, és valós időben megjeleníti annak minden adatát: térképes helyét, irányát, távolságát, étlapját, árait, napi akcióit, fizetési lehetőségeit, más felhasználók vonatkozó értékeléseit, az étel kiválasztásának és az online fizetés lehetőségét. A rendelést akár az utcán is megejthetjük, mire pedig megérkezünk az étterembe, már csak a készételt kell elfogyasztanunk.⁵⁷

A kiterjesztett valóság technológiáját számos területen alkalmazzák, legyen szó orvostudományról, műszaki tudományról, hadtudományról, nem utolsósorban pedig üzleti szféráról.⁵⁸

Az AR platformjává vált az okostelefon, amely meghozta számára a technológiai forradalmat. Az okostelefonok elősegítették a felhasználók körében a kiterjesztett valóság technológiájának nagymértékű alkalmazását, és megjelentek a különféle mobilos AR-alkalmazások is, amelyek három fő kategóriába szerveződnek:⁵⁹

Point of interest alapú és helyhez kötött alkalmazások: a kiterjesztett valóság képén megjelenő navigációs, térképes alkalmazásokat foglalja magába, melyhez bármilyen adat felhasználható, és amellyel akár valós idejű információk is megszerezhetők. Megtekinthető a város 3D-s modellje, ahol fellelhetők az éttermek vagy a különféle szolgáltatások, illetve értesülhetünk arról, hogy hol, milyen esemény történt.

⁵⁶ BALKÁNYI Péter – ORBÁN Zsolt: Virtuális információk a fizikai térben. A kiterjesztett valóság jövőképe. = Információs társadalom, 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 64-80. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

⁵⁷ BALKÁNYI Péter – ORBÁN Zsolt: Virtuális információk a fizikai térben. A kiterjesztett valóság jövőképe. = Információs társadalom, 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 64-80. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

⁵⁸ BALKÁNYI Péter – ORBÁN Zsolt: Virtuális információk a fizikai térben. A kiterjesztett valóság jövőképe. = Információs társadalom, 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 64-80. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

⁵⁹ BALKÁNYI Péter – ORBÁN Zsolt: Virtuális információk a fizikai térben. A kiterjesztett valóság jövőképe. = Információs társadalom, 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 64-80. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

Marker alapú alkalmazások: speciális jelek azonosításának elvén működő alkalmazások tartoznak ebbe a csoportba. A különféle azonosító jelek, kódok beolvasása nyomán gyakorlatilag tetszőleges interaktív folyamat indulhat el, akár olyan módon is, hogy a készüléken a valós világ virtuális mása jelenik meg, benne valamilyen virtuális 3D-s objektummal.

Önálló, virtuális objektumokon alapuló alkalmazások: ebbe a kategóriába azok az alkalmazások tartoznak, amelyek teljesen virtuálisak, tehát nem igényelnek semmilyen azonosítási eljárást, nincs szükség semmilyen, a valós világból átvett elemre, és általában 3D-s objektumok szerepelnek bennük, amelyeknek saját fizikájuk és mesterséges intelligenciájuk van.⁶⁰

A potenciális jövőképet előre vetítve tegyük fel, hogy az otthonunk információs adatbázisként működik és a környező tárgyak különböző információforrásként funkcionálnak olyan megjelenítő eszközök számára, amelyek addig hétköznapi tárgyak voltak: a tükrön vagy az ablakon időjárást, napszakot vagy híreket jelző információk jelennek meg; a gyógyszeres fiókban leolvasható a gyógyszerek összetétele és mennyisége; illetve okostelefonunk segítségével fellelhetők az elveszett tárgyak, sőt azonnal információval is szolgálhatnak. Akár az RFID (Radio Frequency IDentification) érintésmentes azonosítást biztosító eszköz szolgáltatásai is igénybe vehetők.⁶¹

A fentiekben felsorolt példák még csak a jéghegy csúcsát képezik; arról még nem is esett szó, hogy milyen egyéb alkalmazási területei vannak, de a lényeg az, hogy egy olyan sokoldalú technológiáról van szó, amely számtalan módon felhasználható, és nem lehet megjósolni, mivé fog változni majd az elkövetkező években. Lehet, hogy miatta az okostelefonnal együtt az embereknek az információhoz való általános hozzáállása is gyökeres változáson megy át. Egyelőre az tűnik a legbiztosabbnak, hogy az AR-technológia a mindennapjaink részévé válik, és sokkal kényelmesebbé teszi az életünket.⁶² Mindebből azt a

⁶⁰ BALKÁNYI Péter – ORBÁN Zsolt: Virtuális információk a fizikai térben. A kiterjesztett valóság jövőképe. = Információs társadalom, 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 64-80. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

⁶¹ BALKÁNYI Péter – ORBÁN Zsolt: Virtuális információk a fizikai térben. A kiterjesztett valóság jövőképe. = Információs társadalom, 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 64-80. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

⁶² BALKÁNYI Péter – ORBÁN Zsolt: Virtuális információk a fizikai térben. A kiterjesztett valóság jövőképe. = Információs társadalom, 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 64-80. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

konzekvenciát vontam le, hogy nem nekünk kell megkeresnünk az információt, hanem majd az információ fog megtalálni bennünket.

2. A társadalomra gyakorolt hatások

2.1. *Interaktív társadalom*

Manuel Castells könyvében még új jelenségnek számított az interaktív társadalom fogalma, és még nem voltak megfelelő információk ahhoz, hogy következtetéseket lehessen levonni, milyen hatással van a társadalomra. Annak idején még nem jöttek létre olyan fajta közösségi hálózatok és kiforrott mobiltechnológiák, mint manapság. Annak ellenére, hogy egy 1996-os könyvről van szó, úgy vélem, a benne foglalt definíciók meglepő módon még ma is megállják a helyüket, és érdemesnek tartok kiemelni közülük párat a következőkben.⁶³

Úgy hiszem, erre a témakörre sem lehet találni általános és mindenre kiterjedő kifejezést. Lehet interaktív társadalomnak is nevezni, de ezt a jelenséget, amiről az alábbiakban részletesen szólok, más szerzők hiperkapcsolatnak hívják.⁶⁴

A történelem során, egészen az ősidőktől kezdve, az emberekben mindig is megvolt a másokkal való kapcsolatteremtés iránti vágy, ezek az egyre fejlettebbé váló technikai megvalósítások pedig manapság egyre közelebb és közelebb visznek bennünket egymáshoz. Ezt tehát semmilyen újfajta technológia nem változtathatja meg, legyen bármennyire is forradalmi az újítás, sőt a barátok szerzésének és a kapcsolatok elmélyítésének szempontjából sincs jelentősebb különbség az offline és az online élet között, mivel ezt is a legősibb hajlamaink és képességeink vezéreltik. De a közösségi oldalaknak létezik egy olyan új funkciója is, amely újradefiniálja a barátság kritériumait és a kapcsolattartási mód egészen más, mivel az újfajta közvetítő csatorna meghatározza az interaktivitás jellegét.⁶⁵

Sokakban felmerült az a kérdés, hogy a virtuális közösségek kifejlődése vajon az emberek szocializálódását vagy netán elszigetelődését idézi elő. Egyes optimista vélekedések szerint a közös értékrend és érdeklődési kör a virtuális hálózatokban is összekapcsolja az embereket, akik tovább ápolják személyes kapcsolataikat, de olyanok is találkozhatnak egymással a világhálón, akik korábban – vagy akár később – személyesen sosem. A korlátozottabb társadalmi kapcsolatokkal rendelkező személyek is könnyebben léphetnek be

⁶³ CASTELLS, Manuel: Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása. Budapest, Gondolat – Infonia, 2005. 662 p. ISBN 963-9567-93-0

⁶⁴ CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5

⁶⁵ CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5

valamilyen virtuális közösségbe. Az egyének kapcsolatrendszerében az individuum szerepe felerősödik. Pesszimistább vélemények szerint az emberek párhuzamosan két világban élnek egyszerre, vagyis két életet élnek: az egyiket a valóságos, a másikat pedig a virtuális világban, hiszen a drámaian új környezetet nyújtó virtuális közösségek könnyű menekülést biztosítanak a valóságos problémáktól és dehumanizáló hatásúak.⁶⁶ Túl sietőssé válik az interakció, veszélybe kerül a magánéletünk, és romlanak az erkölcsök.⁶⁷ Egyes tudományos kutatási jelentések még azt is állítják, hogy a virtuális világ fokozza a magányosságot, az elidegenedettséget, illetve a depresszió kibontakozásának esélyét. Ezt az egyik tudományos kísérlet is alátámasztani látszik, amely kimutatta, hogy az egy háztartásban élő családtagok egymással való személyes érintkezései fokozatosan csökkennek.⁶⁸ Létezik olyan aggodalom is, amely szerint inkább a távoli ismerősökre, illetve az idegenekre fókuszálódik majd a kapcsolattartás. A személyes interakció lényegét tekintve az emberek egymástól elfordulnak, vagyis a hagyományos kapcsolatok, amelyek az újfajta kommunikációs technológia megjelenése előtt az élet normális és kellő velejárói voltak, gyengülni látszanak.⁶⁹

Létezik azonban olyan elgondolás is, miszerint a virtuális és a valódi közösségek nem összekeverhetők és nem is állíthatók szembe egymással, ugyanis egymástól eltérő szabályrendszerrel, dinamikával működnek és kölcsönhatásban állnak a közösségek más formáival. Ugyanakkor mindkét fajta közösség – az online és az offline – egyaránt megtalálható és működik. Tehát nemcsak lokális alapon, hanem interneten szerveződő közösségekről is beszélhetünk; az egyének informális, interperszonális kötelékeinek társadalmi hálózataról, amelybe sokféle kapcsolat beletartozik, kezdve néhány intim kötődésűtől több száz lazább kötődésűig.⁷⁰ A virtuális közösségek társadalmilag segítő értékűek is lehetnek, ugyanis a hasonló érdeklődésű emberek (akik sosem látták még egymást személyesen) valamilyen online csoportot alkothatnak. Ez abból a szempontból lehet előnyös, hogy a hasonló problémákkal küzdő vagy hasonló betegségben szenvedő emberek sokféle módon tudják egymást támogatni. Ugyanakkor van ennek árnyoldala is; létrejöhetnek olyan tömörülések is, amelyek elfogadottnak tekintik a veszélyes anomáliákat, mint például az

⁶⁶ CASTELLS, Manuel: Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása. Budapest, Gondolat – Infonia, 2005. 662 p. ISBN 963-9567-93-0

⁶⁷ CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5

⁶⁸ CASTELLS, Manuel: Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása. Budapest, Gondolat – Infonia, 2005. 662 p. ISBN 963-9567-93-0

⁶⁹ CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5

⁷⁰ CASTELLS, Manuel: Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása. Budapest, Gondolat – Infonia, 2005. 662 p. ISBN 963-9567-93-0

anorexiát, a vandalizmust, az öngyilkosságot, az öncsonkítást és az üldözési mániát, mely veszélyeknek leginkább a fiatalok vannak kitéve.⁷¹

A felhasználók az avatárjaikat testre szabhatják saját ízlésük szerint, ugyanis azok az online világ repertoárjában rendelkezésükre álló óriási választék lévén lényegében bármilyen alakot ölthetnek. Egyes tudományos kutatások szerint a vonzóbb avatárral rendelkező játékosok jobban tudnak érvényesülni például egy Second Life-hoz hasonló internetes szerepjáték világában. Amikor a felhasználók átlépnek a digitális világba, nem hagyják maguk mögött a való életben megszokott normákat, vagyis még mindig emberi módon cselekszenek, jó és rossz tulajdonságaikkal együtt. Ezzel kapcsolatban felmerül az a kérdés, amire még nincs biztos válasz, hogy az internet megváltoztatja-e az emberi identitást vagy újraértelmeződik-e ez a kifejezés. A virtuális világban lehetőség van egy ún. második életre, amikor az emberek hátrahagyják a valós világot és a korlátaikat, így szabadabban végezhetnek különféle interakciókat és újszerű társadalmi érintkezési formákat alkalmazhatnak. A fent említett korlát lehet testi fogyatékoság vagy nembeli korlát, amely a másik világba való belépés során azonnal feloldódik.⁷²

Szót kell ejtenünk még a gyenge kapcsolatokról is, amelyek nagyon fontosak az egyének életében, és igencsak különböznek az erős kapcsolatoktól. Ezek a kapcsolatok az egyének ismerőseinek ismerőseit vagy távolabbi ismerőseit jelentik. A résztvevő társadalmi helyzete nem játszik fontos szerepet. Kapcsolatba léphet idegenekkel is, akik hasznos információkkal tudnak szolgálni; a kommunikáció nem szorul korlátok közé.⁷³ Olyan kulcsfontosságú információkról van szó, amelyekkel nem rendelkeznek a közeli ismerősök, ezért csak egy tágabb hálózathoz nyerhetők ki. Miért van ez? Mert az ember olyan jól ismeri a barátait, hogy ők már alig tudnak újat felmutatni, egymás számára már nincsenek aktuális és releváns információik. Ha távolabbra megyünk a kapcsolati hálózatban, akkor már kisebb az átfedés a személyek informáltsága között. A gyenge kötelékek meglepő módon igencsak fontos szerepet játszanak a különféle problémák megoldásában, akár az állásszerzésben, akár a társkeresésben. Az ilyen kapcsolatok és az általuk birtokolt információk sokkal

⁷¹ CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5

⁷² CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5

⁷³ CASTELLS, Manuel: Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása. Budapest, Gondolat – Infonia, 2005. 662 p. ISBN 963-9567-93-0

értékesebbek, ezért úgy tűnik, érdemes támaszkodni a gyenge kapcsolatokra is. Ez azért is rendkívül fontos, mert ezek a kapcsolatok a híd szerepét töltik be az egyes csoportok között.⁷⁴

A virtuális térben van lehetőség barátságot kötni más emberekkel, de ennek az a hátránya, hogy magasabb a múlandósága, ugyanis az online kommunikáció lehetőséget teremt gátlástalan eszmeecserére és őszinte megnyilatkozásokra, ami miatt valamelyik fél sértődöttség okán megszakíthatja a másikkal a kapcsolatát.⁷⁵ Nem beszélve arról, hogy a túlzott bizalom miatt a másik féllel megosztott titkok könnyen napvilágra kerülhetnek.

Amit a kérdőíves felmérésem is majd alátámasztani látszik, az emberek ezernél is több interperszonális kapcsolatot tarthatnak fenn, miközben ötvennél nem több az erős kapcsolatok száma, és ezen belül csak féltucatnyi bensőséges kötődéssel rendelkeznek.⁷⁶

A politika is egyre inkább kiaknázza az infokommunikációs technológiában rejlő lehetőségeket. Az alacsonyabb társadalmi pozícióban vagy más elnyomott csoportban élő emberek az online kommunikációs folyamatok során a virtuális térben könnyen megnyilvánulhatnak mindenféle gátlások nélkül, ami megteremti a lehetőséget a hatalmi játszmák megfordítására. Jóval hatékonyabbak már az alulról szerveződő különféle társadalmi megmozdulások. Megemlítenéd az is, hogy ezek a lehetőségek fokozzák a társadalmi hálózatok kozmopolita és globalizálódó szerepét, sőt megerősítik az azonos társadalmi rétegek szereplőinek összetartását.⁷⁷ A devianciák, a rasszizmus, az altruizmus, a politikai befolyásolás nyomán a társadalmi hatás olyan módon terjedhet az online térben, mint az offline világban.⁷⁸

Létezik olyan vélekedés is, mely szerint az interneten végrehajtott kommunikáció nem a személyes találkozást, hanem a telefonos kapcsolattartást helyettesíti. Viszont nem helyettesíti a különféle kommunikációs eszközöket, hanem felerősíti a már létező társadalmi sémákat. Az emberek olyan módon alakítják a technológiát, hogy az a saját igényeikhez illeszkedjen.⁷⁹

⁷⁴ CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5

⁷⁵ CASTELLS, Manuel: Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása. Budapest, Gondolat – Infonia, 2005. 662 p. ISBN 963-9567-93-0

⁷⁶ CASTELLS, Manuel: Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása. Budapest, Gondolat – Infonia, 2005. 662 p. ISBN 963-9567-93-0

⁷⁷ CASTELLS, Manuel: Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása. Budapest, Gondolat – Infonia, 2005. 662 p. ISBN 963-9567-93-0

⁷⁸ CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5

⁷⁹ CASTELLS, Manuel: Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása. Budapest, Gondolat – Infonia, 2005. 662 p. ISBN 963-9567-93-0

Az interneten végzett kommunikáció az írásbeli nyelvezetet is átalakítja, vagyis az informalitás, a spontaneitás és az anonimitás miatt a szóbeliség és az írásbeliség ötvöződik az új elektronikus szövegekben megjelenő formában.⁸⁰

A közösségi szolgáltatásokban való részvétel során magunk, illetve barátaink jóval többet mutathatnak magukról, vagyis végigkísérhető mindannyiunk élete. Ehhez nem kell feltétlenül az, hogy mindenfélét posztoljunk magunkról, az is elég, ha csak az interoperabilitás kapcsán az internetes rendszer érzékeli szokásainkat, és ezeket elemezve a felhasználó algoritmusok útján részletesebb információk formájában nyilvánossá teszi barátaink számára, hogy milyen zenét hallgattunk, milyen filmet néztünk, milyen új hobbink van, kik az új barátaink, és így tovább. A rendszer mindenféle személyes közreműködés nélkül automatikusan összegyűjti az adatokat, amihez elég azt is tudnia, hogy kivel milyen gyakran leveleztünk, milyen online szolgáltatásokat vettünk igénybe, mit vásároltunk és milyen weboldalt, milyen sűrűn látogattunk. A valós világba átnyúlva, GPS alapján még le is követhetik a pozíciónkat. Ezt még a nagyvállalatok is kihasználhatják, hiszen így pontosabban behatárolhatják a különféle fogyasztói igényeket, hogy jobban tudják értékesíteni a termékeiket, illetve a szolgáltatásaikat. Az ilyen technológia azt is meg tudja mutatni, hogy mennyire vagyunk nyitottak vagy elszigeteltek a valóságban.⁸¹

2.2. *A probléma körülírása*

Szeretnék kitérni a kutatásom legfőbb kérdéseire: magánélet, személyes adatok védelme és kockázatai. Masuda az egyik könyvében a társadalmi problémák között a magánélet megsértését is megjósolta.⁸²

Az az általános probléma, hogy az információbiztonsági kockázatok tekintetében az egyének kiszolgáltatottá válnak akár valamelyik multinacionális vállalat, akár egy illetéktelen harmadik személy számára. Minél jobban megismerhető az egyén élete és minél több, az egyénre vonatkozó adat hozzáférhető, annál nagyobb a kiszolgáltatottság mértéke. Az egyre növekvő számban megjelenő új technológiai eszközök (hardverek és szoftverek egyaránt) egyre jobban növelik az adatvédelmi kockázatokat. Ehhez nagyban hozzájárultak a személyazonosság megismerését lehetővé tevő technológiák, az óriási mennyiségű személyes adatokat kezelő adatbázisok, a federált személyazonosság-kezelési rendszerek megjelenése és

⁸⁰ CASTELLS, Manuel: Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása. Budapest, Gondolat – Infonia, 2005. 662 p. ISBN 963-9567-93-0

⁸¹ CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5

⁸² MASUDA, Yoneji: Az információs társadalom mint posztindusztriális társadalom. Budapest, OMIKK, 1988. 156 p. ISBN 963-592-761-4

elterjedése, és a közösségi oldalak használatának fokozódása. Ez még csak egy pár példa volt a repertoárból.⁸³

Sebestyén György is megjegyzi, hogy ezek a kockázatok valós problémát jelentenek, mert a megállíthatatlan és megingathatatlan technológiai fejlődéssel egyetemben globális szintre emelkednek. Ez a technológiai fejlődés szerinte olyan hatalmas méretű információáramlást és -tárolást tett lehetővé, hogy szinte mindenkiről lehet nyilvántartást vezetni, aminek következtében senki sem tud elbújni, senki titka nem marad rejtve és követhető az illető aktuális tartózkodási helye is. Ugyanakkor azt is hozzáteszi, hogy nem helyes dolog mindenért az elektronikus kereskedelmet hibáztatni. Úgy gondolja, hogy a fő veszély abban rejlik, hogy egyesek hozzáférést nyernek az egymástól független különböző adatbázisokhoz, amelyeket különféle szempontok szerint összekapcsolni, vagyis aggregálni lehet, és így végeredményben teljes profilt lehet kiépíteni az érintett személyekről, akik könnyen a manipulációk csapdájába kerülhetnek.⁸⁴

Jómagam is úgy gondolom, hogy tényleg szükség van ezekre a technológiai újításokra is, amelyek megkönnyítik a mindennapi életünket; a probléma azonban legfőképpen abban rejlik, hogy a személyes adatokat az eredetileg jóváhagyottól eltérő célokra használják, más szervekkel kicserélik, vagy olyanok is betekintést nyernek azokba, akiknek semmi közük nem lenne hozzájuk. Az új felhasználási célokra irányuló törekvések általában nemigen felelnek meg az adatvédelmi törvényeknek, mert korlátozzák a személyes adatok gyűjtését és felhasználását, megakadályozzák a visszaéléseket és azt, hogy az adatok harmadik félhez eljussanak. További súlyos problémát jelentenek a számítógépek biztonsági rései, amelyek kihasználásával a kívülállók – például hackerek vagy cyberbűnözők – hozzáférhetnek a legféltettebb adatokhoz is, mert az ilyen hatalmas adatbázisok csábító célpontot jelentenek számukra. Végül a veszély a bennfentesek részéről is fennáll, akik pusztán kíváncsiság vagy haszonszerzés céljából betekintést nyerhetnek az adatbázisokba, és emiatt visszaélésekre adódhat lehetőség.⁸⁵ Az eredeti adatgyűjtési módszerrel nem lenne semmi baj; inkább a

⁸³ Átfogó témakörök. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 83-101. ISBN 978-963-279-024-4

⁸⁴ SEBESTYÉN György: Légy te is az információs társadalom polgára. Budapest, Elte Eötvös K., 2002. 366 p. ISBN 963-463-559-8

⁸⁵ BANISAR David: Az elektronikus kormányzás és az adatokhoz való hozzáférés kérdései a fogyasztók és a polgárok számára. = Az elektronikus információszabadság. Szerk. Majtényi László et. al. Budapest, Eötvös Károly Intézet, 2005. p. 311-333. ISBN 963-217-940-4

másodlagos felhasználás adhat okot az aggodalomra, aminek következtében elveszíthetjük az ellenőrzést a saját adataink felett.⁸⁶

Egyáltalán nem vagyok ellene például az állampolgárok adatait kezelő hatalmas adatbázisoknak, amelyek a rendőrség munkáját is jelentősen megkönnyíthetik, azonban véleményem szerint helyénvalóan és körültekintéssel kell kezelni a dolgokat. Egyáltalán nem mindegy, hogy milyen környezetben használják fel az adatokat. Egy személynek több oldala, több szerepe lehet, és bizonyos helyzetekben bizonyos adatok használata vagy hozzáférése nem indokolt. Egyszóval az adatkezelés kontextusfüggő.⁸⁷

A másik probléma az egyensúlytalanság, ami azt jelenti, hogy az államhatalmi szervek és az üzleti szféra szereplői akkora hatalmat nyernek az állampolgárok adatainak megszerzésével és kezelésével, hogy konkrétan bármit megtehetnének velük.⁸⁸ Az adatkezelés szereplői közül az állam, a maga oldalát tekintve a „digitalizált adatbázisok a bűnüldözők és a titkosszolgálatok kezén hatalmasan megnövelte a megfigyelés képességét” (Mowshowitz, 1996, 95-96).⁸⁹ A másik oldal pedig maga a kereskedelmi szféra.⁹⁰

David Brin a „The Transparency Society” c. (tükörfordításban: Az átlátszó társadalom) könyvében kifejtette, hogy szükség lenne egy olyan világra, ahol maguknak a megfigyelt személyeknek is van lehetőségük a másik irányba kifejtteni ugyanezt a tevékenységet. Egyszóval egy kölcsönös folyamatról lenne szó: ha a kormány megfigyel bennünket, és mindent tud rólunk, akkor mi is megfigyeljük a kormányt, és mindent tudunk róla.⁹¹

A következő probléma a felejtethetlenségben rejlik. Bármit is teszünk fel az internetre, azt nem lehet törölni onnan, még akkor sem, ha abban a hitben vagyunk, hogy már nincsen ott. Bármilyen információról van szó, ami nyilvánosságra került, azt már nem lehet visszavonni. A megismerést már nem lehet meg nem történné tenni.⁹² Tegyük fel ugyanis, hogy feltettünk magunkról valamilyen bulizós képet, de később meggondoljuk magunkat,

⁸⁶ SCHNEIER, Bruce: Schneier a biztonságról. Budapest, HVG Könyvek, 2008. 295 p. ISBN 978-963-304-026-3

⁸⁷ SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4

⁸⁸ SCHNEIER, Bruce: Schneier a biztonságról. Budapest, HVG Könyvek, 2008. 295 p. ISBN 978-963-304-026-3

⁸⁹ MOWSHOWITZ, Abbe: Social Control and the Network Marketplace. = Computers, Surveillance, and Privacy, 79. sz. 1996. p. 95-96.

⁹⁰ MAJTÉNYI László: Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006. 485 p. ISBN 963-224-760-4

⁹¹ BRIN, David: The Transparency Society. Will Technology Force Us to Choose Between Privacy and Freedom? New York, Basic Books, 1998. 398 p. ISBN 0738201448

⁹² SZÉKELY Iván: Tézisszerűen az adatvédelem és az információs szabadság viszonyáról. = Az elektronikus információs szabadság. Szerk. Majtényi László. Budapest, Eötvös Károly Intézet, 2005. p. 369-384. ISBN 963-217-940-4

ezért töröljük azt. Lehet, hogy a kép már nem elérhető a többi felhasználó számára, de attól még a szolgáltató szerverén maradhat nyoma. Az is elképzelhető, hogy egy másik felhasználó már korábban lementette a képet, és azt csinál vele, amit akar. Tehát jól meg kell gondolnunk, hogy mit teszünk fel az internetre.

A hálózati lét elve szerint megváltozik az egyén viselkedése, és az addigi személyiségtől való elszakadás lehetősége fennáll. A technológia nyújtotta alkalmatosságok megkönnyítik a személyes információk gyűjtését és kiadását, az ember pedig könnyebben kitérül a nyilvánosság előtt. A kibertérben folyó interakciók átnyúlnak a valóságba, ami hatással van a való világra is. A kibertérbe való belépés után az ember titkai könnyebben kiderülnek, mint a való életben, ami igencsak komoly probléma.⁹³

Erre vonatkozik a következő idézet: „A digitális információ egy másik érdekes vonása az állandóság. Bármilyen, amit digitális környezetünkben teszünk, nyomot hagy maga után. Egy-egy dokumentum megnyitásának időpontja ugyanúgy rögzítődik, mint begépelte szerelmes verseink, egy átlagos honlap megnézésekor szinte ugyanannyi információ távozik gépünkről, mint amennyi érkezik. Ezeknek a nyomon követését az információövezet ugyan megnehezíti, de az az elv, miszerint »valamilyen módon minden cselekedet rögzül«, igaz a digitális kultúra minden objektumára” (Rab, 2007, 18).⁹⁴

Az olyan információkezelő monopóliumok, mint például a Google és a Facebook szerverein örökre eltárolódnak és bárhol, bármikor elérhetővé válnak a felhasználókra vonatkozó képes és szöveges információk. Ez a digitális felejtési technika problémája. Sajnos sokszor előfordul olyan eset, hogy egy kínos és inkrimináló fotó felkerülése valamelyik közösségi portálra derékba töri egy ember szépen ívelő karrierjét. A megőrzött információk bármikor szankcionálhatók válhatnak. A megoldás az lenne, ha minden információnak lenne lejárat ideje, ami után az törlődik, kivéve, ha az megőrzésre érdemes.⁹⁵

Vegyünk egy példát: valaki valamilyen, az átlagostól eltérő dolgot tesz egy nyilvános helyen, mondjuk egy utcán, és az arra járók megállnak, hogy megnézzék a rendkívüli eseményt, sőt fel is veszik a mobiltelefonjukkal. Az eseményről szóló pár videó akár közvetlenül a felvétel elkészülte után felkerülhet az internetre, ahol egy pár ismerősön túl több

⁹³ SZATHMÁRY Zoltán: Az információs társadalom és egyes devianciái. = Zempléni múzsa, 11. köt. 2. sz. 2011. p. 5-18. http://www.zemplenimuzsa.hu/11_2/szathm.htm (a megtekintés dátuma: 2014. február 28.)

⁹⁴ RAB Árpád: Digitális kultúra - a digitalizált és a digitális platformon létre jött kultúra. Budapest, Education and Culture, 2007. 25 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.ittk.hu/netis/doc/ISCB_hun/11_Rab_digikult.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

⁹⁵ SZÉKELY Iván: A felejtés joga az információs társadalomban. Gondolatok Havass Miklós köszöntésére. = Információs társadalom, 10. köt. 3-4. sz. 2010. p. 38-40. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2010/informacios_tarsadalom_2010_3_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

száz ezres tömeg lehet részese a megörökített eseménynek. Mindez az érintett személy beleegyezése és tudta nélkül történik. Manapság ezt a Long Tail, avagy „hosszú fark” effektusnak nevezzük, amelynek köszönhetően bárkiből lehet világsztár.⁹⁶

Ezzel kapcsolatban Rab Árpád így szól: „A digitális kultúra életünk számos olyan elemét is megváltoztatja, amelyek eddig rendíthetetlennek tűntek. Megújul, illetve változni kezd a közösség, a nyilvánosság, a személyes jogok, a tulajdon és az érték fogalma is. A közösségek formálódásában eddig meghatározó szerepet játszott a természeti környezet – digitális környezetben ez a szilárd alap eltűnik [...] a technológia demokratikus jellege miatt bárki vagy bármely közösség meglehetősen nagy nyilvánossághoz juthat a világhálón” (Rab, 2007, 18).⁹⁷

Végezetül létezik még egy, a digitális világban született probléma is, amit az újfajta bűncselekmények jelentenek. Bruce Schneier jól körülírja ezt a jelenséget: „A személyazonossággal való visszaélés (identity theft) az információs korszak új bűncselekménye, amikor is egy bűnöző elegendő személyes adatot gyűjt valakiről ahhoz, hogy bankokban, hitelkártya-vállalatoknál és más pénzügyi intézményeknél az illető nevében járjon el, és neki kárt okozzon” (Schneier, 2008, 213).⁹⁸ Vagyis az újfajta technológia újfajta bűncselekmények elkövetésére ad lehetőséget, de a felelősséget nem érdemes a technológia nyakába varrni. Továbbá a bűncselekmények elkövetőit nehezebb elkapni, mert például kevés adat van az elkövető személyéről, és olyan speciális helyzetről van szó, amihez speciális szakismeret szükséges.⁹⁹

A szélesebb körben ismert NSA PRISM-féle megfigyelési botrány¹⁰⁰, illetve a szűkebb körben ismert Watch Dogs videojáték fejlesztőjének víziója után felmerül az a kérdés, hogy milyen veszélyes társadalomban fogunk élni, ahol a mindenhol jelen lévő arcfelismerő utcai kamerákkal vagy webkamerákkal megfigyelnek, feltörik az asztali számítógépes és mobileszközeinket, elolvassák az e-maileinket, lehallgatják a telefonbeszélgetéseinket,

⁹⁶ ANDERSSON, Chris: Hosszú fark. A végtelen választék átírja az üzlet szabályait. Budapest, HVG Kiadó Zrt., 2006. 266 p. ISBN 978-963-9686-20-5

⁹⁷ RAB Árpád: Digitális kultúra - a digitalizált és a digitális platformon létre jött kultúra. Budapest, Education and Culture, 2007. 25 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.ittk.hu/netis/doc/ISCB_hun/11_Rab_digikult.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

⁹⁸ SCHNEIER, Bruce: Schneier a biztonságról. Budapest, HVG Könyvek, 2008. 295 p. ISBN 978-963-304-026-3

⁹⁹ SZATHMÁRY Zoltán: Az információs társadalom és egyes devianciái. = Zempléni múzsa, 11. köt. 2. sz. 2011. p. 5-18. http://www.zemplenimuzsa.hu/11_2/szathm.htm (a megtekintés dátuma: 2014. február 28.)

¹⁰⁰ NSA slides explain the PRISM data-collection program. = The Washington Post. 6 June 2013. [Elektronikus dokumentum.] <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/special/politics/prism-collection-documents/> (a megtekintés dátuma: 2014. február 17.)

kémkednek utánunk, és figyelik minden lépésünket.¹⁰¹ Ezen kívül szót ejthetünk még a Google-glassról¹⁰² is, amelynek már a megjelenése előtt is aggódhattunk a privátszféránk megsértése miatt.¹⁰³ Egyesek szerint nem szabad a technológiát hibáztatni, ami objektív entitás. Ezekre a digitális eszközökre nem lehet egyszerűen azt mondani, hogy jók vagy rosszak. Ez az őket használó embereken múlik, akik többféleképpen alkalmazzák az eszközöket: vannak, akik jó célra használják, és vannak olyanok is, akik rosszra.¹⁰⁴

2.3. *Sexting, cyberbullying és grooming*

Társadalmunk egyik legsúlyosabb problémájának tekinthetjük az ún. szextingelést, a cyberbullyingot és a groomingot. Ezeknek létezik több válfaja, amiről sokat lehetne írni, de én a fő motívumokra szeretnék kitérni tömören. Tudniillik, a technológia megváltoztatja az emberek szokását, ami e témakörben sincsen másként.

A szexting angol nyelvű kifejezés, aminek még nincs magyar megfelelője; a szex és a texting szavak összevonásából keletkezett. Ez esetben legfőképpen a szexuális tartalmú képek vagy szövegek világhálón történő cseréjéről beszélünk, aminek megvalósítási eszköze régebben leginkább a számítógép volt, ma már azonban leggyakrabban az okostelefon. A partnerek ilyenkor saját magukról készült meztelen vagy félmeztelen képeket vagy videókat vagy egyszerűen szexuális töltetű üzeneteket küldenek egymásnak. Az ilyen szokást alkalmazó felhasználók nagy többsége fiatal felnőttekből áll, azon belül is egyedülállókból, akik gyakran alkalmazznak fejlett internetes mobiltechnológiát és közösségi hálót. Ez nemcsak hogy megváltoztatja a szexuális szokásaikat akár olyan módon is, hogy a közöttük lévő távolság áthidalásával a valódi fizikai kontaktust képekkel, videókkal és szövegekkel helyettesítik, hanem olyan következményei is lehetnek, mint például, hogy a felek elveszítik a kontrollt az ilyen tartalmak kezelése fölött, így könnyen illetéktelen kezekbe kerülhetnek

¹⁰¹ JOHNSON, Jason: Is Watch Dogs a fantasy, a nightmare, or a reality?. = Kill Screen. 30 Augustus 2013. [Elektronikus dokumentum.] <http://killscreendaily.com/articles/articles/watch-dogs-fantasy-nightmare-or-reality/> (a megtekintés dátuma: 2014. február 17.)

¹⁰² Egy olyan számítógépes szemüveg, amellyel az okostelefonokhoz hasonló interakciókat végezhetünk és kapcsolatba léphetünk más felhasználókkal. Az adatok a felhasználók szeme előtt az üvegen jelennek meg. Főleg a beépített kamera váltotta ki sokak ellenérzését adatvédelmi szempontból és több vendéglőben be is tiltották ennek a készüléknek a használatát.

¹⁰³ Every step you take. = The Economist. 16 November 2013. [Elektronikus dokumentum.] <http://www.economist.com/news/leaders/21589862-cameras-become-ubiquitous-and-able-identify-people-more-safeguards-privacy-will-be> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

¹⁰⁴ JOHNSON, Jason: Is Watch Dogs a fantasy, a nightmare, or a reality?. = Kill Screen. 30 Augustus 2013. [Elektronikus dokumentum.] <http://killscreendaily.com/articles/articles/watch-dogs-fantasy-nightmare-or-reality/> (a megtekintés dátuma: 2014. február 17.)

azok, vagy valamelyik fél bosszúból valamilyen régi sérelem miatt a partnere inkrimináló fotóját engedély nélkül terjesztheti.¹⁰⁵

Ilyen következmény lehet a cyberbullying is, ami magyarul az internetes zaklatást jelenti. Bár hozzá kell tennünk, hogy a szexting csak egy a számos dolog közül, ami kiválthatja ezt a fajta internetes gyűlöletkeltő magatartást. Elég, ha valamelyik iskolában valamelyik (leggyakoribb esetben nőnemű) személyről kiderül, hogy meztelen képet küldött valakinek, és máris elterjed a gyűlölethullám az adott intézményen belül, sőt az is előfordulhat, hogy az az intézményen kívülre is terjed.¹⁰⁶

Ahogy a szextingnél is, a cyberbullyingban is legtöbbször tinédzserek vagy fiatalok érintettek, akik különféle veszélyeknek vannak kitéve. A cyberbullying ugyanis az információs és kommunikációs technológia sajátossága, ami miatt sok fiatal lett lelki beteg vagy követett el öngyilkosságot.¹⁰⁷ Nem elég, hogy az áldozat az iskolában az osztálytársai zaklatásai miatt szenved, hazaérve az interneten valamelyik közösségi oldalon folytatódik a terrorizálás. Ilyenkor a sértett személyben lelki, illetve mentális zavar léphet fel, és olyan mélységű depresszióba zuhanhat, ami akár öngyilkosságba is hajszolhatja. A fiatal korosztályokon belüli erőszak mindig is jelen volt, manapság azonban az informatika térnyerésével tovább tetéződik a baj. Az újfajta, online térben folytatódó lelki terror érzelmileg még megterhelőbb, és nagyobb csapást mérhet, mint a fizikai bántalmazás, valamint ugyanolyan nehéz megszabadulni tőle. A felnőttek pedig aligha tudják ezt leszabályozni, sőt gyakran nem is tudnak róla.¹⁰⁸

Végül hozzá kell tennünk, hogy a szextingelés és cyberbullying esetében felmerül a tiltott pornográf felvétellel és a személyes adatokkal való visszaélés vétsége. Még a felhasználók magánszférához, vagyis privacy-hez való viszonyulása is átértékelődhet. A cyberbullying más személy magánszférájának a semmibevevését, a szextingelés pedig az érintett személy saját magánszférájának a teljes megnyitását és annak védelméről való önkéntes lemondását vonja maga után.¹⁰⁹ Az előző alfejezetben pedig szó esett már arról,

¹⁰⁵ AHERN, Nancy R. – MECHLING, Brandy: Sexting: Serious Problems for Youth. = Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services, 51. köt. 7. sz. 2013. p. 22-30. [DOI: 10.3928/02793695-20130503-02]

¹⁰⁶ BENEDEK Noémi: Gyermek a világ hálójában. = Népszava Online. 2014. január 17. [Elektronikus dokumentum.] <http://nepszava.hu/cikk/1008190-gyermekek-a-vilag-halojaban> (a megtekintés dátuma: 2014. február 14.)

¹⁰⁷ CASSIDY, Wanda – FAUCHER, Chantal – JACKSON, Margaret: Cyberbullying among youth: a comprehensive review of current international research and its implications and application to policy and practice. = School Psychology International, 34. köt. 6. sz. 2013. p. 575-612. [DOI: 10.1177/0143034313479697]

¹⁰⁸ FÁBOS Erika: Elég unatkozni a végzetes zaklatáshoz. = Vasárnap Reggel. 2014. január 19. p. 5.

¹⁰⁹ SZIKLAY Júlia: Kulcs a net világához! A NAIH tanulmánya a gyermekek biztonságos és jogtudatos internethasználatáról. Budapest, NAIH, [digitális kiadás] 2013. 124 p. ISBN 978-963-08-7724-4

hogy ezek az információk nagy valószínűséggel örökre fennmaradnak a világhálón, és nincs törlési esély.

A zaklatók is egyfajta zavaró tényezők az internetes világban, hiszen ezek a személyek személyes adatokat gyűjtenek a célpontjukról, az áldozat pedig sokszor nem tudja ki a zaklató, ezért úgy érezheti, hogy akár a közelében is lehet valahol, amitől félelemérzet fogja el.¹¹⁰

A harmadik fogalom a grooming, ami behálózást, becserkészést jelent, amikor egy felnőtt, legyen szó akár pedofilról, az internet segítségével gyermeknek kiadva magát próbál kiskorúakhoz férközni. Az ilyen felnőttek értenek a gyerekek nyelvén, és általában valamilyen közösségi oldalon vagy chatszolgáltatáson kezdeményezik a beszélgetést a gyerekekkel, hogy elnyerjék a bizalmukat és kiválaszthassák a „megfelelő” áldozatot.¹¹¹

2.4. Kérdőíves felmérés

2014. január 24. és február 1. között kérdőíves felmérést végeztem. A Google Drive szolgáltatás segítségével szerkesztettem meg a kérdőívemet, majd megosztottam a legnépszerűbb közösségi oldalon, a Facebookon. Az elemzéshez, az ábrák és táblázatok elkészítéséhez a Microsoft Excel programot használtam. A válaszadók számának növelése érdekében megkértem pár ismerősömet, hogy ők is osszák meg a kérdőívet, de voltak, akik ezt maguktól is megtették. Egy hét alatt összesen 135-en válaszoltak a kérdéseimre, ami elegendő mennyiség volt ahhoz, hogy képet tudjak alkotni az emberek információkezelési szokásairól az interneten, különösen a közösségi oldalakon. Megállapíthatom, hogy a folyamat sikeresen lezajlott, és használható mennyiségű adatot sikerült begyűjtenem, ami egy ilyen típusú elemzéshez szükséges.

Két dolgot szeretnék előrebocsátani. Az első, hogy a felmérés a teljesség igénye nélkül készült, tehát nem fog mindenre kiterjedő választ adni a felhasználók internetes viselkedésével kapcsolatban. Ennek ellenére világos képet tudtam alkotni például arról is, hogy milyen információt, milyen módon osztanak meg egymással az emberek. Ez szerintem elegendő segítséget fog nyújtani annak megértéséhez, hogy mindennek milyen következményei vannak. A másik dolog, amit tisztázni szeretnék, az, hogy a kérdések között nem tüntettem fel konkrétan a Facebookot, hanem helyette az „Ön által leggyakrabban felkeresett közösségi oldal” fordulatot használtam. Ezt azzal indokolom, hogy lehetnek olyan

¹¹⁰ SZATHMÁRY Zoltán: Az információs társadalom és egyes devianciái. = Zempléni múzsa, 11. köt. 2. sz. 2011. p. 5-18. http://www.zemplenimuzsa.hu/11_2/szathm.htm (a megtekintés dátuma: 2014. február 28.)

¹¹¹ BENEDEK Noémi: Gyermek a világ hálójában. – Népszava Online, január 17. 2014. [hozzáférés:] <http://nepszava.hu/cikk/1008190-gyermekek-a-vilag-halojaban> (2014. február 14.)

emberek is, akik alig használják a világszinten legnépszerűbb közösségi szolgáltatást, és inkább valamelyik konkurenst preferálják. Mindenesre a vonatkozó ábrán (8. ábra) megfigyelhető, hogy a Facebook a legnépszerűbb az összes között.

Az is nyilvánvaló, hogy a válaszok nagy valószínűséggel nem lehetnek olyan pontosak, mint amilyenek mutatkoznak. Előfordulhat, hogy másként értelmezte valaki a kérdéseket, vagy nem volt teljesen őszinte, így nagyon nehéz elszakadni a szubjektivitástól. Utóbbi állításomra a legkézenfekvőbb példa valószínűleg a közeli ismerősök száma.

2.4.1 *Nemek szerinti megoszlás*

A kérdőívet kitöltők között 99 női és 36 férfi válaszadó volt. Az ábrán megfigyelhető az ezt tükröző 73-27%-os arány (1. ábra).

Ami a korosztály szerinti csoportosítást illeti, a fiatalok, vagyis a 19-35 év közöttiek sokkal nagyobb arányban vettek részt a felmérésben (2. ábra). Ez annak tudható be, hogy sokkal több ismerősöm van a saját generációból, mint másból. Ez nem feltétlenül jelent bajt, elvégre ennek a bizonyos korosztálynak a szokásaira voltam a leginkább kíváncsi.

2.4.2 *Végzettség szerinti megoszlás*

A fent említettek után nem túl meglepő, hogy nagyobb arányban képviseltették magukat a jelenleg felsőoktatásban tanulók (3. ábra). A válaszadók között nem volt 8 általánossal és szakmunkás képesítéssel is rendelkező, csak nyolc általánossal rendelkező is csupán egy volt. Csak két, tudományos fokozattal rendelkező személy válaszolt a kérdéseimre.

2.4.3 *Foglalkozás szerinti megoszlás*

Megfigyelhetjük, hogy a foglalkozás szerinti csoportosításban is nagyobb arányt képviselnek a tanulók, és jóval kisebb a második helyen lévő szellemi munkások aránya (4. ábra). A diagram kisebb szeletei a munkanélküliek, a fizikai munkások és a vállalkozók arányát mutatja.

2.4.4 *Lakóhely szerinti megoszlás*

A lakóhely szerinti kategória háromnegyed részét teszi ki a fővárosban és annak vonzáskörzetében élők száma (5. ábra).

2.4.5 *Felhasznált eszközök*

Érdekes figyelmet szentelni a felhasználók internetezési szokásainak. Az eszközhasználattal kapcsolatban egy oszlopdiagramban gyűjtöttem össze az elemzett adatokat

(6. ábra). Látszik, hogy igencsak kevesen használnak táblagépet, az asztali számítógépek használata pedig jelentős mértékben csökken. Az okostelefonok használata felfutóban van, a legnépszerűbb eszközök pedig a laptopok vagy notebookok. A felmérés előtt arra számítottam, hogy a táblagépek tulajdonosai többen lesznek, de véleményem szerint egy kis időre van még szükség ahhoz, hogy ezek is nagyobb teret nyerjenek.

A kérdőív nem tér ki arra, hogy konkrétan mire is használják az emberek az eszközöket, de feltételezem, hogy alkalmazásuk népszerűségéhez nagyban hozzájárul az internetezés gyakorisága. Valószínűsíthető, hogy a felhasználók az okostelefonjukon nemigen használnak szövegszerkesztőt, videoszerkesztőt, illetve grafikai szerkesztő programot, sokkal inkább a világhálón szörfölnek, csevegnek, illetve valamilyen elektronikus könyvet olvasnak, ahogy azt a tömegközlekedésen utazás közben is tapasztalom.

2.4.6 *Internetezési szokások*

Az asztali számítógépek népszerűségének drasztikus mértékű visszaesése, és az új, internetezéshez alkalmas eszközök térnyerése annak tudható be, hogy az embereknek szükségük van arra, hogy bárhol minél tovább elérhetők legyenek online, ami megfigyelhető a következő kördiagramon (7. ábra). Igencsak jelentős arányban képviseltetik magukat azok, akik naponta többször vagy szinte folyamatosan elérhetők az interneten. A felmérés alapján nem találni olyan személyt, aki alig jut az internet közelébe.

2.4.7 *Közösségi szolgáltatások típusai szerinti megoszlás*

A következőkben tekintsük meg a közösségi szolgáltatások típusai szerinti megoszlást (8. ábra)! Értelemszerűen az összes között a Facebook a legnépszerűbb, ami annak is köszönhető, hogy ezen a közösségi oldalon terjesztettem a kérdéseimet az ismerőseim és azok ismerősei között. A megkérdezettek között nincs olyan, aki ne hallott volna róla vagy egyáltalán ne használná. Ezen kívül a YouTube-ot szintén sokan használják. Az iWiW visszaesése viszont igencsak látványos, mivel sokan átpártoltak a több szórakozási lehetőséget nyújtó, a világban elterjedtebb konkurensére, így a mellette kitartó felhasználók száma az újírtási törekvések ellenére is szinte elhanyagolható.

A Skype használata valahol a középmezőny alsó részében van. Valószínűleg azért is, mert rengetegen inkább a Facebookon chatelnek a barátaikkal, ami okostelefonon a közösségi oldalon kényelmesebb.

A Twitter meglepő eredményt hozott, ugyanis elképzeléseimmel ellentétben elég csekély számú felhasználó foglalkozik vele, ami véleményem szerint annak is betudható, hogy Magyarországon nem olyan népszerű, mint a tengerentúlon.

A Snapchat még új szolgáltatás, így nem csoda, hogy a legtöbben még nem is hallottak róla, ha pedig igen, akkor nem használják. Véleményem szerint ez a szolgáltatás egyre népszerűbb lesz nálunk is. A Snapchat úgy működik, hogy az elküldött képek vagy videók pár másodpercig tárolódnak a szolgáltató szerverén, majd automatikusan törlődnek. Ezek szerint a fiatalok következmények nélkül küldhetnek egymásnak akár szextingelős képeket, ami miatt sok kritika érte a céget. Az is kiderült, hogy a törölt képek hosszadalmas és bonyolult eljárással visszanyerhetők.¹¹²

A többi közösségi oldalt sokan nem ismerik, vagy alig használják.

2.4.8 *A felhasználók adatkezelési szokásai*

A következőkben megvizsgáltam, hogy az emberek hogyan kezelik a saját, illetve mások adatait. Tekintsük meg azt a kördiagramot, amely azt szemlélteti, hogy hány emberrel fordult már elő, hogy engedély nélkül feltöltöttek róluk őket ábrázoló fotókat, illetve videókat, és ez hogyan érintette őket (9. ábra)! Az összes válaszadó alig egynegyedével nem történt hasonló eset. Ahogy az az ábrán is látható, a legtöbbször nem zavarta, hogy a megkérdezésük nélkül kerültek fel róluk készült képes anyagok, a többi embert viszont bosszantotta.

A következő ábra szerint a megkérdezett személyeknek szintén alig egynegyede nem szokott feltölteni másokról fotókat vagy videókat (10. ábra). Csaknem egyharmad azoknak az aránya, akik úgy gondolják, hogy nem kell másokat megkérdezni arról, hogy feltegyék-e a róluk készült vizuális anyagokat. Velük ellentétben nagy többségben vannak azok, akik engedélyt szoktak kérni az érintett személyektől.

Nézzük meg azt az ábrát, amely azt mutatja, hogy a válaszadók hogyan viszonyulnak a szextingeléshez (11. ábra)! Látható, hogy majdnem 20%-nak van hozzá köze valamilyen szinten. Négyen beismerték, hogy rendszeresen szextingelnek, 13-an néha csinálják, nyolcan pedig már kaptak ilyen képet vagy üzenetet. A 81%-os többség teljesen elzárkózik az effajta aktivitástól.

Az információ mennyisége miatt a következő adatokat táblázatos formában szemléltetem, ami rávilágít, hogy a felhasználók mennyire intenzíven osztanak meg

¹¹² SARKADI Zsolt: Nagyon kell a Facebooknak a tinik játszótere. = Origo. 2013. november 16. [Elektronikus dokumentum.] <http://www.origo.hu/nagyvilag/20131115-mi-az-a-snapchat-es-miert-kell-a-facebooknak.html> (a megtekintés dátuma: 2014. február 15.)

információkat a közösségi portálokon (1. táblázat). Az első oszlopba azok kerültek, akik egyáltalán nem végeznek ilyen tevékenységet, az utolsóba pedig azok, akik napi rendszerességgel vagy elég sok adatot tesznek közzé. Megállapítható, hogy elég kevesen vagy szinte senki nem osztja meg az aktuális tartózkodási helyét, a személyes hangulatával kapcsolatos információkat, a privát jellegű adatait és a véleményét a politikáról és az ismerőseiről. Ezzel ellentétben elég sokan chatelnek, ami nem nyilvános tevékenységet, hanem privát és általában két személy kommunikációját jelenti. Véleményem szerint a nemekre bontott táblázat sok mindennel kapcsolatban önmagáért beszél, ezért érdemes egy pillantást vetni rá.

A következő elemzés (12. ábra) ugyancsak diagram formájában arra a kérdésre próbál választ adni, hogy az emberek milyen okból vannak fent a közösségi oldalakon. Megállapítható, hogy a leggyakoribb indok az, hogy a barátaik is fent vannak, és szeretnének velük könnyebben kapcsolatba lépni. A második helyen azok vannak, akik így szeretnének naprakész információkra vadászni. A harmadikon azok állnak, akiket érdekli, hogy mit csinálnak az ismerőseik, végül az utána következő helyen azok, akik így könnyebben tudják az egyetemi vagy munkahelyi feladataikat elvégezni. Megfigyelhető továbbá az is, hogy vannak, akik ilyen módon kívánnak értesülni bulikról vagy kulturális rendezvényekről, állást keresnek, illetve meg szeretnék találni régi ismerőseiket. Elég kevesen vannak azok, akik népszerűsíteni akarják magukat, és meglepő módon csak egy-két ember akar ilyen módon párt keresni. Volt olyan is, aki szerint a legtöbb emberrel csak itt lehet kapcsolatba lépni. Továbbá a 2.4.7 bekezdésben leírtaknak megfelelően a megkérdezettek között nincs olyan ember, aki ne lenne fent valamilyen közösségi oldalon. Vannak olyanok is azonban, akik fontolóra veszik, hogy törlik a profiljukat.

Egy másik diagram (13. ábra) megmutatja, hogy az egyes emberek miért mellőzik, vagy miért kívánják mellőzni a közösségi oldalakat. A legtöbben már unják, illetve nem érdekli őket. Az utána következő helyen a függőség áll, mint ok. Elég sok embert zavar a sok reklám, sokan féltik az intimszférájukat, illetve más közösségi oldalt használnának. Van, akinek az a gondja, hogy a valós élményeket virtuálisan nehéz megosztani, másvalaki pedig feleslegesnek tartja a közösségi oldalakat. Felmerült olyan indok is, ami szerint az illető a sok idős felhasználó miatt törölte magát az iWiW-ről, a MyVip-ről pedig azért, mert az eltörpült. Egy válaszadó nem lenne fent a Facebookon, ha nem végezne különféle munkát valamilyen csoportban és nem kapna onnan fontos információkat. Ugyanakkor kiugró azoknak az aránya, akiknek semmilyen kifogásuk nincsen.

A következő kördiagram (14. ábra) azt mutatja, hogy a válaszadók mennyire értenek egyet azzal az állítással, hogy a személyes adataikat a vállalkozások marketingcélra használják fel azért, hogy könnyebben kielégíthessék a vásárlók igényeit, akár személyre szabott reklámok útján. Sokan vannak, akik nagyon ellenzik, de a legtöbben semleges álláspontra jutottak ezzel kapcsolatban, és csak egyetlen egy olyan személy van, aki kifejezetten támogatja.

Nem túl sokan vannak, akik aggodalmukat fejezték ki azzal kapcsolatban, hogy a titkosszolgálati szervek, illetve hackerek betekintést nyerhetnek az internetes tevékenységeikkel kapcsolatos információkba (15. ábra). A válaszadók nagy többsége ezzel a kérdéssel kapcsolatban inkább semleges vagy érdektelen álláspontra jutott.

A kérdőívet kitöltők több mint felét nem érdekelte, hogy mi lesz a profiljával vagy adataival, ha valamikor eltűnnek (16. ábra). Körülbelül csupán nyolc százalék fejezte ki az aggodalmát ezzel kapcsolatban.

2.4.9 Adattárolási szokások

Vizsgáljuk meg, hogy a hagyományos adathordozók és az internetes tartalomszolgáltatók vagy a felhőszolgáltatások párharcában ki nyerne (17. ábra)! Jelenleg úgy néz ki, hogy a hagyományos adathordozók elsőprő fölényével győzedelmeskednek. Manapság azonban a trend egyre inkább a másik csoport irányába mutat. Úgy tűnik, hogy a CD-k, DVD-k és winchesterek korszaka leáldozóban van, és divatjamúlta válnak ezek az adathordozók. Körülményes is ezeket ide-oda hordozni, miközben az internetre feltöltött adatokat (nyilvánosakat és nem nyilvánosakat egyaránt) gyakorlatilag akárhonnan kényelmesen el lehet érni, mindenféle cipelés nélkül.

A következő elemzés eredménye (18. ábra) meglepő eredményt mutatott. A válaszadók több mint fele gondolja úgy, hogy rendelkezik az internetre vagy valamelyik közösségi oldalra feltöltött adatai felett. Ha valóban úgy gondolják az emberek, hogy bármihez kezdhettek a saját adataikkal, amelyek az online térbe bekerültek – például véglegesen le tudják szedni a magukról készült inkrimináló fotókat, és bíznak a szolgáltató és más felhasználó jóhiszeműségében, hogy nem tesznek velük semmit és nem birtokolják őket –, akkor véleményem szerint nagyot tévednek.

2.4.10 Ismerősök száma a közösségi oldalakon

Figyeljük meg, hogy kinek hány ismerőse (19. ábra) vagy olyan közeli ismerőse van valamelyik közösségi oldalon, akivel rendszeresen tartja a kapcsolatot (20. ábra)! Itt

tapasztható a legszélsőségesebb eset. Ha nem is teljesen pontosak a válaszok, azt azért megtudhatjuk, hogy az emberek hogyan vélekednek bizonyos dolgokról. Egy-két válaszadó nem adta meg az ismerősei vagy közeli ismerősei számát. Úgy vélem, az ismerősök számának a nyilvántartása objektívebb, mint a másik adatsor esetében. A diagramnál a 100-nál, de különösen a 400-nál több közeli ismerős száma a legfigyelemreméltóbb, ami felveti a kérdést, hogy ezek a válaszadók valóban nap mint nap ennyi emberrel tartják-e a kapcsolatot. Véleményem szerint az ötven alatti létszám a legrealisabb.

Ezek után nem csoda, hogy a korábban említett két, tudományos fokozattal rendelkező személy közül az egyik megjegyezte, hogy nem tudja pontosan, mit takar a kérdés, hogy „Ebből körülbelül hány ismerőssel lép kapcsolatba rendszeresen?” Számára nem volt egyértelmű, mi számít rendszeresnek és mi kapcsolatba lépésnek. Chatelés, „lájkolás”, kommentelés? Véleményem szerint joggal merült fel benne ez a kérdés; mint sok mást, ezt a témakört sem lehet egyértelműen körülírni. Mindenki máshogyan értelmezi a kapcsolatba lépést és a rendszerességet. Valószínűleg világosabbá kellett volna tenni a válaszadók számára ezt a kérdést, mindenesetre elgondolkodtató, hogy az emberek miért ilyen adatokat adnak meg.

2.4.11 Felhasználói észrevételek

A fejezet vége felé érdemesnek tartom felhozni a válaszadóimtól érkezett megjegyzéseket is. Pár ember hiányolta a kérdőívben a pedofília veszélyét és az internetes zaklatást. Jómagam is nagyon fontosnak tartom ezeket a kérdéseket, a dolgozatom pedig, még ha közvetetten is, sok más veszélyforrás mellett ezekre épül. Azért nem tartottam szükségesnek a felmérésembe belevenni, mert annak szempontjából nem jelentenek központi témát, de nagyon jó kiindulópontnak számítanak a felhasználók interneten végzett tevékenységeire és szokásaira vonatkozó megállapítások vizsgálatánál. Abból, hogy ki hogyan tevékenykedik a világhálón, megállapítható, hogy magatartásuk felelősségteljes vagy felelőtlen.

2.5. *Érdekességek*

Végül érdekességként szeretnék felhozni még valamit. Észben kell tartanunk, hogy ugyan bárki bármit feltölthet a közösségi oldalakra, az nem minden ismerőse számára releváns információ. Vannak információk, amelyek csak a felhasználók egy csoportját érdeklik, amelyekre még reagálnak is valamilyen módon („lájkolással”, kommenteléssel), de vannak olyanok is, amelyek más csoportokat egyszerűen hidegen hagynak. Ennek az

érdektelenségnek több oka is lehet, mint például generációbeli, nembeli, társadalmi státuszbeli, nézetbeli, foglalkoztatottsági vagy érdeklődési kör szerinti különbségek, vagy az, hogy nem közeli, hanem távoli ismerősről van szó. Sok fiatal feltesz aranyos macskás képeket, Coelho-idézeteket, vagy egy beszámolót arról, hogy öt perce vett Mars csokit. Ez lehet, hogy a fiataloknak nagyon tetszik, de az idősebb generációt vagy az értelmiségieket nagyon zavarja. Ezzel kapcsolatban egy válaszadó szerint egyre több idős felhasználó regisztrál a Facebookra, és az általuk közzétett bejegyzések és hozzászólások a fiatalok számára zavarók, mert azok nagyrészt arról tanúskodnak, hogy nem tudják rendeltetésszerűen használni a közösségi portálokat. Egyre több tinédzser a Facebookról¹¹³ is elvándorol azért, mert úgy gondolja, már nem menő, hanem ciki ott lenni. Megfigyelhető az a trend is, hogy a közösségi oldal „előregedik”, vagyis az idősebb generáció tagjai kezdik megismerni, és egyre több szülő, nagyszülő, rokon, tanár vagy valamilyen idősebb ismerős regisztrál az oldalra. Igaz, az idézett forrás külföldi, és elsősorban amerikai felhasználókra épül, de nem tartom kizártnak, hogy hazánkban is, még ha megkéskéve is, de tapasztalható lesz majd hasonló folyamat.

3. Személyes adatok vállalati környezetben

3.1. A személyes információk szerepe az üzleti életben

Manapság már elmondhatjuk, hogy a személyes adatok a XXI. század pénznemévé vagy valutájává váltak. Üzleti értékkel bírnak és a versenyszférában piaci előnyöket jelentenek.¹¹⁴ Eladhatók, megvehetők és kereskedelmi forgalomba bocsáthatók.¹¹⁵ A Facebookhoz és Google-höz hasonló nagyvállalatok felismerték, hogy az ilyen fajta információknak felbecsülhetetlen értéke van, a felhasználók azonban nincsenek tisztában ezzel. Éppen az ilyen információk látják el a növekvő digitális várost, ami az emberek magánéletének rovására megy: a különféle szolgáltatások igénybevételéhez szükség van

¹¹³ CANNARELLA, John – SPECHLER, Joshua A.: Epidemiological modeling of online social network dynamics. = Department of Mechanical and Aerospace Engineering, Princeton University, Princeton, NJ, USA, 17 January 2014. [Elektronikus dokumentum.] <http://arxiv.org/pdf/1401.4208v1.pdf> (a megtekintés dátuma: 2014. március 8.)

¹¹⁴ COCHRAN, Tom: Personal Information is the Currency of the 21st Century. = All Things D. 7 May 2013. [Elektronikus dokumentum.] <http://allthingsd.com/20130507/personal-information-is-the-currency-of-the-21st-century/> (a megtekintés dátuma: 2014. február 15.)

¹¹⁵ EGGERS, William D. – HAMILL, Rob – ALL, Abed: Data as the new currency. = Deloitte Review, 13. sz. 2013. p. 18-31. <http://dupress.com/articles/data-as-the-new-currency/#endnotes> (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

személyes adatok megadására – mint például név, születési dátum, lakóhely –, amiket elég könnyen kiadunk az illetékes szervezeteknek.¹¹⁶

A személyes tapasztalatok és vásárlási szokások nagyon fontosak a vállalatok számára. Minél többet meg akarnak tudni a fogyasztókról, hogy könnyebben kielégíthessék az igényeiket. A túl sok információ lehetetlenné teszi, hogy a vásárlók jó döntéseket hozzanak, ezért szükség van a szokásuk feltérképezésére és arra, hogy annak alapján személyre szabott információkkal szolgáljanak, többek között személyre szóló hirdetések vagy reklámok formájában. Minden embernek személyes története van az online térben, és minden, interneten végzett tevékenységének nyoma van. Az ezekre vonatkozó adatok elraktározódnak, belőlük pedig kielemezhetők a különféle igények, amikhez megfelelő terméket vagy szolgáltatást tudnak kapcsolni azok a vállalatok, amelyek ilyen fejlett technológiával rendelkeznek. Ez a lehetőség megkíméli a fogyasztókat attól, hogy a hatalmas információhalmazból maguk bogarásszák ki azt, ami kielégítheti az igényeiket, és lehetőségük van arra, hogy villámgyors és könnyű döntést hozzanak. Például, ha a Google tudja, hol dolgozik az ember és ismeri az oda vezető útvonalat, még időben értesítheti, mielőtt az autója dugóba kerülne. A Facebook ismeri az emberek születési dátumát, és szól, hogy kinek van aznap születésnapja, így senki sem felejt el felköszönteni az ünnepeltet. A Foursquare nyilvántartja, hogy kinek, mi az aktuális tartózkodási helye, ami abban nyújt segítséget, hogy ha a felhasználó ránéz a térképre, látja, melyik barátja van legközelebb hozzá, és máris elindul érte, ha bajba kerül például. Tehát ezek alapján kijelenthetjük, hogy ha az embereknek ilyen fajta kényelemre van szükségük, le kell mondaniuk a magánéletük egy bizonyos részéről.¹¹⁷

A kormányzat szabályozza, hogy a személyes adatokból melyek maradhatnak személyes kötelékekben és melyek használhatók fel marketingcélokra. A társadalom részéről felmerül az a kérdés, hogy melyek maradhatnak privát keretek között, melyek kerülhetnek nyilvánosság elé, és hogyan lehet megtalálni a kettő közötti egyensúlyt. Tehát a kormány fontos szerepet tölt be az adatgazdálkodásban, e szempontból azonban nemcsak egyfajta szabályozó erőt jelent, hanem ellátót és fogyasztót is egyben. Az állam birtokában lévő, hatalmas mennyiségű személyes adatot tartalmazó adatbázisok (többek között az egészségüggyel kapcsolatosak), amelyekhez különböző vállalatok valamilyen módon hozzá

¹¹⁶ COCHRAN, Tom: Personal Information is the Currency of the 21st Century. = All Things D. 7 May 2013. [Elektronikus dokumentum.] <http://allthingsd.com/20130507/personal-information-is-the-currency-of-the-21st-century/> (a megtekintés dátuma: 2014. február 15.)

¹¹⁷ COCHRAN, Tom: Personal Information is the Currency of the 21st Century. = All Things D. 7 May 2013. [Elektronikus dokumentum.] <http://allthingsd.com/20130507/personal-information-is-the-currency-of-the-21st-century/> (a megtekintés dátuma: 2014. február 15.)

kívánnak jutni, rendkívüli értékkel bírnak. Ugyanakkor vannak olyan fajta nyilvános adatok is, amelyek az „open data” nevet viselik. Ezeket az állam a vállalkozások rendelkezésére bocsátja, hogy így biztosítsa a fejlődésüket, ami egyfajta löketet jelenthet a gazdaság fellendüléséhez. Ez a fajta adatgazdálkodás leginkább az Egyesült Királyságra jellemző. Az információáramlás iránya fordítva is működik: nagyon fontos az állam számára, hogy például népszámlálás segítségével minél több információt gyűjthessen az állampolgárokról és a hozzájuk kötődő különféle aktivitásokról. Ezen kívül arra is kíváncsi, hogy mi az egyén neme és faja, honnan származik, hol lakik, milyen házban és milyen anyagi körülmények között él, és így tovább. Emellett a közösségi szolgáltatásokból kinyert adatokra is igényt tart, ami nagyon hasznos számára, hiszen sokféle szempontból le tudja követni a populáció alakulását, az állam ezen törekvése pedig eredményesnek tűnik. Így még az is elképzelhető, hogy ezekre az információkra támaszkodva a kormány hatékonyabban tud irányítani minél kisebb kiadás mellett.¹¹⁸

Az adatgyűjtők nemcsak gyűjtik, hanem összerendelik egymással az olyan vásárlói információkat, melyek az e-mail címhez, tranzakcióhoz, közösségi médiához, mobilátvitelhez és más forrásokhoz köthetők, és ezeket a hirdetők számára továbbadják, akik ezáltal megfelelő reklámokat tudnak nyújtani a különböző fogyasztói csoportok számára.¹¹⁹

Az ilyen fajta adatok kezelésében, illetve felhasználásában az Egyesült Államokban nagyobb szabadságot élveznek az üzleti, kereskedelmi vállalatok. A bankok példáját felhozva, állítólag, ha minél jobban megismerik az ügyfeleiket, akkor annál jobban csökken a kockázatuk, és ennek következtében olcsóbbak lesznek a hitelek.¹²⁰

A közösségi oldalak látszólag ingyenesek, pedig valójában nem azok, ugyanis a felhasználók a saját személyes információjuk megadásával fizetnek, hogy igénybe vegyék a szolgáltatásaikat.¹²¹

Mint ahogy korábban volt már róla szó, úgy néz ki, hogy újabban a személyhez kötődő információ a legújabb pénznemmé, egyfajta valódi tőkévé vált; ezt bizonyítja, hogy az

¹¹⁸ EGGERS, William D. – HAMILL, Rob – ALI, Abed: Data as the new currency. = Deloitte Review, 13. sz. 2013. p. 18-31. <http://dupress.com/articles/data-as-the-new-currency/#endnotes> (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

¹¹⁹ EGGERS, William D. – HAMILL, Rob – ALI, Abed: Data as the new currency. = Deloitte Review, 13. sz. 2013. p. 18-31. <http://dupress.com/articles/data-as-the-new-currency/#endnotes> (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

¹²⁰ MAJTÉNYI László: Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006. 485 p. ISBN 963-224-760-4

¹²¹ EGGERS, William D. – HAMILL, Rob – ALI, Abed: Data as the new currency. = Deloitte Review, 13. sz. 2013. p. 18-31. <http://dupress.com/articles/data-as-the-new-currency/#endnotes> (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

emberiség történelme során az őskortól kezdve a fizetőeszközök és a fizetési módszerek folyamatosan átalakulóban vannak.¹²²

3.2. Az online marketingről röviden

Manapság már egyre több vállalat kihasználja az online marketingben rejlő lehetőségeket, ez a jelenség azonban még frissnek mondható. Megfigyelhető az a trend, hogy az internet fejlődésével együtt a marketingkommunikáció eszköztára is gyarapodik.¹²³ Például már az okostelefonok segítségével is szinte bárhol képesek vagyunk internetezni, és nem túl meglepő, hogy a cégek a reklámjaikat már a mobilinternetre is egyre inkább optimalizálják.¹²⁴ A teljes marketingfolyamatban az internetes marketingkommunikáció egy újabb kommunikációs csatorna használatát jelenti.¹²⁵

E téren sokféle hirdetési lehetőség van. Beszélhetünk webalapú hirdetési eszközökről: ide tartoznak a display hirdetések, a szponzoráció, a szöveges hirdetések, a keresőhirdetések, a PR-cikkek, a videóba ágyazott hirdetések, a közösségi média megoldások, az apróhirdetések és az online piacterek. Egy másik kategóriát képeznek az e-mail alapú eszközök, melyek körébe az elektronikus direkt levelek, a hírlevelek, az ügyféltámogató e-mailek és az e-mailbe ágyazott hirdetések tartoznak. A harmadik kategória az egyéb programokban megjelenő megoldások csoportja, például az azonnali üzenetküldő szolgáltatások, és az RSS technológia. Az ilyen technikák nagy előnye az, hogy mérhetők aszerint, hogy hányan látták a hirdetéseket, és akár ennek megfelelően lehet az árakat megállapítani, vagy másfajta szempont szerint valamilyen tevékenységet elvégezni.¹²⁶

Egy csoportosítás két fő kategóriába sorolja az internetes reklámokat. Az elsőbe azok tartoznak, amelyek az internetes felületeken jelennek meg, és amelyeket minden, az adott oldalra látogató ember ugyanúgy lát, tehát nincsenek egyénre szabva. Mostanáig ez a leggyakoribb hirdetési forma. A másik csoport a személyre szabott reklámokat foglalja magába, amelyek az egyének internetes tevékenységeire, látogatási szokásaira és önkéntesen

¹²² EGGERS, William D. – HAMILL, Rob – ALI, Abed: Data as the new currency. = Deloitte Review, 13. sz. 2013. p. 18-31. <http://dupress.com/articles/data-as-the-new-currency/#endnotes> (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

¹²³ CHAFFEY, Dave: 2011 digital marketing trends. = Smart Insights. 13 October 2010. [Elektronikus dokumentum.] <http://www.smartinsights.com/digital-marketing-strategy/online-marketing-mix/2011-digital-marketing-trends/> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

¹²⁴ DOBÓ Mátyás: A Web 2.0 alkalmazási területei és üzleti jövője. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 177-187. ISBN 978-963-05-8986-4

¹²⁵ BERÉNYI Konrád: Online kommunikációs eszközök, technológiák. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 158-176. ISBN 978-963-05-8986-4

¹²⁶ BERÉNYI Konrád: Online kommunikációs eszközök, technológiák. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 158-176. ISBN 978-963-05-8986-4

megadott érdeklődési köreire épülnek. Leggyakoribb formái a hírlevelek és a direktmarketing üzenetek.¹²⁷

A sok különböző hirdetési lehetőség közül én most a közösségimédia-megoldásokról szólnék részletesebben. Ez a módszer a fenti két fő csoport közül a személyre szabott reklámok közé tartozik. Az ezen kívül felsorolt egyéb reklámeszközök egyirányú kommunikációt alkalmaznak, és a célcsoport választása abból áll, hogy meglátogatja-e a hirdetett oldalt, aminek következtében megveszi-e a hirdetett terméket vagy igénybe veszi-e a hirdetett szolgáltatást. Az újfajta megoldás lehetővé teszi, hogy a cégek párbeszédet folytassanak a fogyasztókkal, ami alapján jobb marketingkommunikációs stratégiát tudnak kiépíteni, illetve jobban meg tudják határozni a fogyasztói igényeket. Tehát ennek a folyamatnak a legfontosabb eleme a kétirányú kommunikáció, természetesen valamelyik közösségi szolgáltatás segítségével.¹²⁸ Példaként megemlíthetjük itt az online vásárlások megrendeléseinek teljesítését követő vásárlói véleménykérést (visszacsatolás).

A „behavioural advertising” kifejezés szintén a személyre szabott hirdetési megoldások közé tartozik, amihez nem kell feltétlenül közösségi médiát felhasználni, ezért ezzel kapcsolatban adatvédelmi kérdések vetődnek fel. Lényegében véve a cookie-k, vagyis az internetes böngészők sütijeinek reklámcélú felhasználásáról van szó, mely információk rendkívül értékesek a marketingesek számára, hiszen sokkal hatékonyabb reklámozást tesznek lehetővé. Ezek a cookie-k alkalmasak a látogatók böngészésének lekövetésére, amiket az ő számítógépük tárol el. Ezekhez az információcsomagokhoz a felhasználó böngészőbeállításaitól függően a tartalomszolgáltatók hozzáférhetnek, azonosíthatják a felhasználókat, és pontosabb információkat gyűjthetnek róluk annak érdekében, hogy megállapítsák, milyen oldalakat látogatnak, majd ezeknek megfelelő hirdetéseket mutathatnak fel nekik.¹²⁹

Létezik még a webes ügyfélszolgálat is, amely egyre komolyabb szerepet kap az online marketingben, ezért manapság egyre inkább elvárt, hogy a céggel kapcsolatos interakciók helyszíne az internet legyen. Az ügyfelek egy online kommunikációs csatornán, akár a Facebookon vagy a Twitteren, megosztják a problémáikat; a cégeknek őket kell megtalálniuk úgy, hogy feltérképezik az online aktivitásaikat és becsatornázzák őket a saját ügyfélszolgálati

¹²⁷ DETREKŐI Zsuzsa: Az online üzleti élet jogi szabályozása. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 232-246. ISBN 978-963-05-8986-4

¹²⁸ BERÉNYI Konrád: Online kommunikációs eszközök, technológiák. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 158-176. ISBN 978-963-05-8986-4

¹²⁹ DETREKŐI Zsuzsa: Az online üzleti élet jogi szabályozása. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 232-246. ISBN 978-963-05-8986-4

alkalmazásukba, majd ezekre a problémákra különféle megoldást adnak a minőségbiztosítási módszerek alkalmazásával.¹³⁰

Egyre népszerűbbek a személyes adatok köré épített hirdetési megoldások, amik nagy nyereséget biztosítanak a vállalatoknak. A közösségi hálózatokon fellelhetők társas adatok, amelyeket a felhasználók töltenek fel magukról, és amelyek a saját hálózatukon belül leginkább a közeli ismerősök számára jelentenek nagy értéket. A felhasználó kapcsolati hálózatán kívül a társas adatoknak akkor van jelentőségük, ha közösségi értéket is képviselnek. Az ilyen információk jellemzője, hogy rengeteg van belőlük, ami óriási piacot jelent, ha előnyt tudnak kovácsolni belőlük, és ezért hatalmas figyelem szerveződik körük. Ezt a vállalatok természetesen ki is használják, hiszen az ismerősöktől szerzett információknak nagy jelentősége van; sokkal nagyobb, mintha egy idegentől származnának. A cégek a reklámokat vagy hirdetéseket ilyen módon közvetítik a személyek közötti kapcsolati hálózaton keresztül megosztás vagy „lájkolás” útján, ami nem könnyű módszer, de kivitelezhető.¹³¹ A „Kapcsolatok hálójában” c. könyvből is kiderül, hogy maguk a vállalkozások is felfedezték az emberek alkotta kapcsolati hálózatok fontosságát, ugyanis az emberek a szoros kapcsolatokon keresztül az ismerőseiknek az ismerősei, majd annak ismerősei számára továbbítják ezeket az információkat, amelyek szerteágazó módon terjednek és így akár exponenciálisan egyre több emberhez eljutnak. Ez az elképzelés a dominóelvhez hasonlítható, természetesen nem lineárisan, hanem szerteágazó és kacsringós módon.¹³²

A közösségi médiában az emberek különböző történeteket és adatokat helyeznek el saját magukról, amelyek lényegesen nagyobb értéket képviselő információk nemcsak az ismerősök, hanem a különböző vállalkozások marketingesei számára is. Véleményem szerint, és a forrásból következően, a vállalatoknak nagy érdeke fűződik ahhoz, hogy olyan eszközöket gyártsanak, illetve szolgáltatásokat biztosítsanak a fogyasztók számára, amivel egyre több személyes információt tehetnek közzé, és ezeket elemezve a hirdetések formájában egyre inkább személyre szabott és releváns tartalmat kapnak majd az új termékekről vagy szolgáltatásokról.¹³³

¹³⁰ DOBÓ Mátyás: A Web 2.0 alkalmazási területei és üzleti jövője. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 177-187. ISBN 978-963-05-8986-4

¹³¹ DOBÓ Mátyás: A Web 2.0 alkalmazási területei és üzleti jövője. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 177-187. ISBN 978-963-05-8986-4

¹³² CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5

¹³³ DOBÓ Mátyás: A Web 2.0 alkalmazási területei és üzleti jövője. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 177-187. ISBN 978-963-05-8986-4

A mobilmarketing meghatározó fontosságú jelenség a marketingesek számára az üzleti életben. A mobilkészülékek kategóriája az egyik legjobb csatorna a marketing szempontjából, hiszen kétirányú kommunikációt képes biztosítani, és alkalmat ad a visszacsatolásra is az ügyfelek részéről. A mobilmarketing-szakembereknek azonban tudniuk kell az effajta csatornán keresztül kommunikálni az emberekkel.¹³⁴

3.3. Hátrányok és veszélyek

A veszély abban rejlik, hogy az adatkezelő szervek tulajdonképpen bármit megtehetnek az elektronikus formában rájuk bízott adatokkal, ami adatvédelmi szempontból aggályos. Ezek az interneten vagy kiterjedt adatbázisban tárolódnak, könnyen manipulálhatók és más adatbázisokkal összevonva marketing vagy más célra felhasználhatók, de visszaélésre is lehetőséget adhatnak. Értelemszerűen sok olyan ember van, aki amiatt aggódik, hogy a kiadott információik olyan illetéktelenek kezébe kerülnek, akik ki akarják deríteni aktuális tartózkodási helyét.¹³⁵

Az állam adatgyűjtő tevékenysége a lakosságról hatalmas fokú bizalmatlanságot és aggodalmat vált ki az állampolgárok körében. Nincs világos képük arról, hogy a kormányzati szervek mit tesznek a velük kapcsolatos információkkal, mit gyűjtenek róluk, és azok honnan és hová kerülnek. Nem utolsósorban a szorgos adatgyűjtés megsértheti a privátszférájukat. Az állam azonban arra is törekszik, hogy megvédje az állampolgárok privát szféráját, hogy az adatok alapján ne lehessen őket azonosítani; törvényekben tiltja, hogy a magánvállalkozások hasonló jellegű információkat gyűjtsenek.¹³⁶ Jómagam úgy vélem, hogy a személyes adatok birtoklása és kezelése hatalmas felelősséggel jár. Különösen veszélyesnek tartom a nemre, fajra, vallási felekezetre, szexuális beállítottságra, politikai ideológiára és egészségi állapotra vonatkozó érzékeny adatok nyilvántartását. Ezeket féltő gonddal kellene kezelni, hogy senki más ne férhessen hozzájuk.

Néhány példából kiindulva sajnos nem minden esetben van meg a kellő óvatosság. Az egyik esetben az USA-ban általánosan bevett gyakorlat volt a közelmúltban, hogy az állami szintű közigazgatási szerv a jogosítvánnyal rendelkező személyek elektronikus adatait pénzért továbbította különböző cégek számára, amelyek marketingtevékenység céljára használták fel

¹³⁴ TÓTH Krisztián: Mobilmarketing. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 202-217. ISBN 978-963-05-8986-4

¹³⁵ BANISAR David: Az elektronikus kormányzás és az adatokhoz való hozzáférés kérdései a fogyasztók és a polgárok számára. = Az elektronikus információszabadság. Szerk. Majtényi László et. al. Budapest, Eötvös Károly Intézet, 2005. p. 311-333. ISBN 963-217-940-4

¹³⁶ EGGERS, William D. – HAMILL, Rob – ALL, Abed: Data as the new currency. = Deloitte Review, 13. sz. 2013. p. 18-31. <http://dupress.com/articles/data-as-the-new-currency/#endnotes> (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)

azokat. A másik eset az Egyesült Királyságban történt, ahol bizonyos önkormányzati szervek választási részvételi adatokat értékesítettek az üzleti szféra vállalkozásai számára. Ezzel mindkét állam megsértette az érintett személyek személyes adatok védelméhez való és önrendelkezési jogát; a polgárok nem a fent említett célokra bízták az adott szervre az adataikat, és fogalmuk sem volt arról, mihez kezdtek velük. A törvények ellenére az állami szintű kormányzati szervek továbbra is ütéskednek a rájuk bízott, adatbázisokban tárolt személyes adatokkal. Hiába a törvények, ha a végrehajtás nem elég hatékony a visszaélésekkel szemben; a civil társadalmi szervezeteknek ellenőrizniük kellene az állami szervezeteket, és az általuk kezelt adatok sorsát.¹³⁷

Személy szerint nem tartom biztonságosnak internetes felhőben tárolni a fontos adatokat, már csak azért sem, mert keletkezhet olyan globális meghibásodás is, ami miatt hosszú időre elérhetlenné válhatnak, vagy rosszabb esetben el is veszhetnek azok. 2009 februárjában konkrét példa is volt erre, amikor a Google levelezőrendszere világméretben órákig elérhetetlen volt. Sajnos rengeteg kis- és középvállalkozás a Gmailen tárolja a fontos iratait anélkül, hogy biztonsági másolatokat készítené róluk. Nem is beszélve arról, hogy illetéktelenek könnyebben hozzáférhetnek az adatokhoz.

Végül hozzá kell tennem, hogy a mobil eszközöknek általában nincs vagy nehezen megoldható a nagyobb biztonságot jelentő fizikai vagy hardveres védelme – tűzfal, router –, így sokkal jobban ki vannak szolgáltatva a külső behatolásoknak.

3.4. A Google és a Facebook adatvédelmi irányelvei

Úgy vélem, hogy a két nagyvállalat, a Facebook és a Google adatvédelmi politikájának megismerése elegendő ismeretet ad számunkra ahhoz, hogy a hozzájuk hasonló cégek miként vélekednek a személyes adatokról, és mit tesznek velük. Alaposan áttanulmányoztam mindkettő adatvédelmi irányelvét, amely megtalálható a honlapjukon. Sajnos elég kevés ember veszi a fáradságot, hogy elolvassa őket. Először a Facebookkal szeretném kezdeni.

3.4.1 A Facebook adatvédelmi irányelvei

Ezen a közösségi oldalon kétféle adat létezik: az egyik csoportba a regisztrációs adatok tartoznak, amelyeket kötelező megadni (név, e-mail, születésnap és nem), a másik csoportba pedig az önkéntesen megosztható adatok (állapotfrissítés, fényképek, hozzászólások) tartoznak, amelyek az ismerősök számára láthatók. Mindezeket a szolgáltató közzétenni

¹³⁷ BANISAR David: Az elektronikus kormányzás és az adatokhoz való hozzáférés kérdései a fogyasztók és a polgárok számára. = Az elektronikus információszabadság. Szerk. Majtényi László et. al. Budapest, Eötvös Károly Intézet, 2005. p. 311-333. ISBN 963-217-940-4

kívánt adatoknak veszi, bár a néven kívül minden más nyilvánosságra hozását korlátozni lehet, és profilkép megadása sem kötelező.¹³⁸

Azok is az adat fogalmába tartoznak, amelyek valamilyen művelet, tevékenység eredményei, például ismerős hozzáadása, valamilyen oldal kedvelése, egy hely hozzáadása valamilyen eseményhez, kapcsolati állapot jelzése, és más ismerős adatlapjának a megtekintése. Az oldal még különböző alkalmazások telepítéséről, fényképek és videók metaadatairól, cookie-król, hálózati és kommunikációs információról (IP-címről és mobiltelefonszámról), GPS- és helyadatokról, illetve internetszolgáltatásról, böngészőről, használt készülék típusáról és operációs rendszerről szóló információt is tárol. Ezen kívül fiókvállalataiktól, hirdetési partnereiktől, vásárlóiktól is kapnak adatokat azzal kapcsolatban, hogy a felhasználók milyen online tevékenységeket végeztek, hogyan reagáltak a különböző hirdetésekre, stb. A Facebook továbbá azt is kijelenti, hogy ezeket az információkat azért gyűjti, hogy minél személyre szólóbb tájékoztatással szolgálhasson a felhasználók számára; például, ha ismeri a születésnapjukat és az érdeklődési körüket, akkor azoknak megfelelő hirdetéseket jelenít meg számukra. Az adatgyűjtés emellett abban is segítséget jelent az üzemeltetőknek, hogy jobb ajánlatot tehessenek a felhasználóknak ismerőseik, közeli események vagy további kedvencek kiválasztásában.¹³⁹

Léteznek még a mások által megadott információk is, amelyeknél a felhasználó egy ismerőse feltöltött egy róla szóló képet, információt, az elérhetőségét, vagy hozzáadja valamilyen helyszínhez, illetve megjelöli őt.¹⁴⁰

Ugyanakkor a felhasználó megszabhatja, hogy mely feltöltött adatai legyenek teljesen nyilvánosak, illetve csak az ismerősei számára vagy csak önmaga számára láthatók, és korlátozhatja az ismerősei által róla szóló információk közzétételét is. Le lehet tiltani különféle alkalmazásokat és eseménymeghívókat is, sőt egy kellemetlen ismerőst is, így egyáltalán nem láthatják egymást, és nem kommunikálhatnak egymással.¹⁴¹

¹³⁸ Adatfelhasználási szabályzat. = Facebook. [Elektronikus dokumentum.] <https://www.facebook.com/about/privacy/your-info> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

¹³⁹ Adatfelhasználási szabályzat. = Facebook. [Elektronikus dokumentum.] <https://www.facebook.com/about/privacy/your-info> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

¹⁴⁰ Adatfelhasználási szabályzat. = Facebook. [Elektronikus dokumentum.] <https://www.facebook.com/about/privacy/your-info> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

¹⁴¹ Adatfelhasználási szabályzat. = Facebook. [Elektronikus dokumentum.] <https://www.facebook.com/about/privacy/your-info> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

A szolgáltató állítása szerint fontos számára a felhasználók bizalma, engedély nélkül senki másnak nem adja tovább az adataikat, és az adatalanyok rendelkeznek felettük. Az adatokat a termékek és szolgáltatások ajánlásához szükséges ideig tárolja.¹⁴²

A felhasználónak megvan a lehetősége a végleges fióktörlésre, ami egy hónapig tart, és a leírtak szerint vele együtt a hozzátartozó adatok is megsemmisülnek, de még 90 napig biztonsági mentések formájában tárolódnak. Ha a felhasználó nem akar lemondani a profiljáról, felfüggesztheti azt, és akkor senki sem láthatja.¹⁴³

3.4.2 A Google adatvédelmi irányelvei

A Google adatvédelmi nyilatkozata szerint is fontos a felhasználók személyes adatainak védelme. Véleményem szerint az ő adatvédelmi politikájuk nem sokban különbözik a Facebookétól. Ők is azért gyűjtik a felhasználókról szóló információkat, hogy minél jobb hirdetésekkel mutathassanak fel számukra.¹⁴⁴

A Google képes a felhasználókról profilt alkotni azok keresési tevékenysége alapján. A Gmails üzeneteikbe is betekintése van; tartalomfüggő hirdetéseket helyez el a fiókjaikba, és a törölt üzeneteiket is menti.¹⁴⁵

A Google-profil kialakításához meg kell vagy meg lehet adni többek között a következő adatokat: név, e-mail cím, telefonszám és bankkártyaszám. A szolgáltató továbbá olyan eszközadatokat is gyűjt, mint például a hardvermodell, az operációs rendszer, az egyedi eszközazonosító és a mobilhálózati információ. Naplózza a keresési lekérdezéseket, a telefonszolgáltatással kapcsolatos információkat, az IP-címet, az eszközök eseményadatait és a cookie-kat is. Feldolgozza a helyinformációkat (aktuális tartózkodási hely) és az egyedi alkalmazásszámokat is (a számítógépre telepített szolgáltatások esetén, ha kapcsolatban vannak a szerverükkel). A megosztott adatok indexelhetővé válhatnak a keresőrendszer számára.¹⁴⁶

Célja az adatgyűjtéssel az, hogy minél hatékonyabb szolgáltatást építsen ki a felhasználók számára, hogy azok minél hatékonyabb keresési eredményt kaphassanak, illetve

¹⁴² Adatfelhasználási szabályzat. = Facebook. [Elektronikus dokumentum.] <https://www.facebook.com/about/privacy/your-info> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

¹⁴³ Adatfelhasználási szabályzat. = Facebook. [Elektronikus dokumentum.] <https://www.facebook.com/about/privacy/your-info> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

¹⁴⁴ Adatvédelmi irányelvek. = Google. [Elektronikus dokumentum.] <https://www.google.hu/intl/hu/policies/privacy/> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

¹⁴⁵ Adatvédelmi irányelvek. = Google. [Elektronikus dokumentum.] <https://www.google.hu/intl/hu/policies/privacy/> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

¹⁴⁶ Adatvédelmi irányelvek. = Google. [Elektronikus dokumentum.] <https://www.google.hu/intl/hu/policies/privacy/> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

megvédje az adataikat. Ha engedélyezett, akkor más felhasználók is láthatják a felhasználó profilját a profilképével együtt. Személyre szabott reklámok megjelenítéséhez sosem társít érzékeny, például etnikai, faji, vallási, egészségi állapotra és szexuális beállítottságra vonatkozó adatokat. Különböző szolgáltatásokhoz akkor kapcsol személyazonosításra alkalmas adatokat, ha a felhasználó abba beleegyezett. A Google a felhasználó engedélye nélkül az adatait az adatvédelmi irányelvektől eltérő tevékenységekre nem használja fel, és nem adja tovább kívülálló szervezeteknek, vállalatoknak vagy személyeknek. Kijelenti azt is, hogy a személyes adatokat tároló szerverei a világ számos országában találhatók.¹⁴⁷

Az adatokat az adatvédelmi irányelveknek és a jogszabályoknak megfelelően, a titoktartási és biztonsági intézkedéssel összhangban továbbadja egyes leányvállalatok, megbízható üzleti vállalkozások számára. Az összesített, személyazonosságra nem alkalmas adatokat megosztja a nyilvánossággal és partnereivel.¹⁴⁸

Tisztában van vele, hogy az emberekben adatvédelmi aggályok merülhetnek fel, ezért megadja azt a lehetőséget, hogy a felhasználók áttekinthessék és ellenőrizhessék az általuk megadott adatokat. Továbbá lehetővé teszi, hogy lemondjanak bizonyos hirdetési szolgáltatásokról, és más szolgáltatásokról is lekérdezhetők az adatok. Meghatározható, hogy a Google-profil megjelenése milyen szintű nyilvánosságot kapjon és beállítható, hogy kik láthatják a megosztott adatokat. Azt is leírja, hogy a böngésző megfelelő beállításával letiltható az összes cookie.¹⁴⁹

A személyes adatok frissíthetők és módosíthatók, és a véletlen és rosszindulatú megsemmisülés ellen is védve vannak, mert biztonsági másolatok is készülnek belőlük. A felhasználók Google-fiókját domain-rendszergazda kezeli. A Google mindent megtesz azért, hogy a személyes adatok biztonságban legyenek, és megelőzi, hogy illetéktelenek hozzáférhessenek azokhoz. Ehhez szolgáltatásait SSL titkosítással látja el, kétlépcsős azonosítást kínál, a Google Chrome esetében biztonságos böngészést biztosít, rendszeresen felülvizsgálja az adatkezelési gyakorlatát, korlátozza a hozzáférést, munkatársaira pedig szigorú szerződéses titoktartási kötelezettségek vonatkoznak. Az esetleges panaszok esetében együttműködhet az adatvédelmi hatóságokkal. Fenntartja továbbá a jogot, hogy az

¹⁴⁷ Adatvédelmi irányelvek. = Google. [Elektronikus dokumentum.]
<https://www.google.hu/intl/hu/policies/privacy/> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

¹⁴⁸ Adatvédelmi irányelvek. = Google. [Elektronikus dokumentum.]
<https://www.google.hu/intl/hu/policies/privacy/> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

¹⁴⁹ Adatvédelmi irányelvek. = Google. [Elektronikus dokumentum.]
<https://www.google.hu/intl/hu/policies/privacy/> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

adatvédelmi irányelveit módosítsa. Ilyenkor a felhasználók értesítést kapnak, de hozzáteszi, hogy a jogait nem fogja csökkenteni vagy korlátozni.¹⁵⁰

3.4.3 Hátrányok

Schneier szerint az a baj a Facebook adatvédelmi irányelveivel, hogy neki joga van megváltoztatni az adatvédelmi szabályzatát, így ami a módosítás előtt történt, az már nem érvényes utána, és gyakorlatilag bármihez kezdhet a megosztott információkkal, még azokkal is, amiket visszavonnának a felhasználók. A szabályzat végén látható egy figyelmeztetés, hogy bármikor módosíthatja azt, csak sajnos elég kevesen olvassák el. Tévedés azt hinni, hogy az emberek rendelkeznek azok felett az adataik felett, amiket feltöltöttek a Facebookra, ugyanis jogilag a közösségi oldal tulajdonosa birtokolja azokat. Bár nincs erre vonatkozó bizonyíték – és ez még csak feltételezés –, de ezeket az információkat továbbadhatja a hirdetőknél, marketingszakembereknek és adatbrókereknek. A felhasználók legalábbis technikailag feljogosítják őket erre. Mindenkinek tudomásul kellene vennie, hogy nemcsak a Facebook és a Google, hanem esetleg más cégek is eltárolják e-mail üzeneteit, honlapjait, chatbeszélgetéseit, és azt kezdenek velük, amit akarnak. Minél többször töltenek fel magukról szóló adatokat az emberek, annál nagyobb mértékben veszítik el felettük az ellenőrzést.¹⁵¹

4. Lehetséges megoldások

4.1. Biztonság és óvintézkedések

Ebben a fejezetben az előzőekben tárgyalt problémák kiküszöbölésére próbálok megoldásokat keresni. Az adatvédelmi biztos, illetve az adatvédelmi hatóság (Magyarországon a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság) foglalkozik az adatvédelmi kérdésekkel, célja a felhasználók személyes adatainak a védelme. Az adatvédelmi biztosnak joga van minden adatkezelést megvizsgálni.¹⁵² Nemrég óta letölthető a honlapjáról egy, a felhasználók számára a gyermekek biztonságos és jogtudatos internethasználatáról írt tanulmány, mely a www.naih.hu/files/2013-projekt-fuzet-internet.pdf

¹⁵⁰ Adatvédelmi irányelvek. = Google. [Elektronikus dokumentum.] <https://www.google.hu/intl/hu/policies/privacy/> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

¹⁵¹ SCHNEIER, Bruce: Schneier a biztonságról. Budapest, HVG Könyvek, 2008. 295 p. ISBN 978-963-304-026-3

¹⁵² KÓBOR András – GULYÁS Gábor György – SCHULCZ Róbert: Az elektronikus levelezés fenyegetettsége napjainkban. Avagy mit tehetünk a biztonságért. = Szabad Adatok, védett adatok 2. Szerk. Székely Iván – Szabó Máté Dániel. Budapest, Információs Társadalomért Alapítvány, 2008. p. 315-339. ISBN 978-963-87788-5-7

címen érhető el. Érdemes felkeresni továbbá a www.biztonsagosinternet.hu, a www.internethotline.hu, és a www.kek-vonal.hu honlapokat, amelyek különféle tanácsokat vagy segítséget tudnak nyújtani akár az internetes zaklatás ügyében is.

Az első és legfontosabb teendő, amit minden felhasználónak meg kell jegyeznie a világhálón való szörfözés során az, hogy a legjobb védekezés a megelőzés.¹⁵³ Ez azt jelenti, hogy ne töltsünk fel magunkról akármit, mert ha az felkerült az internetre, onnan bizony lehetetlen vagy nagyon nehéz lesz azt letörölni! Ahogy azt a tanulmányom korábbi részében is kifejtettem, minden felhasználónak tudomásul kell vennie, hogy minden online tevékenységének nyoma van!

Mit jelent számunkra a biztonság? Nyilvánvaló, hogy ennek a fogalomnak is sokféle értelmezése van, amiről elég sokat lehetne írni, én azonban csak egyet szeretnék kiemelni közülük. A következőkben bemutatom Schneiernek a biztonsággal kapcsolatos négy alaptézisét:¹⁵⁴

1. A biztonság kompromisszummal jár: nincsen abszolút biztonság és mindig vannak kockázatok. A biztonság megszerzése mindig valamilyen kompromisszummal jár, vagyis valamiről le kell mondanunk, ami lehet például a pénz, az idő, a kényelem, a lehetőség vagy a szabadság.

2. A biztonság fogyasztói vagyunk: a biztonság megszerzése érdekében a kompromisszumokról maguk a fogyasztók döntenek, és mindenkinek más-más az igénye, csak úgy, mint a fogyasztási javak esetében. Maguk az emberek döntenek el, hogy milyen fajta biztonságot vesznek igénybe és milyen kompromisszumot kötnek, mivel az teljesen szubjektív tényező.

3. A biztonság egy rendszer: mindig valamilyen rendszer része, és mindig annak kontextusában célszerű elemezni, nem pedig a biztonságot képező eszközök alapján. Az egyes alkotóelemeinél jóval összetettebb és többről szól, mint valamilyen védekezési vagy támadási forma.

4. A technológia biztonsági egyensúlytalansághoz vezet: célszerű tudomásul venni, hogy a technológia rohamosan változik és vele együtt a kompromisszumok is módosulnak.

¹⁵³ SZIKLAY Júlia: Kulcs a net világához! A NAIH tanulmánya a gyermekek biztonságos és jogtudatos internethasználatáról. Budapest, NAIH, [digitális kiadás] 2013. 124 p. ISBN 978-963-08-7724-4

¹⁵⁴ SCHNEIER, Bruce: Schneier a biztonságról. Budapest, HVG Könyvek, 2008. 295 p. ISBN 978-963-304-026-3

Van, hogy drágábbá és van, hogy olcsóbbá, sőt gyorsabbá vagy lassabbá teszi a biztonságot.¹⁵⁵

Azt is kifejti még, hogy „A technológia önmagában soha nem képes megvédeni jogainkat. Túl sok érv szól amellett, hogy ne bízunk benne, és túl sokféleképpen aláaknázható. Az adatvédelem végső soron törvényeinkből fakad, és az erős jogbiztonság létfontosságú az adatainkkal való visszaélések elkerülése végett. Ugyanakkor a technológia mégis életbevágóan fontos. [...] A magánszféra védelmét növelő technológiákra épülő rendszereket kell létrehozunk, amelyek, ahol csak lehet, korlátozzák az adatgyűjtést” (Schneier, 2008, 120).¹⁵⁶

4.2. Jogi értelmezések

A jogszabályok fontos szempontot jelentenek a személyes adatok védelmében és az információszabadságban. Személyes adataink kezelésére és magánéletünk védelmére vonatkozóan különféle törvények születtek. Dolgozatomban a teljesség igénye nélkül szeretném bemutatni a magyarországi jogi szabályozásokkal kapcsolatos helyzetet.

Először tisztáznunk kell, hogy mit is takar az adatvédelem. A kifejezés megtévesztő lehet, mert az egyének vagy az emberek, nem pedig az adatok védelmét jelenti. Az adatvédelem szinonimájának mondhatjuk a személyes vagy információs privacy kifejezést.¹⁵⁷

Információszabadságon azt értjük, hogy az állampolgárnak joga van betekintést nyerni az állam ügyeibe és a hivatalos iratokba, amelyek összefoglaló néven közérdekű információk. Az állampolgárokat adóztató állam nem titkolhatja előlük működését.¹⁵⁸

A fenti két fogalom ötvözve: „Az adatvédelem és az információszabadság együttes értelme az, hogy a polgár maradjon átláthatatlan az információs forradalmak utáni világban is, míg az állam, a közhatalom váljék áttetszővé” (Majtényi, 2006, 64).¹⁵⁹

Vizsgáljuk meg, hogy a különböző jogszabályok miket tekintenek személyes adatoknak! A magyarországi adatvédelmi törvény szerint a személyes adat „az érintettel kapcsolatba hozható adat – különösen az érintett neve, azonosító jele, valamint egy vagy több fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző

¹⁵⁵ SCHNEIER, Bruce: Schneier a biztonságról. Budapest, HVG Könyvek, 2008. 295 p. ISBN 978-963-304-026-3

¹⁵⁶ SCHNEIER, Bruce: Schneier a biztonságról. Budapest, HVG Könyvek, 2008. 295 p. ISBN 978-963-304-026-3

¹⁵⁷ MAJTÉNYI László: Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006. 485 p. ISBN 963-224-760-4

¹⁵⁸ MAJTÉNYI László: Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006. 485 p. ISBN 963-224-760-4

¹⁵⁹ MAJTÉNYI László: Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006. 485 p. ISBN 963-224-760-4

ismeret –, valamint az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés”¹⁶⁰. Egy másik forrás szerint a fogalom elsősorban az ember magánéletének védelmét jelenti, amibe a következő szempontok tartoznak:¹⁶¹

- háborítatlan magán- és családi élet védettsége
- fizikai és lelki integritás
- becsület védelme
- jó hírnév védelme
- magánélet tényeinek feltárásával szembeni mentesség
- személyes identitás védelme
- megfigyeléstől való mentesség
- levelezés, szóbeli közlések és minden más közlésforma védelme

A másik csoportosítás Flaherty-é: az egyén függetlenséghez, egyedülléthez, magánülethez, személyes adatok feletti rendelkezéshez, hozzáféréseinek korlátozásához, magánviszonyaihoz való hozzáférés feletti kizárólagos rendelkezéshez, betolakodó magatartás elhárításához, titoktartás elvárhatóságához, bensőségességhez, névtelenséghez, tartózkodáshoz és titkossághoz való joga.¹⁶²

Az információs önrendelkezéshez való jog szerint saját magunk döntjük el, hogy mi legyen a személyes adataink sorsa.¹⁶³

Érdemes szót ejtenünk a különleges (érzékeny vagy szenzitív) adatokról. Meghatározásuk szerint ezek „az ember személyiségét mélyebben érintik, sérelmüket nehezebben viseljük, ezért ezek az adatok fokozott védelemre tarthatnak számot” (Majtényi, 2006, 120).¹⁶⁴ A törvény szerint „a faji eredetre, a nemzetiséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdek-képviselési szervezeti tagságra, a szexuális életre vonatkozó személyes adat”.¹⁶⁵ Ezek az

¹⁶⁰ 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról [Elektronikus dokumentum.] http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100112.TV×hift=1 (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

¹⁶¹ MAJTÉNYI László: Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006. 485 p. ISBN 963-224-760-4

¹⁶² FLAHERTY, David H.: Protecting Privacy in Surveillance Societies. The Federal Republic of Germany, Sweden, France, Canada, and the United States. Chapel Hill and London, The University of North Carolina Press, 1989. 467 p.

¹⁶³ MAJTÉNYI László: Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006. 485 p. ISBN 963-224-760-4

¹⁶⁴ MAJTÉNYI László: Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006. 485 p. ISBN 963-224-760-4

¹⁶⁵ 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról [Elektronikus dokumentum.] http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100112.TV×hift=1 (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

adatok csak akkor kezelhetők, ha az érintett személy írásban hozzájárult, illetve az nemzetbiztonsági, bűnmegelőzési vagy bűnüldözési célzathoz történik, amit alkotmányos vagy nemzetközi jog vagy törvény rendel el.¹⁶⁶

Az Európa Tanács adatvédelmi Egyezményében az alábbi tézisek találhatók meg:

- „Az adatok megszerzése és kezelése legyen tisztességes és törvényes,
- a tárolás céljának előre meghatározottnak és törvényesnek kell lennie, a céllal összeegyeztethetetlen felhasználásra nem kerülhet sor,
- az adatok tárolásának a célhoz képest szükségesnek, annak megfelelőnek, a célt meg nem haladónak kell lennie,
- a nyilvántartott adatoknak pontosnak és időszerűnek kell lenniük,
- az érintettet csak a célnak megfelelő ideig lehet azonosíthatóan nyilvántartani.”¹⁶⁷

Az adatbázisokban tárolt személyes adatok védelméről gondoskodni kell, és védelmet kell biztosítani a megsemmisülésük, illetve az illetéktelen hozzáférés, megváltoztatás és nyilvánosságra hozatal ellen.¹⁶⁸

Az online marketing területén a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény és a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és korlátaival szóló XLVIII. törvény rendelkezései a törvénybe ütköző kereskedelmi tevékenységeket jogilag korlátozzák, mely két törvényt az EU Unfair Commercial Practices Directive alapján fogadták el. A fentiekben említett, személyes adatokat védő jogszabályok is tartalmazzak releváns rendelkezéseket erre vonatkozólag. Az ezzel kapcsolatos szabályok betartatását a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság biztosítja.¹⁶⁹

A büntető törvénykönyv szerint a magántitok megsértése és a személyes adattal – köztük az elektronikus adatokkal – való visszaélés, amibe a számítógépes rendszerrel való elkövetés is beletartozik, több éves börtönbüntetést von maga után.¹⁷⁰

Sajnos azt is tudomásul kell vennünk, hogy a jogszabályok nem minden esetben képesek teljes védelmet nyújtani, azért sem, mert nehezen tudjuk érvényesíteni a személyiségi jogainkat, az elkövetők nehezen kaphatók el, akár az anonimitás, akár a hatalmi pozíció miatt,

¹⁶⁶ MAJTÉNYI László: Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006. 485 p. ISBN 963-224-760-4

¹⁶⁷ MAJTÉNYI László: Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006. 485 p. ISBN 963-224-760-4

¹⁶⁸ MAJTÉNYI László: Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006. 485 p. ISBN 963-224-760-4

¹⁶⁹ DETREKŐI Zsuzsa: Az online üzleti élet jogi szabályozása. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bánya Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 232-246. ISBN 978-963-05-8986-4

¹⁷⁰ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről [Elektronikus dokumentum.] http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)

és nincs eléggé hatékony egységes nemzetközi keretrendszer. Nagyon fontos, hogy a törvények folyamatosan módosuljanak az új technológiák megjelenésével együtt azért, hogy haladni tudjanak a korral, ami azonban nem könnyű.

4.3. PET-technológiák

Szó volt arról, hogy az egyes szervek a rólunk szóló személyes adatokat gyűjtik, kezelik, tárolják, továbbítják és elemzik, akár az adatalanyok tudta és beleegyezése nélkül, akik így elveszítik az ezek sorsa felett való rendelkezés, illetve ellenőrzés lehetőségét, ami az új infokommunikációs technológia velejáró jelensége.¹⁷¹

Mivel a jogi szabályozás nem tud rendesen haladni a technológia fejlődésével, és önmagában nem jelent hatékony megoldást, létrejöttek a privátszférát erősítő speciális technológiák, amik a PET, avagy a Privacy Enhancing Technologies nevet kapták. A PET jelentősége növekvőben van, és szabványos formában integrálódik az informatikai alkalmazásokba. Ez a fajta információs és kommunikációs megoldás azt a lehetőséget biztosítja, hogy a személyes adatok kezelését törvényes és tisztességes úton hajtsák végre, és az adatalanyok kontrollt gyakorolhassanak felettük. A technológia az adatok alanyait is védi, akik a gyengébb és kiszolgáltatottabb felek az adatkezelési folyamatban. A módszer az információs túlhatalommal rendelkező feleket pedig korlátozza, akik lehetnek például államigazgatási szervek, az üzleti szektor szervezetei, magánszemélyek, illetéktelen külső megfigyelők vagy közös adathalászo hálózatok.¹⁷²

A PET technológiáknak sokféle kategorizálása létezik aszerint, hogy mire irányul a védelmük: beszélhetünk szubjektumorientált, objektumorientált, tranzakcióorientált és rendszerorientált koncepcióról is, esetleg egy másik értelmezés szerint technológia alapú, illetve humán interakció alapú csoportosításról.¹⁷³ Létezik még több kritérium is, amely anonimitásból¹⁷⁴, pszeudonimitásból¹⁷⁵, megfigyelhetetlenségből¹⁷⁶ (unobservability), integritásból (sérthetetlenség)¹⁷⁷, visszakövethetlenségből¹⁷⁸ és összekövethetlenségből¹⁷⁹

¹⁷¹ SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4

¹⁷² SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4

¹⁷³ SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4

¹⁷⁴ A felhasználó személye nem köthető semmilyen azonosítóhoz.

¹⁷⁵ Nyomon követhető a felhasználó tevékenysége, de a személyisége nem derül ki.

¹⁷⁶ Egy harmadik fél nem képes megfigyelni a két fél közötti kommunikációt.

¹⁷⁷ Egy harmadik fél nem tudja megváltoztatni a két fél közötti kommunikációt.

¹⁷⁸ Lehetővé teszi, hogy rejtve maradjon a felhasználói kommunikáció forrása.

¹⁷⁹ Nem állapítható meg, hogy mely felhasználók kommunikálnak egymással.

(unlinkability) áll.¹⁸⁰ A lényeg az, hogy sok különféle irányultságról és biztonsági fokozatról beszélhetünk az ilyen fajta védelmi technológiával kapcsolatban, mert nem lehet mindegyik megoldás egyforma.¹⁸¹

Rengeteg cég fejleszt PET alapú termékeket, illetve szolgáltatásokat, amiket akár közvetlenül le lehet tölteni. Az Európai Unió is támogatja ezt a projektet, amely először a PRIME (Privacy and Identity Management for Europe) néven futott, az utódja pedig a PrimeLife (Privacy and Identity Management in Europe for Life) lett. Rendelkezik egy platformfüggetlen alkalmazással, amely a felszín alatt végez olyan teendőket, melyek összhangban vannak a vonatkozó jogszabályokkal, az adatkezelő szervek önszabályozásával és az érintett személyek egyéni preferenciáinak meghatározásával. Ha törlésről van szó, akkor ez az alkalmazás végigköveti az adat sorsát a rendszeren belül, és végrehajtja az eltávolítást. Továbbá biztosítja, hogy a felhasználók rendelkezzenek a saját adataik felett, amiről automatikus rendszerek gondoskodnak, természetesen az erre vonatkozó jogszabályi környezetnek megfelelően.¹⁸²

A következőkben a PET technológiát mutatom be a teljesség igénye nélkül. Sokak számára ismerősek lehetnek az anonim böngészős, biometrikus rejtjelezős, a digitális pénzrendszerekben alkalmazott vakaláírásos, nyomgenerátor-, cookie-, kémprogram- és webpoloskairtós és -detektoros, adat- és hangrejtjelezős, spam- és webreklámszűrős megoldások vagy különböző alkalmazások, illetve a kommunikációs folyamatok kódolásai és dekódolásai.¹⁸³

Az RFID-bélyegekkel kapcsolatban (ami egy akár személyazonosításra is alkalmas módszer) létezik olyan eljárás, amely véglegesen alkalmatlanná teszi őket az eredeti célhoz már nem tartozó használat esetében, vagy egy másik megoldás szerint csupán deaktiválódnak, és amikor szükséges, újra aktiválódnak. Emellett azonban még számos olyan módszer is alkalmazható, amely az adatalanyt kedvező helyzetbe hozza.¹⁸⁴

Ma is folyik a PET-rendszerek fejlesztése, hogy azok minél biztonságosabbak, tökéletesebbek és ellenállóbbak legyenek a különféle támadásokkal szemben, sőt arra irányuló

¹⁸⁰ KÓBOR András – GULYÁS Gábor György – SCHULCZ Róbert: Az elektronikus levelezés fenyegetettsége napjainkban. Avagy mit tehetünk a biztonságért. = Szabad Adatok, védett adatok 2. Szerk. Székely Iván – Szabó Máté Dániel. Budapest, Információs Társadalomért Alapítvány, 2008. p. 315-339. ISBN 978-963-87788-5-7

¹⁸¹ SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4

¹⁸² SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4

¹⁸³ SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4

¹⁸⁴ SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4

kísérletekről is lehet hallani, hogy szabványos formában integrálják őket az informatikai rendszerekbe, mintegy azok szerves részévé téve őket. Egyesek szerint a technológia önmagában nem jelent megoldást, ezért született egy új koncepció, amely arra törekszik, hogy a PET-technológia szerves egységben legyen alkalmazható a jogi, társadalmi, kulturális és szervezeti rendszerekben. Használata a matematikai és kriptográfiai kutatásokat is ösztönzi.¹⁸⁵

A módszer megfelelő, fejlett és rendszerszintű alkalmazásához szükséges az arra alkalmas számítógépes kapacitás, a rendszerek kompatibilitása és a megfelelő szakértelem.¹⁸⁶

Nemcsak magánszemélyek számára, hanem vállalatok és egyes közösségi csoportok számára is léteznek PET-megoldások. Az EU támogatásával még a határokon túlnyúló rendszerek kifejlesztésén is fáradoznak.¹⁸⁷

Ugyanakkor a PET-technológiák tömeges fejlesztését és terjedését gátolják azok az üzleti érdekek, amelyek arra törekednek, hogy az adatalanyok beleegyezése és jóváhagyása nélkül kezelhessék az adataikat, sőt értékesíteni is tudják őket. Továbbá a bűnözés, valamint a titkosszolgálati szervek is gátló tényezőt jelentenek; utóbbiak természetes szövetségesei lehetnek az IT-biztonsági cégeknek. Nem utolsósorban a pénzügyi nehézségek is hátráltató tényezők.¹⁸⁸ Ennek dacára, amióta kitudódott az NSA-lehallgatási botrány, a piacon egyre nagyobb kereslet mutatkozik az ilyen fajta módszerek iránt.¹⁸⁹ Egy magyar fejlesztésű technológia, a Secfone katonai szintű, lehallgathatatlan mobilkommunikációt biztosít. A háromszintű biztonság lelke a telefonokhoz gyártott, apró méretű hardveres védelmi eszköz, egy microSD-kártyába épített miniatűr számítógép, amely ma még körülbelül annyiba kerül, mint egy telefon.¹⁹⁰

A fent felsorolt hátrányok miatt tehát nem mondhatók teljesen tökéletesnek a PET-technológiák; vannak kisebb-nagyobb hiányosságai, ám folyamatosan fejlődnek, a jó minőségű és megbízható alkalmazások pedig megfelelnek a célnak. Nem lehet előre megjósolni pontosan, hová fejlődik majd a módszer, ugyanis elég sok irányról beszélhetünk; a fejlesztés akár párhuzamosan, akár összehangoltan is történhet. Több magyar kutató is

¹⁸⁵ SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4

¹⁸⁶ SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4

¹⁸⁷ SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4

¹⁸⁸ SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4

¹⁸⁹ STRAUB Ádám: Magyar találmány játssza ki az amerikai lehallgatókat. = Origo. 2014. február 27. [Elektronikus dokumentum.] <http://www.origo.hu/techbazis/20140226-magyar-talalmany-vedi-a-mobilt-a-lehallgatastol.html> (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

¹⁹⁰ Secfone [Honlap.] <https://secfone.co.uk/hu> (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

foglalkozik a PET-technológiák tökéletesítésével, ennek ellenére az alkalmazás szempontjából a hazai helyzet nemzetközi viszonylatban lemaradásban van.¹⁹¹ A privátszférát erősítő technológiákkal kapcsolatos első hazai nonprofit szakmai fórum a <http://pet-portal.eu> címen elérhető.

4.4. *Hogyan tehetjük biztonságossá az otthoni számítógépünket?*

Bruce Schneier tanácsainak segítségével tekintsük át, hogy milyen általános módszerek alkalmazhatók ahhoz, hogy biztonságosabbá tegyük az otthoni számítógépünket! Az alábbiak ugyan a személyi számítógépre érvényesek, jómagam úgy gondolom, hogy ezeket a szabályokat mobiltelefonok esetében is alkalmazhatjuk. Ám hozzá kell tenni, hogy ezek sem nyújtanak tökéletes védelmet.

- Amikor nem használjuk a számítógépet, mindig kapcsoljuk ki!
- A mobilis számítógépeket, mint például a laptopot, a táblagépet és az okostelefonokat hordjuk mindig magunknál, mintha a pénz- vagy irattárcánk lenne, mert lehetnek benne értékes adatok és jelszavak!
- Jó, ha rendszeresen végzünk biztonsági mentéseket, avagy archiválunk. Az értékes adatainkat valamilyen jó minőségű adattárolóra (írható DVD-re, hordozható winchesterre) másoljuk át legalább egy példányban, és mások számára nehezen hozzáférhető helyekre jól zárjuk el! A régi biztonsági fájlokat, amelyek már nem kellenek, mindenképp töröljük le: törjük ketté a lemezt, helyezzük be a mikrohullámú sütőbe öt másodpercre, magas hőmérsékleten, vagy valamilyen megsemmisítő programmal hajtsuk végre a végleges adattörlést!
- Amelyik programot, vagy alkalmazást már nem használjuk, töröljük le, és amire nincs igazán szükségünk, ne telepítsük! A programokhoz rendszeresen telepítsük frissítéseket, ha vannak!
- A böngészőben a cookie-kat, vagyis a sütiket rendszeresen töröljük! A böngésző beállításával le is tilthatjuk őket. Mindig figyeljünk, hogy milyen honlapon járunk, és nézzük meg az URL címet, hogy valóban annak mutatja-e magát az oldal, aminek mondja magát! Ha az URL sávban látunk egy lakat ikont vagy zöld jelzést, akkor nagy valószínűséggel biztonságos a weblap; ezt különösen a banki szolgáltatásoknál érdemes észben tartanunk. Az SSL (Secure Sockets Layer) nevű titkosított webkapcsolat sem teljesen megbízható azonban önmagában.

¹⁹¹ SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4

4.4. Hogyan tehetjük biztonságossá az otthoni számítógépünket?

- Mielőtt regisztrálunk vagy bármilyen üzletet kötünk bármilyen oldalon, jól gondoljuk meg, mit adunk meg magunkról! Ha értelmét látjuk, akkor adjuk meg adatainkat, és ne kérjünk reklámüzeneteket! Ha van olyan opció, amely lehetőséget nyújt arra, hogy az oldal ne tárolja az adatainkat a későbbiekben, akkor válasszuk azt!
- Különösen a kiemelt biztonságú honlapoknál használjunk véletlenszerű és hosszú jelszavakat, és jegyezzük fel őket egy papírra, nehogy elfelejtsük őket! A jelszavainkra nagyon vigyázzunk! Az igazán fontos helyeken soha ne használjunk olyan jelszót, amelyet korábban használtunk már! Soha ne osszuk meg azt másokkal, és soha ne írjuk be őket SSL-titkosított oldalakon sem!
- A spamnek tűnő leveleket olvasás nélkül töröljük, vagy ha van, a levelezőrendszerben kapcsoljuk be az automatikus spamszűrőt! Egy csatolt fájlt csak akkor nyissunk meg, ha megbizonyosodtunk róla, hogy nem kártékony és megbízható forrástól érkezett, különben töröljük a levelet! E-maileknél érdemes kikapcsolni a HTML-formátumot. A látszólag a barátainktól, levelezőpartnereinktől érkezett szokatlan leveleket is töröljük! Vírus módjára terjedő körlevelek esetében se tegyünk másként! E-mailekben lévő hivatkozásokra csak akkor kattintsunk, ha tudjuk, hogy biztonságos! A Windows operációs rendszerben kapcsoljuk ki az „Ismeret fájltípusok kiterjesztésének elrejtése” funkciót, amivel ellehetetlenítjük, hogy más fájltípusnak álcázott trójai vírusok behatoljanak a gépünkbe!
- Mindenképpen használjunk vírus- és kémprogramkereső szoftvereket, és folyamatosan töltsük le a frissítéseket! Ha van rá lehetőség, kapcsoljuk be az automatikus frissítés opciót! Gyakran olvassuk a vírusokról szóló híreket is!
- Érdemes még egy tűzfalba is befektetni, amely jelentősen megnöveli számítógépünk biztonságát. Használjuk a hálózati címfordítást végző (Network Address Translator, NAT) tűzfalszoftvert! Még a laptopunkra és egyéb hordozható számítógépekre is telepítsünk személyes tűzfalprogramot! Amennyiben van rá módunk, rejtjük el az IP-címünket!
- Érdemes alkalmazni e-mail és fájltitkosító programokat, amiket feltelepíthetünk asztali és hordozható számítógépünkre. Nem kell feltétlenül az összes fájlt

titkosítanunk, csak az igazán fontos és bizalmas adatokat. Manapság akár már azt is megtehetjük, hogy a teljes merevlemezt könnyedén titkosítjuk.¹⁹²

Végezetül az egyik személyes jó tanácsom az, hogy ne használjunk Windows XP operációs rendszert, mert 2014. április 8. után a Microsoft már nem ad ki hozzá biztonsági frissítéseket, és így egyre védtelenebbé válhatunk az internetes veszélyekkel szemben!¹⁹³ Egy másik tanács pedig az lenne, hogy ne akarjunk mindenáron mindenféle érdekesnek tűnő linkekre kattintani, amelyet az interneten és a közösségi portálokon találunk, mert az valószínűleg megfertőzi a számítógépünket vagy ellopja az adatainkat. Ilyenek lehetnek az olyan értelmetlen alkalmazások is, mint például Facebookon a „Tudd meg, hogy mi az indián neved!”.

¹⁹² SCHNEIER, Bruce: Schneier a biztonságról. Budapest, HVG Könyvek, 2008. 295 p. ISBN 978-963-304-026-3

¹⁹³ Windows XP support has ended. = Microsoft Windows. 8 April 2014. [Elektronikus dokumentum.] <http://windows.microsoft.com/en-GB/windows/end-support-help> (a megtekintés dátuma: 2014. április 8.)

Befejezés

A kutatásomban bemutattam, hogy milyen előnyökkel és hátrányokkal járnak az új infokommunikációs technológiák. A nagyobb kényelem a privátszféra nagyobb arányú csökkenését jelenti. Gyökeresen megváltozott mindannyiunk élete, és olyan problémák merültek fel, amelyek az elmúlt évszázadokban, illetve évtizedekben egyáltalán nem voltak jellemzők. Arra a megállapításra jutottam, hogy a téma a közvélemény szempontjából nem kapott kiemelkedő figyelmet, ami az egyik oka volt a tanulmányom témaválasztásának.

A források gyűjtése és elemzése során magam is sokat tanultam. Sok újdonságot találtam, ami nagyban hozzájárult ahhoz, hogy minél autentikusabbá váljon a munkám.

Először ismertettem ennek a jelenségnek a társadalmi és technológiai hátterét. Ezután bemutattam, hogy a nagyvállalatoknál milyen irányelveket alkalmaznak a személyes információk kezelésére vonatkozóan. A kérdőívem véleményem szerint sikeresen lezajlott. Dolgozatom végén ismertettem néhány megoldási lehetőséget úgy a jogi, mint a technológiai környezetre vonatkozóan.

Fenntartom azon álláspontomat, hogy nem szabad szemet hunyni ezek felett a problémák felett, és arra kell törekednünk, hogy a legmegfelelőbb kompromisszumot kössük az adatvédelem kapcsán. Nem a technológia fejlődési irányának módosítása a legcélravezetőbb megoldás, hanem az emberek adatkezeléssel kapcsolatos hozzáállásának megváltoztatása, amit különböző eszközökkel, jogszabályokkal, nem utolsósorban pedig tudatosító kampányokkal lehetne elősegíteni. Legvégül hozzátenném, hogy mivel a téma nem kaphatott mindenre kiterjedő és átfogó elemzést, a kutatásokat érdemes tovább folytatni.

Irodalomjegyzék

1. 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról [Elektronikus dokumentum.]
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100112.TV×hift=1 (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)
2. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről [Elektronikus dokumentum.]
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)
3. Adatfelhasználási szabályzat. = Facebook. [Elektronikus dokumentum.]
<https://www.facebook.com/about/privacy/your-info> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)
4. Adatvédelmi irányelvek. = Google. [Elektronikus dokumentum.]
<https://www.google.hu/intl/hu/policies/privacy/> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)
5. AHERN, Nancy R. – MECHLING, Brandy: Sexting: Serious Problems for Youth. = Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services, 51. köt. 7. sz. 2013. p. 22-30. [DOI: 10.3928/02793695-20130503-02]
6. ANDERSSON, Chris: Hosszú farok. A végtelen választék átírja az üzlet szabályait. Budapest, HVG Kiadó Zrt., 2006. 266 p. ISBN 978-963-9686-20-5
7. Átfogó témakörök. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 83-101. ISBN 978-963-279-024-4
8. B. BERNÁT István et. al.: Média, kultúra, kommunikáció. Budapest, Libri könyvkiadó, 2012. 508 p. ISBN: 978-963-31-0103-2
9. BALKÁNYI Péter – ORBÁN Zsolt: Virtuális információk a fizikai térben. kiterjesztett valóság jövőképe. = Információs társadalom, 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 64-80. http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)
10. BANISAR David: Az elektronikus kormányzás és az adatokhoz való hozzáférés kérdései a fogyasztók és a polgárok számára. = Az elektronikus információszabadság. Szerk. Majtényi László et. al. Budapest, Eötvös Károly Intézet, 2005. p. 311-333. ISBN 963-217-940-4
11. BENEDEK Noémi: Gyermek a világ hálójában. = Népszava Online. 2014. január 17. [Elektronikus dokumentum.] <http://nepszava.hu/cikk/1008190-gyermekek-a-vilag-halojaban> (a megtekintés dátuma: 2014. február 14.)

12. BERÉNYI Konrád: Online kommunikációs eszközök, technológiák. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 158-176. ISBN 978-963-05-8986-4
13. BRIN, David: The Transparency Society. Will Technology Force Us to Choose Between Privacy and Freedom? New York, Basic Books, 1998. 398 p. ISBN 0738201448
14. CANNARELLA, John – SPECHLER, Joshua A.: Epidemiological modeling of online social network dynamics. = Department of Mechanical and Aerospace Engineering, Princeton University, Princeton, NJ, USA, 17 January 2014. [Elektronikus dokumentum.] <http://arxiv.org/pdf/1401.4208v1.pdf> (a megtekintés dátuma: 2014. március 8.)
15. CASSIDY, Wanda – FAUCHER, Chantal – JACKSON, Margaret: Cyberbullying among youth: a comprehensive review of current international research and its implications and application to policy and practice. = School Psychology International, 34. köt. 6. sz. 2013. p. 575-612. [DOI: 10.1177/0143034313479697]
16. CASTELLS, Manuel: Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása. Budapest, Gondolat – Infonia, 2005. 662 p. ISBN 963-9567-93-0
17. CHAFFEY, Dave: 2011 digital marketing trends. = Smart Insights. 13 October 2010. [Elektronikus dokumentum.] <http://www.smartinsights.com/digital-marketing-strategy/online-marketing-mix/2011-digital-marketing-trends/> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)
18. CHRISTAKIS, Nicholas A. – FOWLER, James H.: Kapcsolatok hálójában. Mire képesek a közösségi hálózatok, és hogyan alakítják sorsunkat? Budapest, Typotex, 2010. 376 p. ISBN 978-963-279-155-5
19. COCHRAN, Tom: Personal Information is the Currency of the 21st Century. = All Things D. 7 May 2013. [Elektronikus dokumentum.] <http://allthingsd.com/20130507/personal-information-is-the-currency-of-the-21st-century/> (a megtekintés dátuma: 2014. február 15.)
20. DETREKŐI Zsuzsa: Az online üzleti élet jogi szabályozása. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 232-246. ISBN 978-963-05-8986-4

21. DOBÓ Mátyás: A Web 2.0 alkalmazási területei és üzleti jövője. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 177-187. ISBN 978-963-05-8986-4
22. EGGERS, William D. – HAMILL, Rob – ALI, Abed: Data as the new currency. = Deloitte Review, 13. sz. 2013. p. 18-31. <http://dupress.com/articles/data-as-the-new-currency/#endnotes> (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)
23. Every step you take. = The Economist. 16 November 2013. [Elektronikus dokumentum.] <http://www.economist.com/news/leaders/21589862-cameras-become-ubiquitous-and-able-identify-people-more-safeguards-privacy-will-be> (a megtekintés dátuma: 2014. március 2.)
24. FÁBOS Erika: Elég unatkozni a végzetes zaklatáshoz. = Vasárnap Reggel. 2014. január 19. p. 5.
25. FEHÉR Katalin: Interaktív performance. Az új média platformjai, az ágens és a közösségek. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 52-69. ISBN 978-963-05-8986-4
26. FLAHERTY, David H.: Protecting Privacy in Surveillance Societies. The Federal Republic of Germany, Sweden, France, Canada, and the United States. Chapel Hill and London, The University of North Carolina Press, 1989. 467 p.
27. JOHNSON, Jason: Is Watch Dogs a fantasy, a nightmare, or a reality?. = Kill Screen. 30 Augustus 2013. [Elektronikus dokumentum.] <http://killscreendaily.com/articles/articles/watch-dogs-fantasy-nightmare-or-reality/> (a megtekintés dátuma: 2014. február 17.)
28. KÓBOR András – GULYÁS Gábor György – SCHULCZ Róbert: Az elektronikus levelezés fenyegetettsége napjainkban. Avagy mit tehetünk a biztonságért. = Szabad Adatok, védett adatok 2. Szerk. Székely Iván – Szabó Máté Dániel. Budapest, Információs Társadalomért Alapítvány, 2008. p. 315-339. ISBN 978-963-87788-5-7
29. KÖMLŐDI Ferenc: Online közösségi játékok. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 692-725. ISBN 978-963-279-024-4
30. MAJTÉNYI László: Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006. 485 p. ISBN 963-224-760-4
31. MASUDA, Yoneji: Az információs társadalom mint posztindusztriális társadalom. Budapest, OMIKK, 1988. 156 p. ISBN 963-592-761-4

32. MOWSHOWITZ, Abbe: Social Control and the Network Marketplace. = Computers, Surveillance, and Privacy, 79. sz. 1996. p. 95-96.
33. NEGROPONTE, Nicholas: Digitális létezés. Budapest, Typotext, cop. 2002. 203 p. ISBN 963-9326-39-9
34. NSA slides explain the PRISM data-collection program. = The Washington Post. 6 June 2013. [Elektronikus dokumentum.] <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/special/politics/prism-collection-documents/> (a megtekintés dátuma: 2014. február 17.)
35. PINTÉR Róbert: A tartalom-előállítás és -megosztás kollektív módszerei. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 661-682. ISBN 978-963-279-024-4
36. PINTÉR Róbert: Az információs társadalom mint kockázattársadalom. = Információs Társadalom, 2. köt. 4. sz. 2002. p. 102-117.
http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2002_4/2002_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)
37. PINTÉR Róbert: Az okostelefonok terjedése Magyarországon. = Információs társadalom. 11. köt. 1-4. sz. 2011. p. 48-63.
http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2011/informacios_tarsadalom_2011_1_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)
38. RAB Árpád: Digitális kultúra - a digitalizált és a digitális platformon létre jött kultúra. Budapest, Education and Culture, 2007. 25 p. [Elektronikus tananyag.]
http://www.ittk.hu/netis/doc/ISCB_hun/11_Rab_digikult.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)
39. RÉTFALVI Györgyi: Új média. = Média, kultúra, kommunikáció. B. Bernát István et. al. Budapest, Libri könyvkiadó, 2012. p. 361-482. ISBN: 9789633101032
40. SARKADI Zsolt: Nagyon kell a Facebooknak a tinik játszótére. = Origo. 2013. november 16. [Elektronikus dokumentum.] <http://www.origo.hu/nagyvilag/20131115-mi-az-a-snapchat-es-miert-kell-a-facebooknak.html> (a megtekintés dátuma: 2014. február 15.)
41. SCHNEIER, Bruce: Schneier a biztonságról. Budapest, HVG Könyvek, 2008. 295 p. ISBN 978-963-304-026-3
42. SEBESTYÉN György: Légy te is az információs társadalom polgára. Budapest, Elte Eötvös K., 2002. 366 p. ISBN 963-463-559-8
43. Secfone [Honlap.] <https://secfone.co.uk/hu> (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

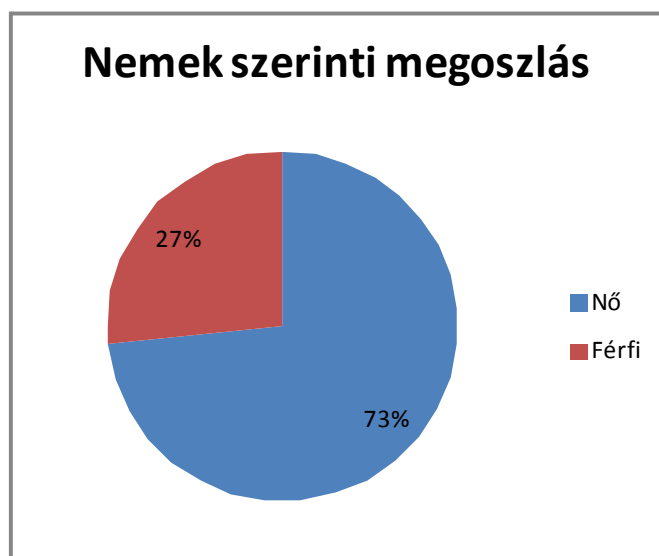
44. STRAUB Ádám: Magyar találmány játssza ki az amerikai lehallgatókat. = Origo.
2014. február 27. [Elektronikus dokumentum.]
<http://www.origo.hu/techbazis/20140226-magyar-talalmany-vedi-a-mobilt-a-lehallgatastol.html> (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)
45. SZATHMÁRY Zoltán: Az információs társadalom és egyes devianciái. = Zempléni múzsa, 11. köt. 2. sz. 2011. p. 5-18. http://www.zemplenimuzsa.hu/11_2/szathm.htm (a megtekintés dátuma: 2014. február 28.)
46. SZÉKELY Iván: A felejtés joga az információs társadalomban. Gondolatok Havass Miklós köszöntésére. = Információs társadalom, 10. köt 3-4. sz. 2010. p. 38-40.
http://infonia.hu/digitalis_folyoirat/2010/informacios_tarsadalom_2010_3_4.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. február 16.)
47. SZÉKELY Iván: A privátszférát erősítő technológiák. = Égen-földön informatika. Szerk. Dömölki Bálint. Budapest, Typotex, 2008. p. 419-433. ISBN 978-963-279-024-4
48. SZÉKELY Iván: Tézisszerűen az adatvédelem és az információs szabadság viszonyáról. = Az elektronikus információs szabadság. Szerk. Majtényi László. Budapest, Eötvös Károly Intézet, 2005. p. 369-384. ISBN 963-217-940-4
49. SZIKLAY Júlia: Kulcs a net világához! A NAIH tanulmánya a gyermekek biztonságos és jogtudatos internethasználatáról. Budapest, NAIH, [digitális kiadás] 2013. 124 p. ISBN 978-963-08-7724-4
50. TAKAHASHI, Dean: Ubisoft's Watch Dogs highlights the down side of smart cities (preview). = VentureBeat. 10 May 2013. [Elektronikus dokumentum.]
<http://venturebeat.com/2013/05/10/ubisofts-watch-dogs-highlights-the-down-side-of-smart-cities-preview/> (a megtekintés dátuma: 2013. december 22.)
51. TÓTH Krisztián: Mobilmarketing. = Online üzlet és marketing. Szerk. Bányai Edit – Novák Péter. Budapest, Akad. Kiad., 2011. p. 202-217. ISBN 978-963-05-8986-4
52. WeAreData [Honlap.] <http://wearedata.watchdogs.com/> (a megtekintés dátuma: 2013. december 21.)
53. Windows XP support has ended. = Microsoft Windows. 8 April 2014. [Elektronikus dokumentum.] <http://windows.microsoft.com/en-GB/windows/end-support-help> (a megtekintés dátuma: 2014. április 8.)
54. YOVANOF, Gregory S. – HAZAPIS, George N.: An Architectural Framework and Enabling Wireless Technologies for Digital Cities & Intelligent Urban Environments.

= Wireless Personal Communications, 49. köt. 3. sz. 2009. p. 445-463. [DOI 10.1007/s11277-009-9693-4]

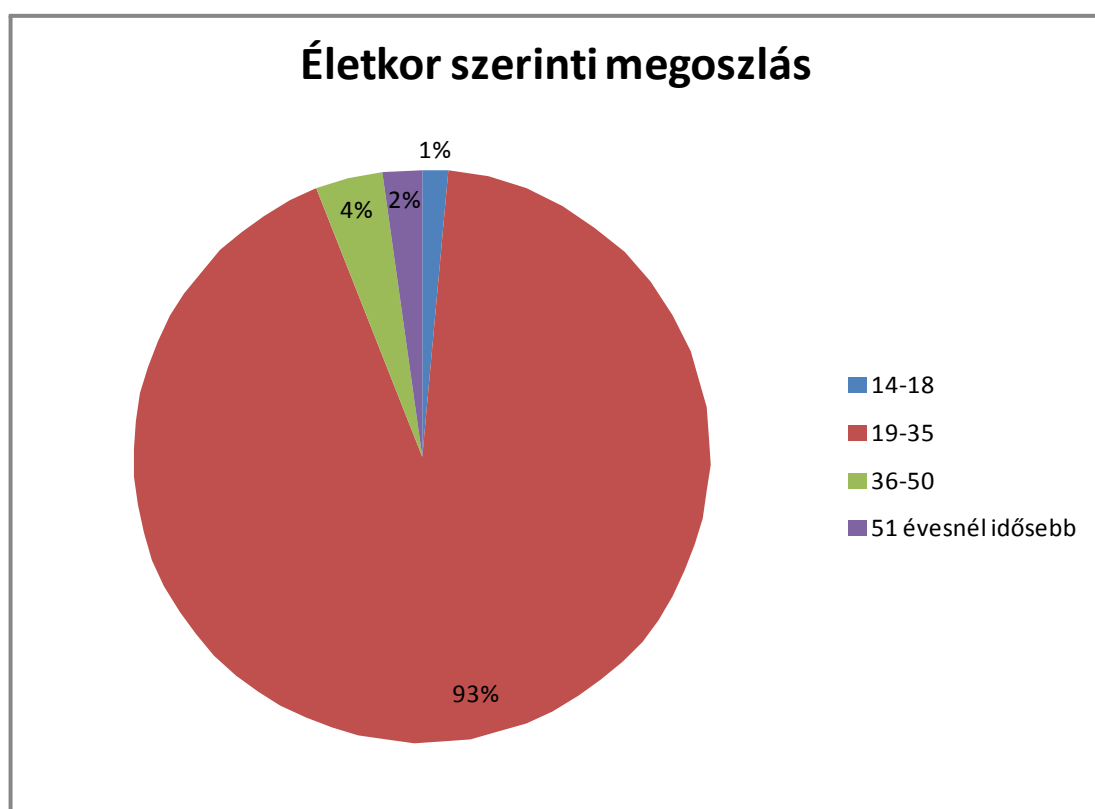
55. Z. KARVALICS László: Információs társadalom - mi az? Egy kifejezés jelentése, története és fogalomkörnyezete. Budapest, Education and Culture, s.n. 2007. 26 p. [Elektronikus tananyag.] http://www.ittk.hu/netis/doc/ISCB_hun/02_ZKL_tortenet.pdf (a megtekintés dátuma: 2014. március 1.)

MELLÉKLETEK

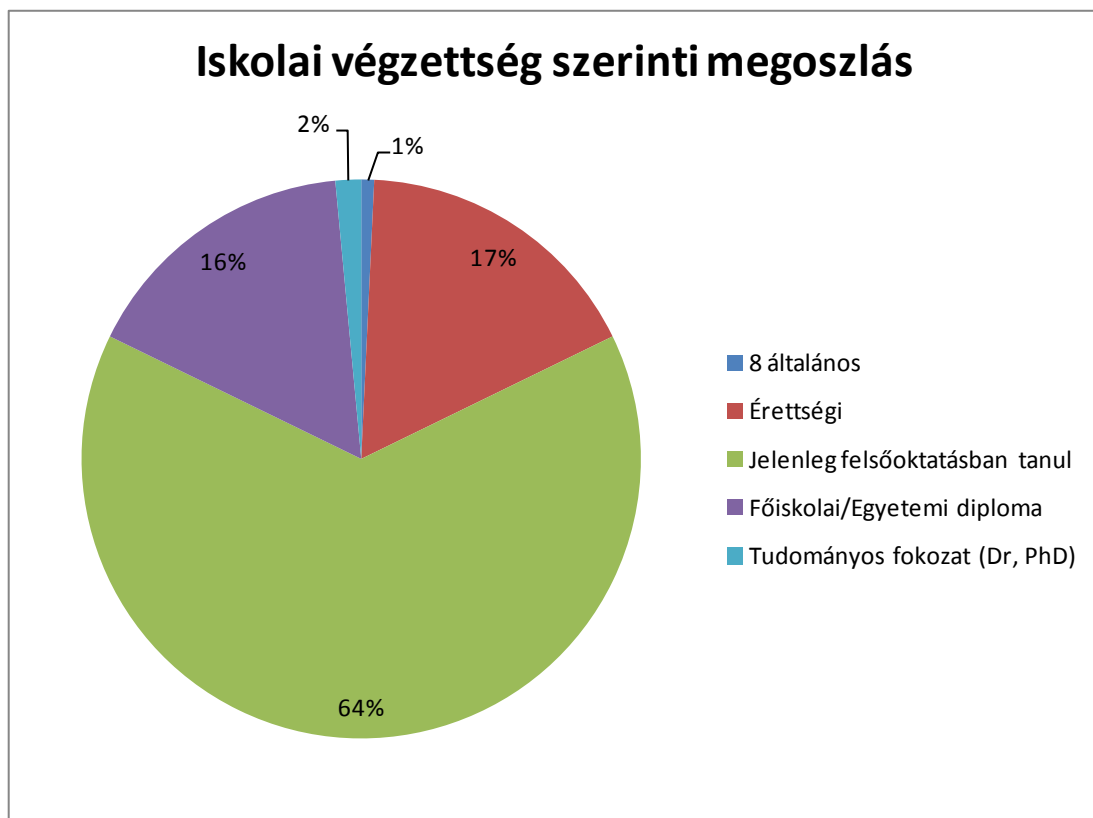
A kérdőíves felmérés eredményei grafikonokon

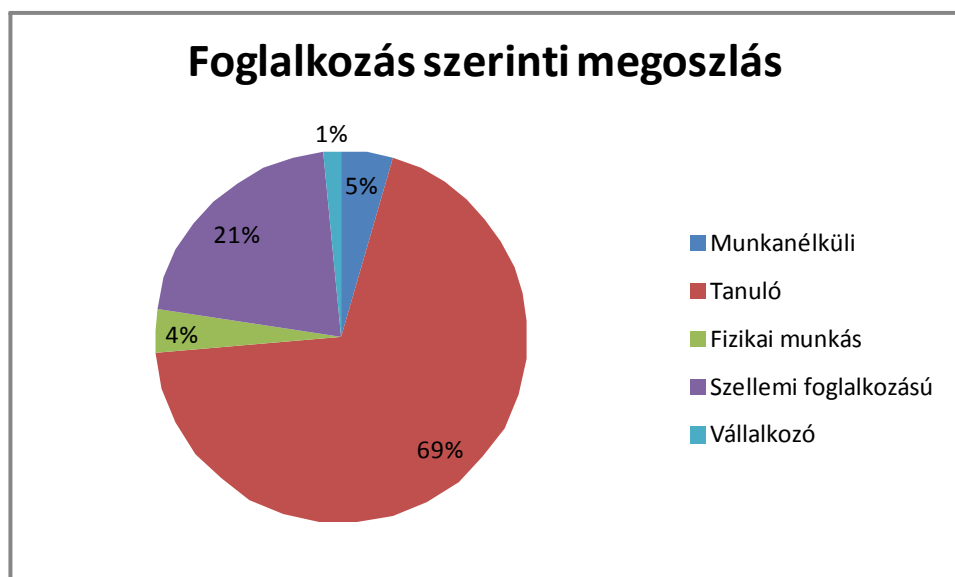
1. ábra. Nemek szerinti megoszlás

2. ábra. Életkor szerinti megoszlás

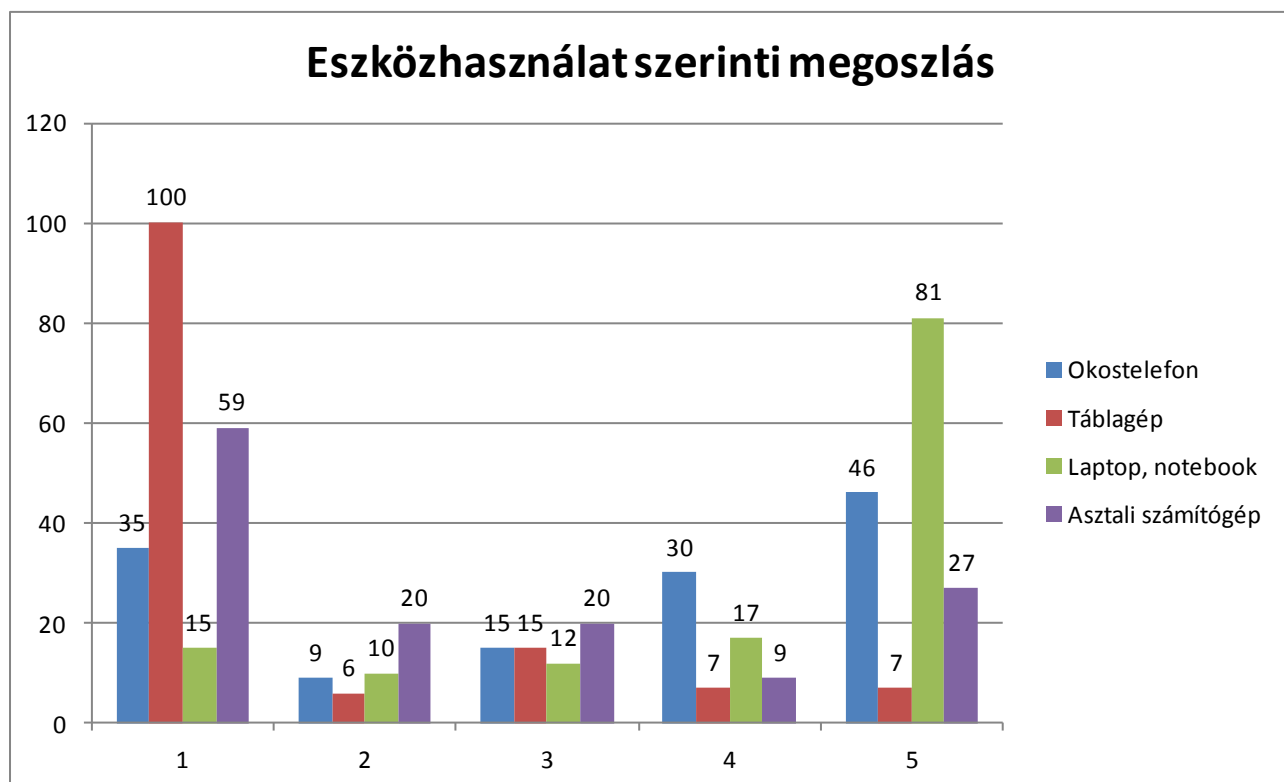
3. ábra. Iskolai végzettség szerinti megoszlás

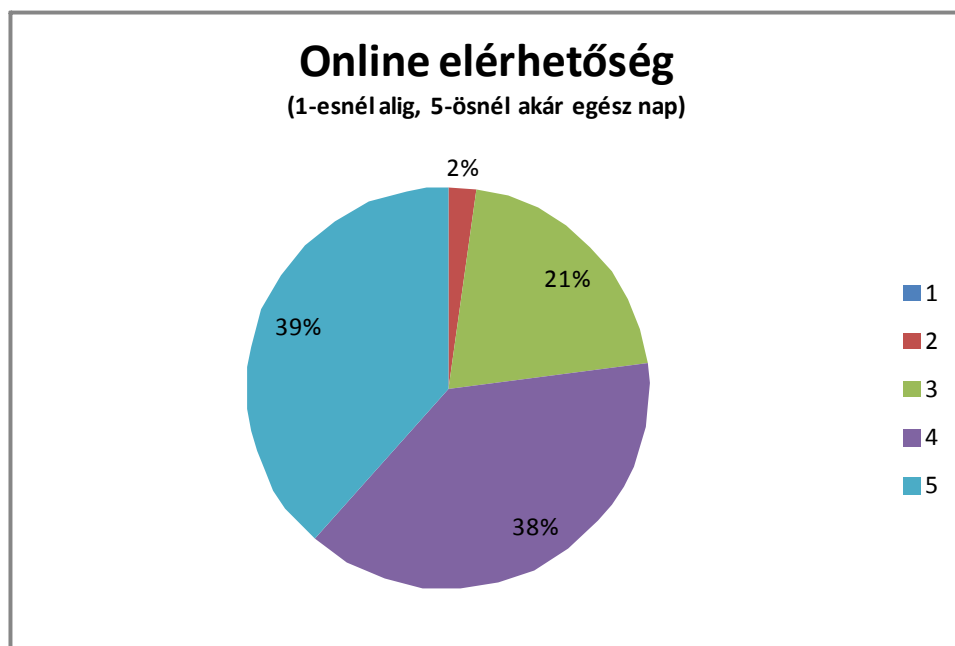
4. ábra. Foglalkozás szerinti megoszlás

5. ábra. Lakóhely szerinti megoszlás

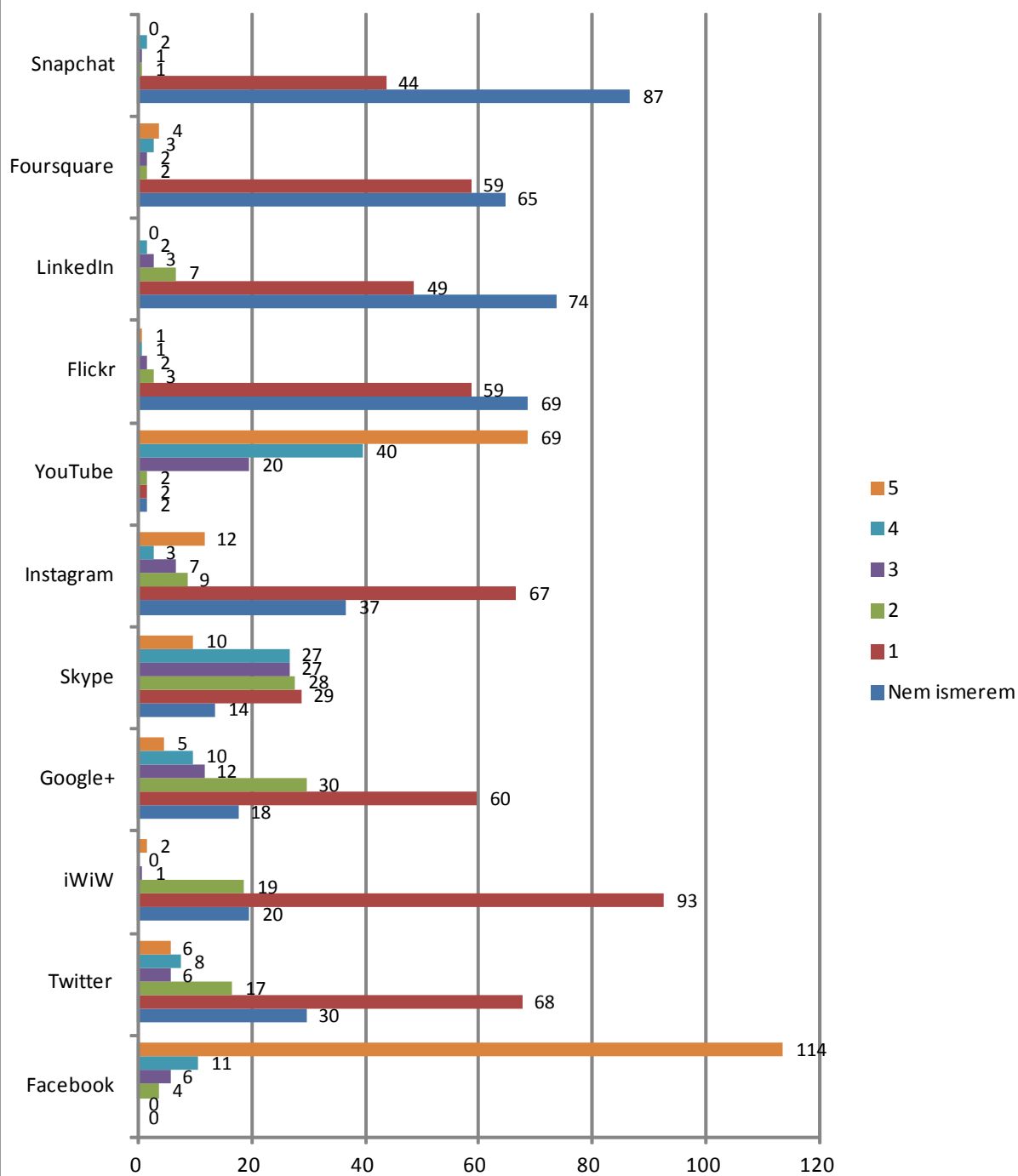

6. ábra. Eszközhazsnálat szerinti megoszlás

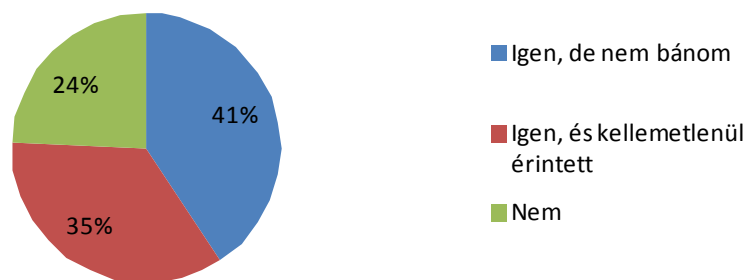
7. ábra. Online elérhetőség

Közösségi szolgáltatások használata szerinti megoszlás

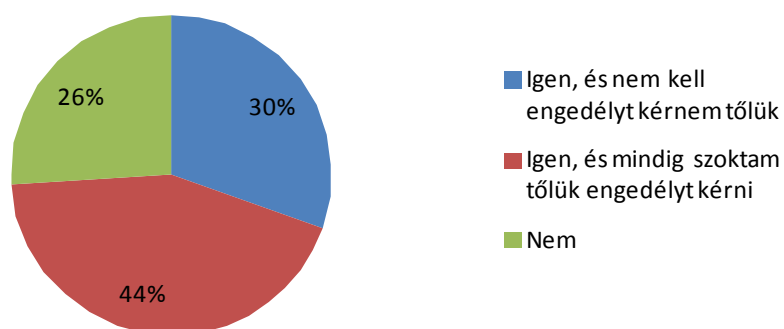
8. ábra. Közösségi szolgáltatások használata szerinti megoszlás

Töltötték-e fel Önről az engedélye nélkül képfelvételeket, és mit szólt hozzá?

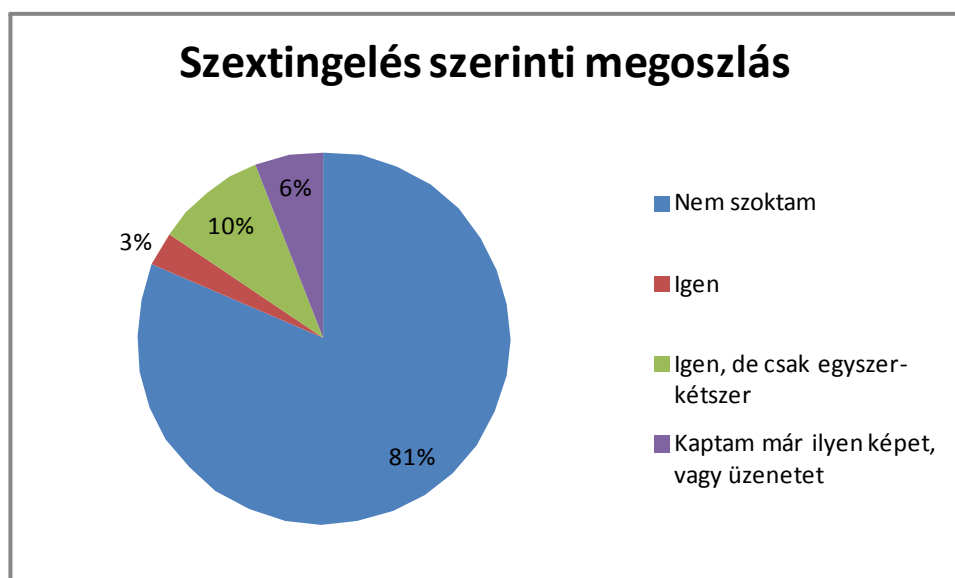

9. ábra. Töltötték-e fel a válaszolóról engedély nélkül képfelvételeket, és mit szólt hozzá

Saját maga tesz-e közzé képfelvételeket az ismerőseiről?

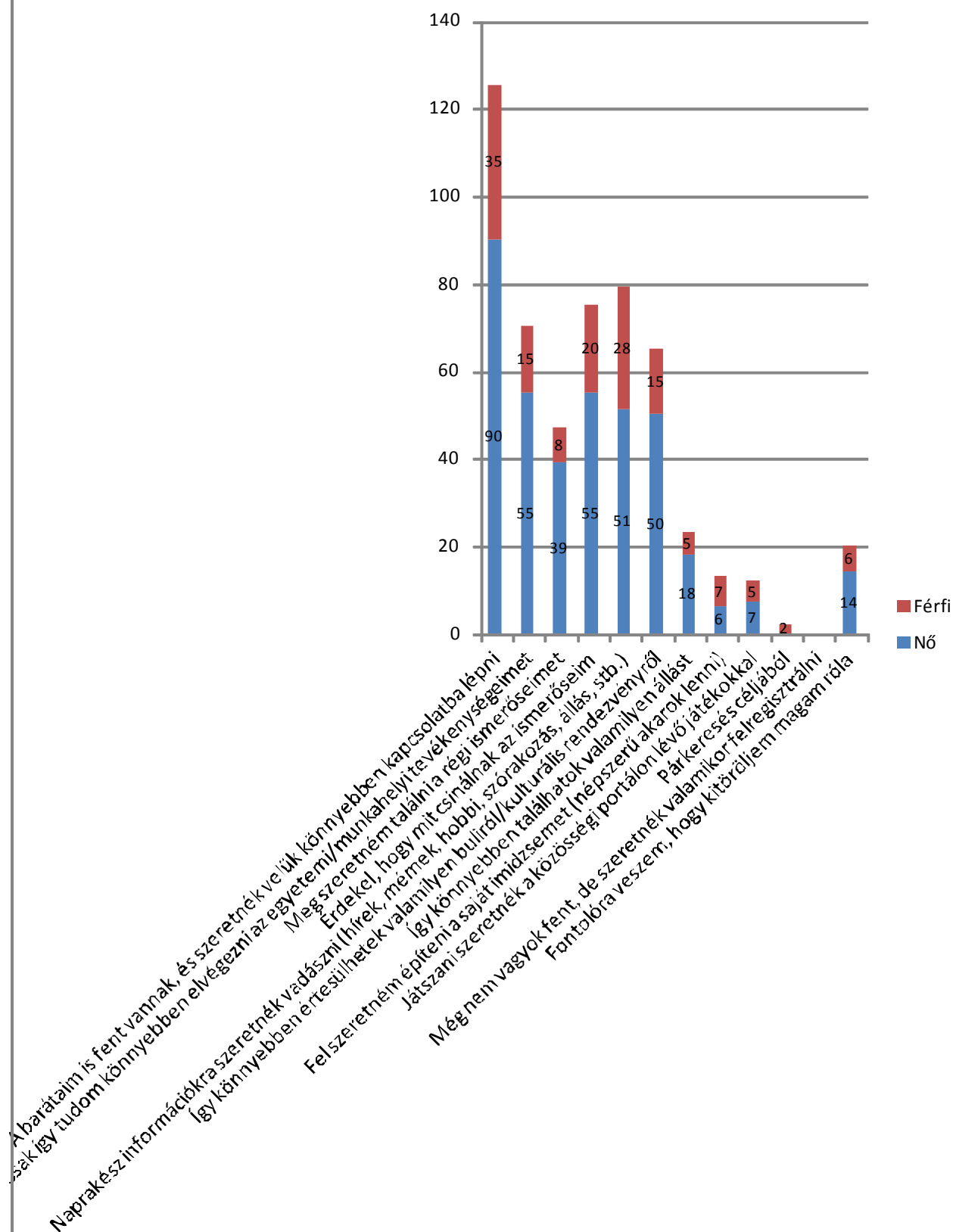

10. ábra. Saját maga tesz-e közzé képfelvételeket az ismerőseiről

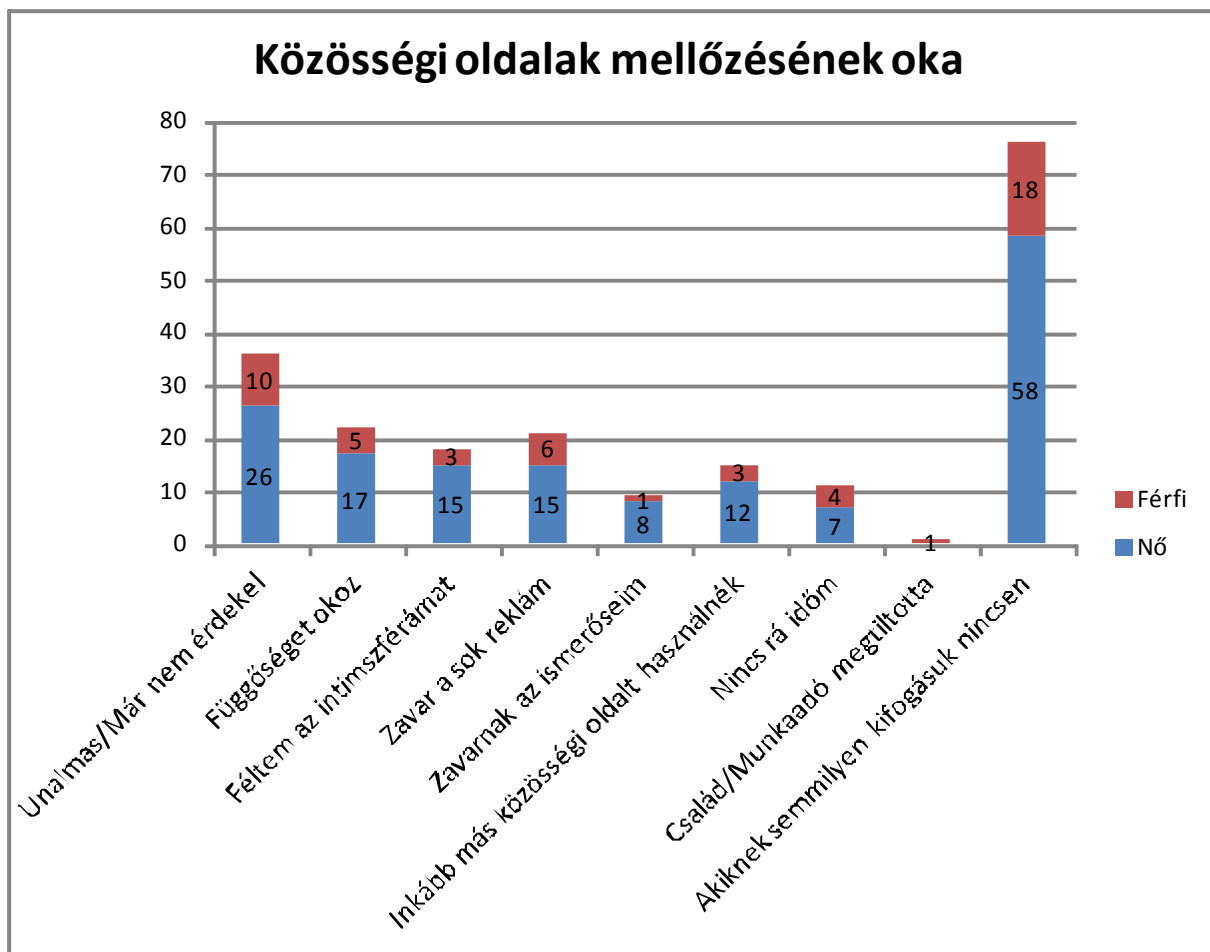

11. ábra. Szextingelés szerinti megoszlás

Közösségi portálok használatának oka

12. ábra. Közösségi portálok használatának oka

13. ábra. Közösségi oldalak mellőzésének oka

14. ábra. A személyes adatok vállalati marketingcélokra való felhasználásának elfogadottsága

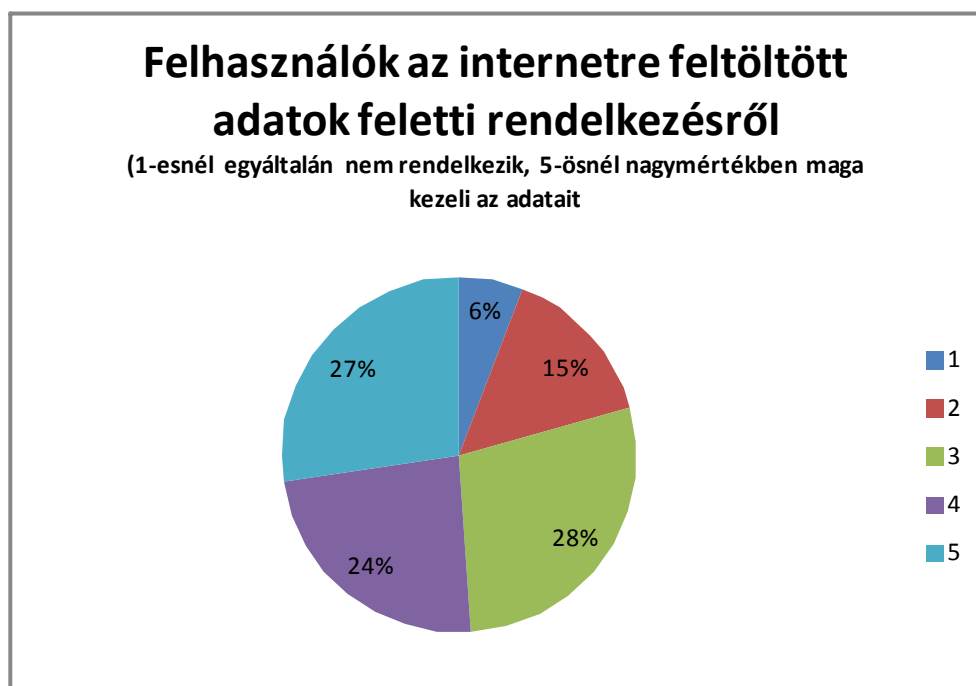
15. ábra. Tart-e a felhasználó attól, hogy illetéktelen személyek hozzájutnak a személyes információihoz

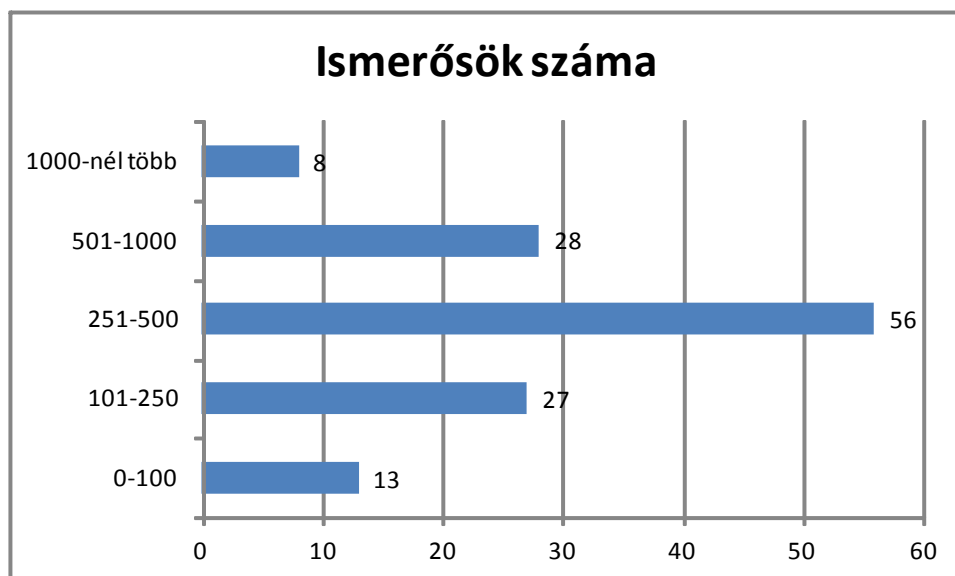
16. ábra. Tart-e a felhasználó attól, hogy a közösségi oldalakra feltöltött adatai elvesznek

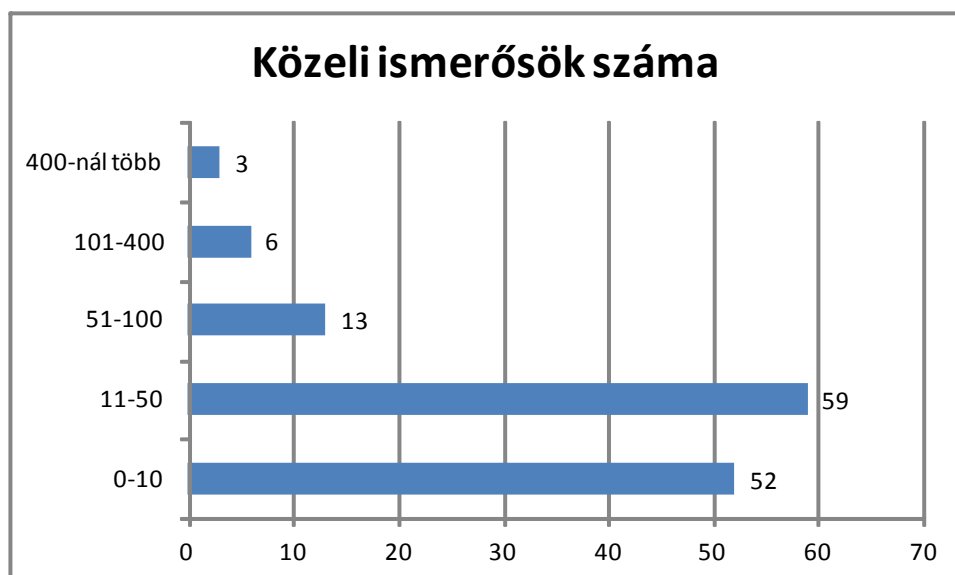
17. ábra. Hagyományos adathordozó vs. felhőszolgáltatás

18. ábra. Felhasználók az internetre feltöltött adatok feletti rendelkezésről

19. ábra. Ismerősök száma

20. ábra. Közeli ismerősök száma

Mennyire intenzíven szokott információkat megosztani másokkal a közösségi portálon?															
	1			2			3			4			5		
	Összesen	Nő	Férfi	Összesen	Nő	Férfi	Összesen	Nő	Férfi	Összesen	Nő	Férfi	Összesen	Nő	Férfi
Privát jellegű adatok az adatlapján (telefonszám, lakcím, születési dátum, rokonok)	59	40	19	49	37	12	18	16	2	6	4	2	3	2	1
Fotók saját magáról, vagy családdal és barátokkal	14	10	4	35	24	11	44	30	14	28	24	4	14	11	3
Politikai információk/nézetek	111	85	26	13	7	6	7	4	3	4	3	1	0	0	0
Filmekről, zenéről, híres emberekről és egyéb kulturális elemekről szóló vélemények	38	27	11	25	18	7	33	24	9	25	18	7	14	12	2
Egyes személyekről szóló vélemények (ismerősök, barát, család)	94	71	23	30	20	10	7	6	1	3	2	1	0	0	0
Internetes cikkek	31	23	8	32	25	7	38	24	14	20	17	3	14	10	4
Chat/üzenetváltás ismerősökkel, barátokkal	13	8	5	2	1	1	15	11	4	21	11	10	84	68	16
Hozzászólás/kommentálás	11	7	4	30	21	9	43	31	12	23	18	5	28	22	6
Aktuális tartózkodási helye	81	58	23	27	21	6	17	13	4	8	6	2	2	1	1
Közérdekű információk	54	39	15	25	19	6	30	19	11	19	15	4	7	7	0
Személyes jellegű bejegyzések (hangulat, gondolatok, stb.)	72	55	17	28	18	10	20	16	4	12	8	4	3	2	1
Hobbi, kedvencek	45	34	11	35	26	9	26	19	7	19	13	6	10	7	3

1. táblázat. Információmegosztás intenzitása a közösségi hálózatokon

Kérdőív

Kedves Résztevő!

Szeretném a segítségét kérni a kutatásom kérdőívének kitöltésében. Kutatásom célja, hogy felmérje az emberek Internetes tevékenységeit, különösen a közösségi portálokon való aktivitásait. Felmérésemben arra vagyok kíváncsi, hogy az emberek milyen fajta információkat töltenek fel az Internetre, illetve osztanak meg másokkal.

A reprezentatív adatgyűjtés során a válaszadónak nem kell felfednie a kilétét, a részvétel teljesen anonim módon történik. A 24 pontból álló kérdőív megválaszolása mindössze 10 percet vesz igénybe. A válaszokat előre is köszönöm!

Neme*Kötelező

- ☐ Nő
- ☐ Férfi

Életkora*Kötelező

- ☐ 14 évesnél fiatalabb
- ☐ 14-18
- ☐ 19-35
- ☐ 36-50
- ☐ 51 évesnél idősebb

Legmagasabb iskolai végzettsége*Kötelező

- ☐ 8 általánosnál kevesebb
- ☐ 8 általános
- ☐ Szakmunkás
- ☐ Érettségi
- ☐ Jelenleg felsőoktatásban tanul
- ☐ Főiskolai/Egyetemi diploma
- ☐ Tudományos fokozat (Dr, PhD)

Foglalkozása*Kötelező

- ☐ Munkanélküli
- ☐ Tanuló
- ☐ Fizikai munkás

- ☐ Szellemi foglalkozású
- ☐ Vállalkozó
- ☐ Egyéb:

Milyen típusú településen él? *Kötelező

- ☐ Fővárosban vagy annak vonzáskörzetében
- ☐ Megyeszékhelyben, nagyvárosban
- ☐ Kisvárosban, nagyközségben
- ☐ Községben, faluban

Milyen gyakran van online? *Kötelező

alig						akár egész nap
------	--	--	--	--	--	-------------------

Milyen eszközöket használ? *Kötelező

(1-esnél egyáltalán nem, 5-ösnél leginkább azt használok)

	1	2	3	4	5
Okostelefon	☐	☐	☐	☐	☐
Táblagép	☐	☐	☐	☐	☐
Laptop, notebook	☐	☐	☐	☐	☐
Asztali számítógép	☐	☐	☐	☐	☐

Van webkamerája? *Kötelező

- ☐ Van, és gyakran használok
- ☐ Van, és nem/ritkán használok
- ☐ Nincs

Milyen közösségi portált, illetve Internetes szolgáltatást használ? *Kötelező

(1-esnél egyáltalán nem, 5-ösnél a legsűrűbben)

	Nem ismerem	1	2	3	4	5
Facebook	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Twitter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
iWiW	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Google+	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skype	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Instagram	☐	☐	☐	☐	☐	☐
YouTube	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Flickr	☐	☐	☐	☐	☐	☐
LinkedIn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Foursquare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Snapchat	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mennyire intenzíven szokott információkat megosztani másokkal a közösségi portálon?

(Csak akkor válaszoljon, ha fent van valamelyik közösségi portálon! 1-esnél egyáltalán nem csinálom, 5-ösnél napi rendszerességgel csinálom)

	1	2	3	4	5
Privát jellegű adatok az adatlapján (telefonszám, lakcím,	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5
születési dátum, rokonok)					
Fotók saját magáról, vagy családdal és barátokkal	☐	☐	☐	☐	☐
Politikai információk/nézetek	☐	☐	☐	☐	☐
Filmekről, zenéről, híres emberekről és egyéb kulturális elemekről szóló vélemények	☐	☐	☐	☐	☐
Egyes személyekről szóló vélemények (ismerősök, barát, család)	☐	☐	☐	☐	☐
Internetes cikkek	☐	☐	☐	☐	☐
Chat/üzenetváltás ismerősökkel, barátokkal	☐	☐	☐	☐	☐
Hozzászólás/komm entálás	☐	☐	☐	☐	☐
Aktuális tartózkodási helye	☐	☐	☐	☐	☐
Közérdekű információk	☐	☐	☐	☐	☐
Személyes jellegű bejegyzések (hangulat, gondolatok, stb.)	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5
Hobbi, kedvencek	☐	☐	☐	☐	☐

Tesz-e közzé valamelyik közösségi oldalon olyan képeket vagy videókat, amiben mások is (család, barátok, ismerősök) szerepelnek?

(Csak akkor válaszoljon, ha fent van valamelyik közösségi portálon!)

- ☐ Igen, és nem kell engedélyt kérnem tőlük
- ☐ Igen, és mindig szoktam tőlük engedélyt kérni
- ☐ Nem

Mennyire gondolja, hogy rendelkezik az adataival, amiket az Internetre vagy közösségi portálokra feltöltött? *Kötelező

egyáltalán nem rendelkezem						nagymértékben magam kezelem az adataimat
-------------------------------	--	--	--	--	--	---

Mennyire tart attól, hogy akár a közösségi portálra feltöltött adatai, az azon végzett tevékenységei vagy csupán a profilja eltűnik?(Csak akkor válaszoljon, ha fent van valamelyik közösségi portálon!)

egyáltalán nem tartok tőle						nagyon aggódok emiatt
-------------------------------	--	--	--	--	--	--------------------------

Hozzávetőlegesen hány ismerőse van az Ön által leginkább kedvelt vagy leggyakrabban látogatott közösségi portálon?

(Csak akkor válaszoljon, ha fent van!)

Ebből körülbelül hányval lép kapcsolatba rendszeresen?

(Csak akkor válaszoljon, ha fent van!)

Előfordult már-e Önnel, hogy engedély nélkül feltöltöttek Önről fotókat, videókat?***Kötelező**

- ☐ Igen, de nem bánom
- ☐ Igen, és kellemetlenül érintett
- ☐ Nem

Szokott-e szextingelni?

(Szexuális töltetű szöveges üzenetek vagy meztelen/félmeztelen képek küldözgetése egy másik személy számára.)

- ☐ Nem szoktam
- ☐ Igen
- ☐ Igen, de csak egyszer-kétszer
- ☐ Kaptam már ilyen képet, vagy üzenetet

Mennyire tart attól, hogy illetéktelen személyek (hackerek/titkosszolgálatok) betekintést nyernek az internetes tevékenységeivel kapcsolatos információkba vagy szokásaiba?***Kötelező**

egyáltalán nem tartok tőle						nagyon aggódok emiatt
----------------------------	--	--	--	--	--	-----------------------

Hol szokta leginkább tárolni az adatait? ***Kötelező**

- ☐ Hagyományos adathordozón (CD/DVD, Winchester)
- ☐ Internetes tárhelyszolgáltatón/felhőszolgáltatáson

Mennyire tart attól, hogy a felhőszolgáltatásra feltöltött adatai eltűnnek?***Kötelező**

egyáltalán nem tartok tőle						nagyon aggódok emiatt
----------------------------	--	--	--	--	--	-----------------------

Mennyire tartja elfogadhatónak, hogy a személyes adatait a vállalkozások marketingcélra használják, hogy könnyebben kielégíthessék vásárlóik igényeit, akár személyre szabott reklámok útján?***Kötelező**

abszolút elfogadhatatlannak tartom						feltétlenül szükségem van rá, hogy értesülni tudjak az újdonságokról
---------------------------------------	--	--	--	--	--	---

Kérem, indokolja meg, miért van fent valamelyik közösségi portálon!

(Többet is megjelölhet. Ha még nincs fent, de a jövőben csatlakozni kíván, akkor is jelölje meg, hogy miért!)

- stb.)
- ☐ A barátaim is fent vannak, és szeretnék velük könnyebben kapcsolatba lépni
 - ☐ Csak így tudom könnyebben elvégezni az egyetemi/munkahelyi tevékenységeimet
 - ☐ Meg szeretném találni a régi ismerőseimet
 - ☐ Érdekel, hogy mit csinálnak az ismerőseim
 - ☐ Naprakész információkra szeretnék vadászni (hírek, mémek, hobbi, szórakozás, állás,
 - ☐ Így könnyebben értesülhetek valamilyen buliról/kulturális rendezvényről
 - ☐ Így könnyebben találhatok valamilyen állást
 - ☐ Fel szeretném építeni a saját imidzsemet (népszerű akarok lenni)
 - ☐ Játszani szeretnék a közösségi portálon lévő játékokkal
 - ☐ Párkeresés céljából
 - ☐ Még nem vagyok fent, de szeretnék valamikor felregisztrálni
 - ☐ Fontolóra veszem, hogy kitöröljem magam róla
 - ☐ Egyéb:

Ha nincs fent valamelyik közösségi oldalon, miért nincs? Ha az Ön által leggyakrabban látogatott közösségi oldalt kevesebbet használja, miért? Ha törölni kívánja magát a közösségi oldalról, miért?

(Többet is megjelölhet.)

- ☐ Unalmas/Már nem érdekel
- ☐ Függőséget okoz
- ☐ Félttem az intimszférámat
- ☐ Zavar a sok reklám
- ☐ Zavarnak az ismerőseim
- ☐ Inkább más közösségi oldalt használnék
- ☐ Nincs rá időm

- ☐ Család/Munkaadó megtiltotta
- ☐ Egyéb:

Ha egyéb észrevétele vagy megjegyzése van, kérem, röviden írja le!

